SIRIUS

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE

broj 81 cijena 40 d

J. G. Ballard:

SJEĆANJA NA SVEMIRSKO DOBA

i druge najljepše sf pripovijetke

Priče domaćih i stranih autorica

SIRIUS broj 81

ožujak 1983

●SAVJET REDAKCIJE: Josip Adaković. dr. Vladimir Antić, Ljudevit Bauer, Nenad Brixy, Tomislav Butorac, dr. Adolf Dragičević (predsje-davajući), inž. Vesna Gaz-dag, Igor Golik, Marija Jure-ta, Borivoj Jurković, Želimir Koščević, Nada Šoljan, Ism-et Voljevica, Ana Župan-Bender.

● GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: Borivoj Jurković.

● SIRIUS – biblioteka znanstvene fantastike, izlazi svakog petog u mjesecu – Izdavač: RO Novinsko-izdavačka djelatnost SOUR-a »Vjesnik« n.sol.o. – OOUR Informativno-revijal-na izdanja n.sub.o. Redak-cija »Romani i stripovi«, 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4 –Stručni savjet »Siriusa«: Klub prijatelja znanstvene fantastike i fantastike Sfera Zavoda za kulturu i obra-zovanje, Zagreb, Ivanićgrad-ska 42a –Adresa uredništva: »Sirius«, Redakcija »Roma-ni i stripovi«, 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4, telefon: (041) 515-555 i 519-555 – Tisak: RO Štam-parska djelatnost »Vjesnik« n.sol.o. – OOUR-i Novinska rotacija n.sub.o. i TM n.sub. o., 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4. – Ci-jena pojedinom primjerku 40 dinara. Pretplata: za jednu godinu 480 dinara (s popustom 10% 432 dinara), za šest mjeseci 240 dinara (s popustom 216 dinara). Samo unaprijed plaćena pretplata osigurava popust od 10 posto. Pretplata se uplaćuje općom uplatnicom u korist računa 30101-833-1216 SOUR-a »Vjesnik«, Interna banka, s oznakom: za »Sirius«.

● UREDNIK: Borivoj Jur-ković. – Recenzent domaćih priča: Darije Đokić – Grafič-ka oprema: Ivica Bartolić (omotne stranice) i Ljudevit Gaj – Lektor: Đuro Šnajder.

– Crtež na naslovnoj stranici: Posredstvom VPA

SCAN i obrada slika: Dan555
OCR, ispravka: Svetlost lutalica
Prelom: Master Yoda
www.sftim.com

EPUB i MOBI : The CB

Riječ urednika

- *Tko radi, taj i griješi, kažu (oni koji žele otresti odgovornost sa sebe). Tako su se, eto, u mojoj »riječi« u prošlom SIRIUSU, u odlomku u kojem navodim pismo mr Nedeljkovića, potkrale čak dvije greške. Prva, tiskarska, odmah uočljiva, učinila je doktorat Zorana Živkovića godinu dana starijim: on je doktorirao potkraj 1982, a ne 1981, kako je to otštampano. Na drugu grešku, također nenamjernu, upozorio me suradnik i prijatelj SIRIUSA Blagoje Jankovski iz Skoplja. On piše: »Dr Ferid Muhić, sveučilišni profesor u Skoplju, obranio je 29. prosinca 1980. na Beogradskom univerzitetu doktorsku dizertaciju 'Negativna utopija 20. stoljeća' s distinkacijama fantastika — znanstvena fantastika — utopija — negativna utopija uz posebni naglasak na anglosaksonsku, francusku i rusku produkciju«. Drugim riječima, ni uz onu prvu grešku, Zoran Živković nije naš prvi nego drugi »doktor za SF« (a mr Nedeljković bit će treći). Dakako, ova spoznaja samo proširuje Vaše i moje čestitke, i na dra Ferida Muhića. A nije isključeno da Vi, dragi čitatelju, i ja, doznamo za još nekog (i još starijeg) doktora znanstvene fantastike. Čovjek uči dok je živ. A koliko sve to znači za jugoslavenski SF — rekao sam, ako se sjećate, prošli put.*

- *Kad je već riječ o pismu magistra Nedeljkovića: u prošlom broju nisam imao dovoljno prostora da spomenem i navedem drugi dio tog pisma, u kojem se autor statistički, analitički i kritički osvrće na dosadašnjih osamdeset SIRIUSA. Evo najprije statistike (nadopunjene mojim podacima): u SIRIUSU je, zaključno s njegovim osamdesetim brojem, objavljeno ukupno 869 priča, od toga 422 američke (48,6 posto od ukupnog broja), 267 domaćih (30,7 posto), 65 engleskih (7,5), 39 sovjetskih (4,5), 29 francuskih (3,3), te 47 (5,4 posto) priča iz »malih« sf književnosti (11 mađarskih, po 10 rumunjskih i poljskih, 7 talijanskih, 4 njemačke, 3 češke i po jedna japanska i Švedska.*

- *»S obzirom na stvarnu situaciju koja već decenijama vlada u svetskoj SF«, piše prof. mr Aleksandar B. Nedeljković, »Amerikancima je moglo pripasti i znatno više prostora, a s obzirom na kvalitet doma-će SF, koja je tek u začetku, našima je moglo pripasti znatno manje prostora. Ovi brojevi dakle vrto glasno govore o rešenosti redakcije da podrži još nejaku domaću fantastiku. Tih 267 domaćih priča delo je ukupno 149 naših pisaca. To je ogroman broj poređenja radi, Galaksija je (za 11 godina i 129 brojeva) objavila priče samo 24 domaća autora: ambiciozni almanah Andromeda u svoja tri broja 13 domaćih autora, a serija Kentaur dva domaća romana«*

- *Tu moram malo prekinuti magistra Nedeljkovića i napomenuti da Galgaksiji nije nikada bila osnovna namjena da objavljuje priče (kao što je to SIRIUSU), a da broj domaćih priča u odnosu na strane u tom listu nije mnogo manji nego u SIRIUSU. Također, Kentaur koliko znam, ima vrlo ambiciozan plan izdavanja domaće znanstvene fantastike. Drugo je pitanje je li možda i SIRIUS nešto pridonio pokretanju te »YU-lavine« — a na to drugo pitanje bolje je da odgovaraju drugi, a ne ja.*

- *Dalje: mr Nedeljković: »Verujem da je SIRIUS pružio šansu većem broju domaćih pisaca nego ikad u našoj zemlji. Od tih. 149 pisaca 27 su žene (18 posto), što je daleko iznad svjetskog prosjeka (od američkih pisaca u SIRIUSU osam posto su žene, od ruskih 11 posto, a od francuskih i engleskih nula posto)«*

- *Evo kako naš magistar (»prelazeći na teren svog ličnog ukusa i kriterija«, kako kaže) izdvaja deset dosad najboljih domaćih priča u SIRIUSU: Sejač (broj 62, autor Mi lanče Marković), Dobri stari svijet (75, Zofija Rus), Trominutni preskoci (17, Dragan Filipović), Problem (66, Branko Pihač), Mahniti (71, Darije Đokić), Nauči me voljeti i Letač (70, 79, Želimir Sunara), Zaboravljeni život (61, Dubravka Miljković), Gerilac (35, Velimir Milošević), Hepening (71, Branko Belan). On predlaže i najgoru priču ikad objavljenu u SIRIUSU: Perpetuum mobile (64, Branko Pihač), »zbog najdosadnijeg, najnepotrebnijeg i najsporijeg uvoda«.*

- *Da opet malo prekinem Nedeljkovića: Vrlo cijenim ranglistu koju je on načinio, koliko god ona bila subjektivna. Naime, meni je tu*

teško presuditi, jer sam nekako podjednako emocionalno vezan uz svih 267 domaćih priča, sve su mi, na neki način, podjednako drage. A da Vi tu kažete koju riječ, dragi Čitatelju?

- *»Dve domaće priče imaju isti naslov, Safari: stigli domaći autori, eto, i da se sapliću jedan preko drugog«*
- *»Posebno sam analizirao jesu li pisci locirali svoje priče u svoju domovinu, da li su junaci njihovi zemljaci i da li se osvrću na budućnost svoje zemlje. Čak 85 posto američkih priča u SIRIUSU događa se u SAD ili Amerikancima. I Englezi projektuju sebe u buduć-nost bez oklevanja (84 posto), pa i Rusi (67), a Francuzi već manje (46 posto) — ali niko ne beži od sopstvene zemlje kao mi: samo 19 posto naših priča događa se u Jugoslaviji ili Jugoslavenima. Daleko više, 28 posto, događa ih se u anglosaksonskim zemljama! (Ostale u Evropi, uz 17 posto koje se ne događaju nikome i nigdje...)«*
- *I na kraju: »Nameravam da jednoga dana to i obradim. Zasad imam samo utisak, koji ne mogu potvrditi i ciframa, da američki autori veoma često uništavaju svoju zemlju (holocaust, pobeda robota ili insekata, invazija), dok kod ruskih autora nema baš ni najmanjeg nagovještaja da bi se njihovoj zemlji moglo ikad išta dogoditi. Takode mi se čini da domaći pisci, sa tri-četiri izuzetka, uopšte ne gledaju na budućnost svoje zemlje i svog društva ... No o tom nekom drugom prilikom ...«*
- *Što se mene tiče: neku ta druga prilika bude — što prvija. Pa makar u tome netko i pretekao magistra Nedeljkovića i doktorirao na — domaćoj znanstvenoj fantastici. Pa makar i na ovoj u povojima. Uostalom, i dr Jenner je cjepivo protiv »variola vere« iskušao na — sebi.*

Vaš

BORIVOJ JURKOVlC

J. G. Ballard:

Memories of the Space Age

Preveo Žarko Vodinelić

Sjećanje na svemirsko doba

Cijeli je dan taj čudni pilot letio svojim drevnim avionom iznad napuštenog svemirskog centra — pomahnitalim strojem, izgubljenim u tišini Floride. Tutnjava motora staroga Curtissova dvokrilca probudila je doktora Malloryja ubrzo nakon svitanja, dok je spavao pokraj svoje iscrpljene žene na petom katu praznog hotela u Villeu. Snovi o svemirskom dobu preplavili su noć — sjećanja na bijele piste, mirne poput ledenjaka, sada je narušila ta ekscentrična letjelica što je kružila oko njega poput komadića uznemirena uma.

Sa svoga balkona Mallory je promatrao drevni dvokrilac kako oblijeće oko zarđalih platformi Cape Canaverala. Sunce se odbijalo s pilotove kacige, obasjavalo čipku srebrnih žica što je sapinjala otvoren trup aviona između krila, zagonetku kojoj je pilot pokušavao umaći nizom skokova i lupinga. Ne osvrćući se na nj, pilot je letio amo-tamo iznad vrhova drveća, dok je zvuk motora odzvanjao preko golemih napuštenih platformi, kao da bi sablast pionirskih dana avijacije mogla probuditi usnule titane programa »Apollo« i dozvati ih iz njihovih grobnica ispod napuklog betona.

Uzmičući načas, dvokrilac se okrene od platformi i zaputi u unutrašnjost prema Villeu. Dok je brektao iznad hotela, Mallory spazi dobro poznati ukočeni pogled ispod pilotovih naočala. Svako se jutro pojavljivao isti pilot, leteći u starim avionima-ostacima, pretpostavljao je Mallory, te nekog zaboravljenog muzeja na nekom obližnjem privatnom uzletištu Dolazio bi u Spadu, Sopwithovoj

devi, avionu što je bio nalik na Wrightovu letjelicu i u Fokkerovu trokrilcu što je zujao dan prije iznad auto-puta NASA, tjerajući u unutrašnjost tisuće uznemirenih galebova i lastavica i uskraćujući im dio neba.

Stojeći gol na balkonu, Mallory izloži svoje tijelo toplini jantarnog zraka. Izbroji rebra ispod svojih lopatica, svjestan da je prvi put uspio osjetiti bubrege. Usprkos tome što je svaki dan satima lutao tražeći hranu i uzimao konzerve iz napuštenih samoposluga, nije uspijevao održati tjelesnu težinu. Za dva mjeseca otkako su iz Vancouvera krenuli na dugotrajni, nervozni povratak na Floridu, on i Anne su omršavjeli više od petnaest kilograma, kao da su im se tijela praznila za bezvremenski svijet što je dolazio. No kosti su bile otporne. Činilo se da mu kostur postaje sve snažniji i teži i da se priprema za posni san u grobu.

* * *

Mallory se vrati u sobu jer se već počeo znojiti na vlaž-nom zraku. Anne se u međuvremenu probudila, ali je ležala nepokretna nasred kreveta, dok su joj pramenovi plave kose. kao djetetu, bili u ustima. Njezino je lice, ukočena i prazna izraza, podsjećalo na sat što je upravo stao. Mallory sjedne i položi joj ruke na grudi, nježno potičući njezino disanje. Svakog se jutra bojao da će vrijeme isteći za Anne dok bude u snu, ostavljajući je zauvijek usred stravičnog košmara.

Buljila je u Malloryja, kao da se čudila što se probudila u tom bijednom svratištu, sa čovjekom kojega je možda poznavala mnogo godina, ali ga, iz nekog razloga, nije uspjela prepoznati.

— Hinton?

— Još nije; — Mallory ukloni kosu iz njezinih usta. — Zar sam sada nalik na nj?

— Bože, pa ja gubim vid. — Anne obriše nos o jastuk, zatim podigne ruke i zagleda se u dva sata koje je bila prikopčala na njih kao nekakve vremenske manšete. Trgovine na Floridi bile su pune satova raznih vrsta, ostavljenih iz straha da su možda kontaminirani; Anne je svaki dan odabirala nove primjerke. Ona umirujući dodirne Malloryja. — Svi muškarci izgledaju isti. To ti je mudrost uličarke. Ali mislila sam na avion.

— Nisam siguran. Nije to bio izviđački avion. Očito je da se policija više ne trudi da dolazi na Cape Canaveral.

— Ne zamjeram im. Ovo je ukleto mjesto. Edwarde, treba da odemo, hajdemo odmah, ovog jutra.

Mallory je uhvati za ramena. Pokušavao je smiriti tu iscrpljenu, ali još lijepu ženu. Želio je da bude što ljepša pred Hintonom.

— Anne, ovdje smo samo tjedan dana — ostanimo još malo vremena.

— Vremena? Edwarde... — Ona zgrabi Malloryjeve ruke u iznenadnoj navali osjećaja — Dragi, upravo toga više nemamo. Ponovo počinjem dobivati one glavobolje, kao prije petnaest godina. To je strašno, osjećam iste one živce...

— Dat ću ti nešto da možeš spavati danas poslijepodne.

— Nemoj... To je upozorenje. Želim osjetiti svaki treptaj. — Pritisne satove na sljepoočice, kao da pokušava podesiti svoj mozak prema njihovu signalu. — Bilo je bezumno što smo došli ovamo i još bezumnije što smo ostali i sekundu dulje nego što je trebalo.

— Znam. To je slaba nada, ali vrijedi pokušati. Za sve ove godine naučio sam jedno — ako postoji izlaz, naći ćemo ga na Cape Canaveralu.

— Nećemo! Ovdje je sve otrovano. Treba da odemo u Australiju, kao i svi drugi ljudi iz NASA. — Anne je prekapala po svojoj torbici na podu, odgurnuvši ilustriranu ptičju enciklopediju što ju je pronašla u nekoj knjižari u Villeu. — Dobro sam pogledala — zapadna Australija je najdalje od Floride tamo se može otići. Gotovo na suprotnoj strani Zemlje. Edwarde, moja sestra živi u Perthu. Znala sam da postoji razlog zbog kojega nas je pozvala.

Mallory je buljio u udaljene platforme Cape Canaverala. Bilo je teško povjerovati da je nekada tamo radio.

— Mislim da čak ni Perth u Australiji nije dovoljno daleko. Moramo se ponovo otisnuti u svemir.

Anne zadrhta.

— Edwarde, ne govori tako — ovo je mjesto zločina, svi znaju da je upravo tako počelo. — Dok su slušali udaljeno brujanje aviona, promatrala je svoje široke bokove i mekana bedra. Iznenada podigne bradu. — Bučno, zar ne? Misliš li da je Hinton ovdje? Možda me se ne sjeća.

— Sjetit će te se. Jedino si ga ti voljela.

— Jesam, na neki način. Koliko je dugo bio u zatvoru prije no što je pobjegao? Dvadeset godina?

— Dugo. Možda će te opet povesti na letenje. Voljela si to.

— Da... bio je čudan. No čak i da je ovdje, može li on pomoći? On je sve to započeo.

— Ne, nije Hinton. — Mallory osluhnu svoj glas u praznom hotelu. Činilo se da je dublji i zvoinkiji, jer je vrijeme što je sve sporije teklo rastezalo njegovu valnu dužinu. — Zapravo sam ja sve to započeo.

Anne se okrene od njega i legne na bok, pritiskujući satove na uši. Mallory se podsjeti da mora izići i početi svoju jutarnju potragu za hranom. Treba im hrane, vitaminska injekcija i čiste plahte. Seks s Annom, za koji se nadao da će ih poticati na prepiranje i držati budnima, izazvao je u njima, umjesto toga, nježne osjećaje. A što ako dobiju dijete, ovdje u Cape Canaveralu, u sjeni platformi...?

Prisjeti se mongoloidne i autistične djece koju je ostavio na klinici u Vancouveru i svoga čvrstog uvjerenja — kojemu su se energično opirali njegovi drugovi liječnici i iscrpljeni roditelji — da su to bolesti vremena, poremećaji osjećaja temporalnosti što izoliraju tu djecu na malim otocima svijesti, nekoliko minuta u slučaju mongoloida, a nekoliko mikrosekundi kad je riječ o autističnim bolesnicima. Dijete začeto i rođeno ovdje, u Cape Canaveralu, rodilo bi se u svijetu bez vremena, neizmjernoj i beskonačnoj sadašnjosti, drevnom raju kojeg se stari mozak sjećao tako živo, što ga opažaju oni koji žive i oni koji umiru prvi put. Neobično je što su slike neba ili raja uvijek statičan svijet, a ne kinetička vječnost, kako bi to čovjek očekivao, magični tobogan hiperaktivnog zabavišta, kričavi luna-parkovi LSD-a i psilocibina. Bio je to čudan paradoks što su oni, usprkos darovanoj vječnosti, beskraju vremena, radije odbacili taj element što im se nudio u takvu izobilju.

No svejedno, ako ostanu dulje na Cape Canaveralu, on i Anne će se uskoro vratiti u svijet staroga mozga, poput onih prvih tragičnih astronauta kojima je pomagao da se otisnu u svemir. Prošle godine u Vancouveru imao je previše napadaja, onih perioda usporenja kad se činilo da vrijeme zastaje; poslijepodne provedeno za pisaćim stolom pretvaralo se u dane. I on i njegovi kolege pripisivali su prekide u njegovoj koncentraciji urođenoj

ekscentričnosti, no Annina sve dulja odsutnost nije se mogla zanemariti. Bili su to prvi jasni znaci svemirske bolesti što počinje usporavati sat, kao što se to na početku događalo s astronautima, a zatim i s ostalim osobljem NASA na Floridi. U posljednjim mjesecima bolest bi ga napadala pet ili šest puta na dan. Bila su to razdoblja kad se sve usporavalo i on bi, činilo se, provodio cijeli dan brijući se ili potpisujući ček.

Vrijeme se, poput koluta filma što se okreće u pokvarenom projektoru, kretalo neujednačenim tempom; povremeno bi se usporilo i gotovo zaustavilo, a zatim ponovo ubrzalo. Jednog će se dana potpuno zaustaviti, zamrznuti se zauvijek na jednoj slici. Zar im je zbilja trebalo dva mjeseca da se dovezu iz Vancouvera, a tjedni da stignu iz Jacksonvillea na Cape Canaveral?

Razmišljao je o dugom putu niz obalu Floride, svijetu golemih praznih hotela i ljepljive klime, čudnih susreta s Annom u napuštenim hodnicima, spolnih činova što su, činilo se, trajali danima. Ponekad bi, u zaboravljenim spavaonicama, nailazili na parove koji su nekad zalutali na Floridu, u vječnu sadašnjost te bezvremenske zone. U nekima od tih očiju nazirala se strava...

Što se tiče njega i Anne, vrijeme je isteklo iz njihova braka prije petnaest godina; otjerale su ga utvare svemirskog univerzuma i sjećanja na Hintona. Vratili su se ovamo poput Adama i Eve koji se vraćaju u Eden s neželjenim simptomima spolne bolesti. Srećom, sjećanje je hlapjelo usporedo s vremenom. On baci pogled na nekoliko svojih stvari što su danas gotovo izgubile značenje — pisaći stroj na kojemu je bilježio svoje neprestano propadanje, album s polaroidnim slikama gole liječnice koju je poznavao u Vancouveru, Grayevu Anatomiju iz studentskih dana, izuzetno književno djelo čije su stranice i sada umrljane formalinom s leševa iz dvorane za seciranje, džepnu knjigu Muybridgevih fotografija i psihoanalitičku studiju Simona Magusa.

— Anne...? — Svjetlo u sobi se pojača, neobičan sjaj, poput bijelih pisti njegovih snova. Ništa se nije micalo; Mallory za trenutak povjerova da su oni voštane figure u nekom muzeju ili umoran bračni par u provincijskom hotelu sa slike Edwarda Hoppera. Primicalo mu se vrijeme snova, spremalo se da ga proguta. Kao i uvijek, nije osjećao strah, puls mu se umirio...

Vani se začuje buka i sjenka prijeđe preko balkona. Dvokrilac

Curtiss je tutnjao u zraku, a zatim pojuri nisko preko krovova Villea. Pokrenut iznenadnim komešanjem, Mallory se podigne i strese, udarajući se po bedrima da potakne rad srca. Avion je došao baš na vrijeme.

— Anne, mislim da je to bio Hinton...

Ležala je postrance, a satove je prislonila na uši. Mallory joj pomiluje obraze, no njezine oči okrenu od njega. Disala je mirno gornjim dijelom pluća, a puls joj je bio polagan, kao kod sisavca u zimskom snu. On povuče plahtu preko njezinih ramena. Probudit će se za jedan sat, sjećajući se živo jedne jedine slike, pripreme za posljednje sekunde prije no što se vrijeme napokon ukoči...

* * *

S liječničkom torbom u ruci, Mallory zakorakne na ulicu kroz razbijeni prozor samoposluge. Napuštena mu je trgovina postala glavni izvor opskrbe. Visoke palme razdvajale su pločnike pred zakračunanim trgovinama i barovima, stvarajući sjenovitu promenadu kroz prazni grad. Nekoliko puta ga je uhvatio napad bolesti dok je bio vani, no palme su mu zaštitile kožu od floridskog sunca. Još nije uspio pojmiti zašto voli šetati gol kroz puste ulice, u društvu vuga i malih papiga. Goli liječnik, vidar ptica... možda bi mu one platile perjem, ponoćno plavim perima iz repa ara, zlatnim krilima vuga, što bi bilo dovoljno da sagradi vlastiti leteći stroj?

Torba mu je bila teška, natovarena paketima riže, šećerom, kutijama tijesta. Zapalit će malu vatru na susjednom balkonu i skuhati jelo puno škroba, pažljivo iskuhavajući ustajalu vodu iz rezervoara na krovu. Mallory zastane na hotelskom parkiralištu, skupljajući snagu za uspon na peti kat, iznad visine do koje su dopirali štakori i žohari. Odmarao se na prednjem sjedalu policijskog automobila što su ga uzeli u napuštenom predgrađu Jacksonvillea. Anne je žalila što su ostavili njezinu raskošnu »toyotu«, no to je bilo razumljivo. Ne samo da bi se vojni izviđački avion zbunio kad bi iznenada ugledao policijski automobil, već je taj snažni »dodge« mogao prestići većinu lakih aviona.

Mallory se oslanjao na snagu automobila u nadi da će uhvatiti tajanstvenog pilota koji se svakog jutra pojavljivao u svojim starinskim avionima. Opazio je da su svakim danom te drevne letjelice bile sve starijeg datuma proizvodnje. Prije ili kasnije, Mallory će ih moći dostići i pilot se neće moći otresti »dodgea« što

ga slijedi pa će se morati spustiti na svoje tajno sletište.

Mallory je slušao policijski radio, prazne šumove u kojima se ogleda golema praznina nad Floridom. Za razliku od toga, frekvencije zračnog prometa obilovale su brbljarijama pilota, dolazeći iz velikih mlažnjaka što su slijetali u Mobile, Atlantu i Savannah, te iz vojnih aviona što su prelijetali Bahame. Svi su već izdaleka obilazili Floridu. Sjeverno od 31. paralele, život u Sjedinjenim Državama nastavljao se kao i prije, no južno od te neograđene granice do koje su patrole rijetko dolazile, zjapila je golema tišina napuštenih marina i šetališta s trgovinama, zaraslih plantaža citrusa i praznih penzionerskih naselja, utihnulih geta i aerodroma.

Izgubivši zanimanje za Malloryja, ptice su se dizale prema nebu. Pjegava sjena prijeđe preko parkirališta i Mallory u visini ugleda dražesnu letjelicu krhkih krila kako lijeno prelazi iznad krova hotela. Propeler joj je sjekao zrak poput dječjeg vesla, a pokretao ga je polagano pilot koji je sjedio nad pedalima u prozirnom trupu letjelice. Jedrilica usavršene konstrukcije što ju je pokretao čovjek klizila je tiho iznad krovova, a podupirali su je topli valovi zraka što su se dizali iz praznoga grada.

— Hinton! — Sada je bio siguran da bi mogao uhvatiti astronauta pa stoga ostavi torbu s hranom i zakloni se iza kotača policijskog automobila. Dok je upalio vlažni motor, izgubio je jedrilicu iz vida. Njezina krhka krila, duga gotovo koliko i krila pravog aviona, lebdjela su nad šumskim pokrivačem, a pratila su ih jata lastavica i čiopa, što su se digla da pogledaju tog plašljivog uljeza koji se uvukao u njihov zračni prostor. Mallory krene natraške iz parkirališta za jedrilicom, migoljeći između palmi što su se uzdizale na sredini ulice.

Umirujući se, promatrao je sporedne ulice. Ugleda jedrilicu kako oblijeće oko rukometnog stadiona na južnom rubu grada. Oblak galebova okruži letjelicu; neki se skupiše oko lijenog propelera, a drugi se smjestiše na vrhovima krila. Činilo se da ih pilot potiče da ga slijede, uzbuđujući ih nježnim kovrtljajima i vijugama, privlačeći ih natrag prema moru i šumovitim proplancima svemirskog kompleksa.

Smanjivši brzinu, Mallory se zadrži na tristotinjak metara iza jedrilice. Prešli su most preko rijeke Banane i usmjerili se prema

auto-putu NASA i zapuštenim barovima i motelima Kokosove plaže. Najbliža je platforma bila udaljena gotovo dva kilometra prema sjeveru, no Mallory je bio svjestan da je ušao u vanjsku zonu svemirskog kompleksa. Iz tih drevnih tornjeva izbijala je neka prijeteća aura. Na svoj su način bili stari koliko i veliki stupovi hrama u Karnaku, potpornji drukčijeg kozmičkog reda, simboli shvaćanja svemira što je bilo napušteno zajedno s Floridom na kojoj je bilo za-četo.

Pogledajući na sada čistu vodu rijeke Banane, Mallory ustanovi da izbjegava sumorne šume što su se prostirale preko nasipa i betonskih površina svemirskog kompleksa, zaklanjajući putokaze i ograde, tornjeve za snimanje i promatračnice.

Jedrilica zaokrene u zraku, zavrti se i poleti duž mosta. Njezin minijaturni trup lebdio je samo nekoliko metara iznad automobila. Pilot je brzo okretao pedale dok je propeler bljeskao prema uznemirenom suncu. Mallory spazi obris plave kose i žensko lice u prozirnoj kabini. Crveni svileni šal lepršao je ženi oko vrata

— Hintone! — poviče Mallory u bučni zrak, a pilot se nagne iz kabine i prstom upre u strmu cestu što je vijugala kroz šumu prema Kokosovoj plaži, zatim se zakloni iza drveća i izgubi se.

Hinton? Zbog nekog čudnog razloga bivši se astronaut sada prerušio u ženu s plavom vlasuljom, mameći ga natrag u svemirski kompleks. Ptice su bile s njim u savezu...

Nebo je bilo prazno; galebovi su nestali u šumi preko rijeke. Mallory zaustavi automobil. Upravo je htio izaći, kad začuje brujanje avionskog motora. Iz svemirskog centra pojavi se trokrilac Fokker. Obleti sasvim uz platformu, a zatim se zaputi preko mora. Dvadesetak metara iznad plaže, u brišućem naletu prijeđe preko sićušnih palmi i trave, usmjeriv-ši svoje dvostruke mitraljeze točno na policijski automobil.

Mallory htjede ponovo upaliti motor, kad pilot otvori vatru iz mitraljeza iznad vjetrobrana. Bio je uvjeren da pilot ispaljuje slijepe metke preostale od nekog aero-mitinga. Tada prva tanad pogodi metalom popločenu cestu ispred automobila. Drugi rafal izbuši prednje gume, presiječe nosač vrata sa suvozačeve strane i ispuni kabinu hrpom staklenih krhotina. Dok se avion strmo uspinjao, spremajući se da ponovo napadne, Mallory obriše okrvavljene komadiće stakla sa svojih grudi i bedara. Iskoči iz automobila i baci

se preko metalne ograde u plitki jarak pokraj mosta. Krv mu je otjecala kroz vodu prema šumi svemirskog kompleksa.

* * *

Iz zaklona u jarku Mallory je promatrao kako policijski automobil gori na mostu. Stup masnog dima uzdizao se visoko u prazno nebo; mogao se opaziti na kilometre oko Capea. Jata galebova su nestala. Jedrilica i žena u njoj — sjeti se kako ga je upozorila na dolazak Fokkera — izgubili su se u svom zaklonu, negdje na obali prema jugu.

Previše ošamućen da bi se mogao odmoriti, Mallory je buljio u cestu. Trebat će mu pola sata da se pješice vrati na kopno; bit će laka meta za Hintona dok bude vrebao u avionu iznad oblaka. Je li bivši astronaut prepoznao Malloryja i smjesta pogodio zašto je nekadašnji liječnik NASA došao da ga potraži?

Previše iscrpljen da prepliva rijeku, Mallory izađe na obalu i zaputi se kroz drveće. Odlučio je da provede poslijepodne u jednom od napuštenih motela na Kokosovoj plaži, a zatim, kad se smrači, da se vrati u Ville.

Šumsko tlo hladilo mu je bosa stopala, no blago se svjetlo probijalo kroz krošnje drveća i grijalo mu kožu. Krv se već osušila na grudima i ramenima, a ožiljci su podsjećali na urodeničku istetoviranu sliku, što je, činilo se, bila podesnija odora za to nesigurno područje, puno nasilja, nego odjeća što ju je ostavio u hotelu. Prošao je pokraj zarđalog trupa golemog kamiona; čelična kabina bila mu je obrasla lijanama i bršljanom, kao da je drveće posegnulo u vis da dograbi svemirski brod u prolazu i povuče ga dolje u grmlje. Tu su ležali napušteni automobili i ostaci opreme za kampiranje, mahovinom prekrivene stolice i stolovi oko starih roštilja — sve to ostavljeno prije dvadeset godina kad su izletnici žurno otišli iz Floride.

* * *

Mallory je koračao kroz tu konačnu morenu, ostatke zaboravljenog parka što ga je uredila četa za rušenje. Već je osjećao da pripada nekom starijem svijetu untar šume, području tame, strpljenja i neprimjetnog života. Plaža se prostirala stotinjak metara dalje; valovi Atlantika ispirali su prazni pijesak. Jato dupina skakalo je pravilno kroz vodu na putu prema Meksičkom zaljevu. Ptice su nestale, no ribe su bile spremne da zauzmu njihovo mjesto u zraku.

Mallory ih radosno dočeka. Znao je da hoda po tom pješ-čanom sagu tek nešto više od pola sata, no istodobno je osjećao da je tu proveo dane, možda čak tjedne i mjesece. U jednom dijelu svoga mozga uvijek je bio tamo. Minute su se počinjale rastezati, pokretane tim svijetom bez događaja, svijetom u kojemu nije bilo ptica i aviona. Sjećanje mu se gubilo, zaboravljao je svoju prošlost, kliniku u Vancouveru i ranjenu djecu u njoj, svoju ženu koja spava u hotelu u Villeu, pa čak i vlastitu ličnost. Svaki je trenutak bio malen djelić vječ-nosti — on otrgne list paprati; promatrao ga je minutama dok je polagano padao na zemlju, izmičući sili teži na najelegantniji način.

Svjestan da ulazi u vrijeme snova, Mallory se zatrči kroz drveće. Sada se kretao poput usporenog filma, a slabe su ga noge nosile preko lisnatog pokrivača ljupkošću olimpijskog atleta. Podigne ruku, želeći dotaknuti leptira što je naizgled bio zaspao na svom krilu, ali mu se prsti zaputiše na beskrajan izlet.

Šuma što je prekrivala pješčano tlo poče se prorjeđivati, ustupajući mjesto kućama i motelima na plaži. Napol srušeni hotel uzdizao se među drvećem; vrata su se bila prevalila na cestu, a mahovina je visjela s natpisa koji je namjernika obaještavao o zoološkom vrtu i parku posvećenom svemirskom dobu. Kroz palme što su dopirale do pojasa, uzdizale su se rakete od kroma i neona sa svojih postolja, poput likova na vrtuljcima.

Smijući se samome sebi, Mallory preskoči ulazna vrata zatrči se pokraj zarđalih svemirskih brodova. Iza parka nalazila su se zarasla teniska igrališta, bazen za plivanje i ostaci malenog zoološkog vrta, s jazbinom za krokodile, kavezima za sisavce i avijarijem. Sav sretan, Mallory opazi da su se stanovnici vratili u svoje domove. Debela zebra drijemala je u svom betonskom skloništu, tigar, koji se očito dosađivao, gledao je ukriž u vlastiti nos, ostarjeli se kajman sunčao na travi uz rupu za krokodile.

Vrijeme je teklo sve sporije i gotovo se zaustavilo. Mallory je visio usred koraka, s uzdignutim bosim nogama. Zaustavljen na popločenoj stazi pokraj bazena, stajao je golem proziran insekt, jedrilica za kojom je jutros trčao.

Dva mršava geparda sjedila su u hladu pod krilom jedrilice i promatrali Malloryja prozirnim očima. Jedan se podigne i polagano se baci prema njemu, no bio je gotovo deset metara daleko i

Mallory je znao da ga neće uspjeti dostići. Njegovo otrcano krzno, nalik na neki stari sag, rasteglo se u blagi luk što se, na izgled, zauvijek zaustavio usred prizora.

Mallory je čekao da vrijeme stane. Valovi više nisu nadirali prema obali, već su se pretvorili u zamrznute prstenove od šećerne glazure. Ribe su visjele u zraku, a mudri dupini bili su sretni u svojoj novoj sredini, nasmiješena lica pod sunčanim zrakama. Voda što je prskala iz fontane na plitkom kraju bazena sada se pretvorila u stakleni suncobran.

Jedino se gepard još kretao, uspijevajući preteći vrijeme. Sada se nalazio tri metra od njega. Nakrivio je glavu na jednu stranu, usmjerivši se prema Malloryjevu vratu; žute kandže bile su joj oštrije od Hintonove tanadi. No Mallory uopće nije osjećao strah pred tom podivljalom mačkom. Nikad ga ne bi uspjela dostići bez vremena. Bez vremena lav je napokon mogao leći uz janje, a orao uz voluharicu.

On podigne glavu prema ustreptaloj svjetlosti i ugleda lik mlade žene koja je visjela u zraku raširenih ruku iznad daske za skakanje. Lebdeći iznad vode u lastavičjem skoku, njezino je golo tijelo plovilo mirno poput dupina iznad površine mora. Smireno joj je lice upiralo pogled prema vodenom podu, tri metra ispod njezinih malih raširenih ruku. Činilo se da nije svjesna Malloryjeve prisutnosti dok su joj se oči zaustavile nad tajanstvenošću vlastita leta. Na ramenima jasno su joj se vidjeli crveni tragovi spona s jedrilice, a srebrnasta strijela ožiljka, što joj je ostao nakon operacije slijepog crijeva, upirala je prema njezinom sićušnom pubisu.

Gepard se sada približio. Kandže su mu dopirale do niti sasušene krvi na Malloryjevim ramenima. Zabacio je njušku tako da su mu se vidjele zagnojene desni i pocrnjeli zubi. Da posegne za njim, mogao bi ga zagrliti, oživjeti sve uspomene na Afriku, ublažiti nasilje s njegova starog krzna...

* * *

Vrijeme je isteklo iz Floride, kao što je isteklo i iz svemirskog doba. Nakon kratkog predaha, ubrzalo je ponovo poput zaustavljene filmske vrpce što se iznenada pokrenula i ponovo upalila kinetički svijet.

Mallory je sjedio u ležaljci pokraj bazena i promatrao geparde

što su se odmarali u sjeni pod jedrilicom. Ukrštali su i razdvajali svoje kandže poput djelitelja karata koji u rukavu skrivaju adut, a zatim podizali nosove, njušeći miris tog stranog čovjeka i njegove krvi.

Usprkos njihovim oštrim zubima, Mallory je bio miran i osjećao se odmoren.

Mlada je žena stajala sad uz Malloryja, brižno ga čuvajući. Obukla se dok se Mallory oporavljao od sudara s gepardom. Kad je odvukla razdraženu zvijer, smjestila je Malloryja u ležaljku, a zatim navukla pokrpano kožno pilotsko odijelo. Zar je to bila jedina odjeća što je ona nosi? Istinsko dijete zraka, što se rađa i spava na avionskom krilu. Sa svojom presvijetlom maskarom i plavom kosom začešljanom u obijesnu frizuru, nalikovala je na papigu u kožnatom odijelu, pankersku madonu zračnih staza. Zbog iznošenih oznaka NASA podsjećala je na motorista. Na metalnoj pločici na desnoj strani grudi bilo je urezano ime Slavuj, engleski Nightingale, pa ju je Mallory nazvao jednostavno Gale.

— Jpkuuy edriuw

— Jadniče — zar si se vratio? Daleko si, vrlo daleko! — Iza dječjih crta lica, mekanih usta i obla nosa, umorno su ga promatrale oči odrasle osobe. — Hej, ti — što se dogodilo s tvojom uniformom? Jesi li ti iz policije?

Mallory je uhvati za ruku i dodirne teški Apollo prsten na na njezinoj ruci. Odnekuda mu padne na pamet besmislen zaključak da je djevojka Hintonova žena. Zatim joj opazi proširene zjenice — znak groznice.

— Ne brini se — ja sam liječnik, Edward Mallory. Ovdje ljetujem sa svojom ženom.

— Ljetujete? — Djevojka odmahne glavom s olakšanjem, ali zbunjeno. — Onaj policijski automobil... mislila sam da vam je netko ukrao uniformu dok ste bili... s one strane. Dragi doktore, nitko više ne dolazi na ljetovanje na Floridu. Ako uskoro ne odete odavde, možda će ti vaši praznici potrajati zauvijek.

— Znam... — Mallory baci pogled po zoološkom vrtu s dremljivim tigrom, živahnom fontanom i veselim raketama. Bio je to ljupki svijet Veselih lakrdijaša Carinika Rousseaua. Uzeo je traperice i košulju što mu ih je pružila djevojka. Volio je biti gol, ne iz neke ekshibicionističke potrebe, već zato što se to slagalo s

iščezlim svijetom što ga je upravo bio posjetio. Ravnodušni tigar sa svojom vatrenom kožom pripadao je tom svijetu svjetlosti. — Možda sam ipak došao na pravo mjesto; volio bih ovdje provesti vječnost. Istinu govoreći, upravo sam malo okusio kakva će biti vječnost.

— Ne bih, hvala. — Mallory ju je zanimao i ona čučne u travu pokraj njega. — Recite mi koliko često dobivate napade?

— Svaki dan. Vjerojatno češće nego što opažam. A ti...? Kad je malo prebrzo odmahnula glavom, Mallory doda: — Nije to toliko strašno, znaš. Čak se na neki način želiš vratiti.

— Mislim, doktore, da biste se trebali zabrinuti zbog toga. Pokupite svoju ženu i otiđite; svakoga trenutka stat će svi satovi.

— Upravo zato sam ovdje — to nam je jedina prilika. Mojoj je ženi preostalo čak još manje vremena nego meni. Želimo se pomiriti sa svime, što god to značilo. Vjerojatno, više ne baš mnogo.

— Doktore...Stvarni Cape Canaveral je u vašoj glavi, a ne tamo vani. — Očito uznemirena prisutnošću tog zalutalog liječnika, djevojka navuče letačku kacigu. Zatim promotri nebo gdje su se ponovo skupljali galebovi i lastavice jer ih je u zrak privlačilo neprestano brujanje avionskog motora. — Slušajte — gotovo ste poginuli prije jedan sat. Pokušala sam vas upozoriti. Naš mjesni pilot-akrobat ne voli policiju.

— Ustanovio sam to. Drago mi je što nije tebe pogodio. Mislio sam da to on leti u tvojoj jedrilici.

— Hinton? On ne bi ni mrtav ušao u nju. Njemu treba brzina. Hinton se pokušava pridružiti pticama.

— Hinton... — Kad je ponovio to ime, Mallory osjeti navalu straha i olakšanja, shvativši da je spreman ostvariti ono što je planirao prije mnogo mjeseci kad je napustio kliniku u Vancouveru. — Dakle, Hinton je ovdje.

— Ovdje je. — Djevojka kimne prema Malloryju; još nije bila sigurna da on nije policajac. — Nema mnogo ljudi koji se sjećaju Hintona.

— Ja se sjećam Hintona. — Dok je prstima prebirala po Apollo prstenu, on je upita: — Ti nisi njegova žena?

— Hintonova? Doktore, čudne vam stvari padaju na pamet. Kakvi su vaši pacijenti?

— Često se to pitam. Ali ti znaš Hintona?

— Tko njega zna? On je drukčiji u svojoj glavi. Napravio je ovdje bazu i donio mi jedrilicu iz muzeja u Orlandu. — Zatim doda nestašno: — Disneyland istoka — tako su nazivali Cape Canaveral u staro vrijeme.

— Sjećam se — prije dvadeset godina radio sam za NASA.

— Kao i moj otac. — Glas joj se zaoštri; naljutila se što je spomenuo svemirsku agenciju. — On je bio posljednji astronaut, Alan Shepley, jedini koji se nije vratio. I jedini kojega nisu čekali.

— Shepley je tvoj otac? — Zbunjen, Mallory se okrene i zagleda se u udaljene platforme na uzletištima. — Umro je u Shuttleu. Onda znaš da ga je Hinton...

— Doktore, mislim da moga oca zapravo nije ubio Hinton. — Prije no što je Mallory uspio progovoriti, ona spusti naočale preko očiju. — To sada, ionako nije važno. Važno je da netko bude ovdje kad se on spusti.

— Ti ga čekaš?

— A zašto ne bih, doktore?

— Da... no bilo je to davno. Osim toga, vjerojatnost je milijun naprama jedan da će se spustiti ovamo.

— To nije istina. Prema Hintonu, tata bi se zapravo mogao spustiti negdje duž ove obale. Hinton kaže da se orbite počinju raspadati. Pregledavam plaže svaki dan.

Mallory se ohrabrujući nasmiješi, diveći se tom hrabrom, ali tužnom djetetu. Sjeti se novinskih snimaka astronautove kćeri, Gale Shepley, kad ju je udovica čvrsto stiskala u rukama izvan sudnice, kad je bila izrečena presuda.

— Nadam se da će doći. A tvoj maleni zoološki vrt, Gale?

— Nightingale — ispravi ga ona. — To je za tatu. Želim da svijet bude nešto izuzetno za nas kad odemo,

— Otići ćete zajedno?

— Otprilike — kao vi, doktore, i svi ostali ovdje.

— Dakle, i ti dobivaš napade.

— Ne često — zato se neprestano krećem. Ptice me uče letjeti. Jeste li to znali, doktore? Ptice pokušavaju izaći iz vremena.

Već je bila rastresena zbog neba bez pilota i ptica što su se skupljale. Privezavši geparde, brzo se uputi prema jedrilici. — Moram otići, doktore. Znate li voziti motocikl? U hotelskom predvorju nalazi se »Yamaha« koju možete posuditi.

No prije no što je uzletjela, povjeri se Malloryju: — Sve je to pusta želja, doktore, i za Hintona. Kada tata dođe, to više neće biti važno.

Mallory joj pokuša pomoći da podigne jedrilicu, no krhka se naprava smjesta vine u zrak. Brzo okrećući pedale, djevojka se uzdizala iznad kromiranih raketa u parku. Jedrilica obleti hotel, zatim ispravi svoja duga, zašiljena krila i zaputi se prema praznim plažama na sjeveru.

Nemiran bez djevojke, tigar se poče rvati s automobilskom gumom što je visjela sa stropa njegova kaveza. Mallory je za tren bio u iskušenju da otključa vrata i pridruži mu se. Obilazeći geparde, privezane za dasku za skakanje, on uđe u pusti hotel i zaputi se stepenicama na vrh. S ljestava u oknu za lift promatrao je jedrilicu što se kretala prema svemirskom centru.

Alan Shepley — prvi čovjek ubijen u svemiru. Mallory se i predobro sjećao mladog pilota Shuttlea, jednog od posljednjih astronauta koji su uzletjeli s Cape Canaverala prije no što je pala zavjesa na svemirsko doba. Nekadašnji pilot »Apolla«, Shepley je bio revan, ali ugodan mladić, ambiciozan kao i ostali astronauti, ali neobično naivan.

Mallory ga je, kao i svi ostali, volio mnogo više od kopilota Shuttlea, fizičara koji je tada bio jedini civil među astronautima. Mallory se sjeti kako je osjećao nagonsku antipatiju prema Hintonu kad su se prvi put sreli u medicinskom centru. No od početka su ga zapanjile Hintonova nespretnost i razdražljivost. U završnim danima svemirski je program počeo privlačiti ljude koji su bili pomalo neuravnoteženi i on je shvatio da Hinton pripada toj drugoj generaciji astronauta, ekscentričnih ličnosti s vlastitim zamršenim motivima, koji su bili potpuno različiti od discipliniranih profesionalnih pilota iz posada »Mercuryja« i »Apolla«. Hinton je po svom intenzivnom i opsjednutom temperamentu bio nalik na Corteza, Pizarra ili Drakea, imao je vrelu krv i ledeno srce. Upravo je Hinton prvi razotkrio mnoštvo prikrivenih zagonetki svemirskog programa, one psihološke dimenzije koje su se na početku

zanemarivale, a onda su prekasno izbijale na vidjelo, očitujući se u slomovima prvih astronauta, njihovim bjegovima u misticizam i melankoliju.

»Najbolji astronauti nikad ne sanjaju«, izjavio je jednom Russell Schweickart. Ne samo da je Hinton sanjao, već je razderao cijelo tkivo vremena i prostora, razbio staklo kroz koje je otjecalo vrijeme. Mallory je bio svjestan vlastitog suučesništva zato što je on bio osobito odgovoran zbog spajanja Shepleya i Hintona, naslućujući da bi suzdržani i gorljivi Shepley mogao biti otponac u posebnom metafizičkom eksperimentu.

U svakom slučaju, Shepleyjeva smrt bila je prvo ubojstvo u svemiru, kriza kojom je Mallory upravljao i kojoj se nesvjesno radovao. Ubojstvo astronauta i nespokojstvo u javnosti što je zatim uslijedilo označili su kraj svemirskog doba, spoznaju da je čovjek počinio evolucijski grijeh putovanjem u svemir, da se upleo u strukturu vlastite svijesti. Raspad tog krhkog kontinuuma što je ljudski um stvorio u toku milijuna godina ubrzo je postao vidljiv. Astronauti i osoblje NASA počeli su patiti od poremećenog osjećaja za vrijeme, a zatim i stanovnici gradova u blizini svemirskog centra. Cape Canaveral i cijela Florida postali su otrovana zemlja koju treba uvijek izbjegavati, poput područja za nuklearne pokuse u Nevadi i Utahu.

No možda je zapravo Hinton bio prvi čovjek koji je »postao razborit«, a nije poludio u svemiru. Za vrijeme suđenja tvrdio je da nije kriv i zatim odbio da se brani, promatrajući igru međunarodnih masovnih medija ravnodušno, što je povremeno bilo vrlo neobično. Taj je muk razdraživao svakoga — kako je Hinton mogao tvrditi da nije kriv za ubojstvo (zaključao je Shepleyja u teretni modul, ispraznio zalihu zraka, a zatim odvezao taj njegov pogrebni kovčeg, neprestano prateći sve to ravnodušnim komentarom) što ga je počinio pred očima milijardi televizijskih gledalaca?

Ponovo su otvorili Alcatraz za Hintona, tog usamljenog zatvorenika, izdvojenog na pustom otoku, kako bi ga spriječili da zarazi druge članove ljudskog roda. Nakon dvadeset godina pao je u zaborav, pa je čak i njegov bijeg samo usput spomenut. Pretpostavljalo se da je umro pošto se srušio u ledene vode zaljeva u malenoj letjelici što ju je krišom bio sagradio. Mallory je otputovao u San Francisco da vidi potopljenu letjelicu, neobični omnikopter, napravljen od tisovine. Hintonu su bili dopustili da uzgaja to drveće

u kamenitom tlu zatvorskog otoka. Sam je konstruirao raketni motor što se kretao pomoću eksploziva napravljenog od gnojiva. Čekao je dvadeset godina da mu naraste drveće da bi mogao napraviti dovoljno čvrsta krila koja će ga ponijeti u slobodu.

Tada, samo šest mjeseci nakon Hintonove smrti, Malloryju je stari prijatelj iz NASA rekao o čudnom pilotu kojega su vidjeli kako leti u starinskim avionima na Cape Canaveralu, o nekom čedu zraka koje je do sada omelo sve bezvoljne pokušaje da ga se uhvati. Opisi letjelica, nalik na ptičje krletke, podsjetili su Malloryja na potopljeni ornikopter što su ga izvukli na zaleđenu obalu ...

Hinton se, dakle, bio vratio u Cape Canaveral. Dok se Mallory vozio na »Yamahi« duž obalne ceste pokraj opustjelih motela i barova na Kokosovoj plaži, promatrao je svijetli pijesak Atlantika, toliko različit od stjenovitog tla zatvorskog otoka. No je li ornikopter bio samo lažan mamac, kao i svi oni starinski avioni u kojima je Hinton letio iznad svemirskog centra, strojevi što su skrivali neki drugi cilj?

Neki drugi bijeg?

* * *

Petnaest minuta poslije toga, dok je Mallory brzao auto-putom NASA prema Villeu, prestigao ga je stari Wrightov dvokrilac. Prelazeći rijeku, opazio je da je buka nekog drugog motora prigušila brujanje »Yamahe«. Stara dobra letjelica pojavila se iznad drveća, a poznati pilot ispijena lica sjedio je u otvorenoj kabini. Jedva uspijevajući prestići »Yamahu«, pilot se spusti na tri metra od ceste, mahne rukom Malloryju da stane, a zatim ugasi motor i spusti letjelicu na beton obrastao korovom.

— Mallory, tražio sam vas! Dođite, doktore!

Mallory je oklijevao dok su mu zrnca prašine što ju je podigao Wrightov propeler nagrizala rane pod košuljom. Dok je provirivao kroz potpornje, Hinton ga uhvati za ruku i podigne ga u avion.

— Mallory, da... to ste zbilja vi! — Hinton povuče naočale na svoje mršavo čelo, otkrivajući krvlju podlivene oči. Promatrao je Malloryja s otvorenim čuđenjem, kao da se čudi što je ovaj uopće ostario u prošlih dvadeset godina, no radostan što je ipak nekako uspio preživjeti. — Nightingale mi je upravo rekla da ste ovdje. Tajanstveni doktor... gotovo sam vas ubio!

— Opet to pokušavate... ! — Mallory je prianjao uz pohabane pojase na sjedalu dok je Hinton pojačavao gas. Dvokrilac poskoči u zrak. U naletu vjetra preko izloženog auto-puta nekoliko je sekundi letio natraške, a zatim poleti okomito uvis. Za tren je jurio iznad drveća prema udaljenim platformama. Tisuće lastavica i čiopa prestizale su ih sa svih strana, ne obaziruć se na Hintona kao da su se navikle na tog hirovitog pilota i njegove apsurdne letjelice.

Dok je Hinton baratao ručicom za upravljanje, Mallory je promatrao tog grozničavog i neishranjenog čovjeka. Godine u zatvoru i zračne struje nad Cape Canaveralom isprale su svaki trag željeznih soli iz blijede kože. Nabrekle vjeđe, noktima izgrebana pregrada snažnog nosa i izbrazdane usne postali su gotovo srebrni na vjetru. Prevladao je stanje iscrpljenosti i neishranjenosti i ušao u područje živčane napetosti u kojemu se sukobljene sile njegova pomahnitala uma bile isprepletene poput zubaca prenavijenog sata. Dok je udarao Malloryja po ruci, bilo je jasno da je već zaboravio godine nakon njihova posljednjeg susreta. Rukom upre u šume ispod njih, vijadukte, betonske površine i stražarnice, žudeći da pokaže svoje carstvo.

Stigli su do srca svemirskog kompleksa, u kojemu su se platforme uzdizale poput vješala podignutih za iznajmljivanje. U sredini je ležao divovski gmaz, posljednji Shuttle, okomito podignut na lansirnoj rampi. Zarđale tračnice ležale su oko njega, poput lanaca oslobođenog kolosa.

Ovdje, u Cape Canaveralu, vrijeme nije mirovalo, nego je teklo unatrag. Golema spremišta za gorivo i pomoćni motori Shuttlea podsjećali su na kupole i minarete nekakvog Tadž Mahala. Na pisti ispod gmaza nizali su se starinski avioni — Lilienthalova letjelica, što je ležala postrance kao golemi kaleidoskop, Mignetova Leteća buha, Fokker, Spad i Sopwithova deva te Wrightova letjelica iz prvih dana avijacije. Dok su kružili oko lansirne rampe, Mallory je gotovo očekivao da, na toj izložbi starinskih aviona, ugleda gomilu edvardijanskih letača u dokoljenicama i kaputima, i žene koje su se spremale letjeti sa šeširima pričvršćenim kožnatim remenjem.

Bilo je i drugih sablasti što su opsjedale svjetlost Cape Canaverala. Kad su se spustili, Mallory stupi u sjenu lansirne rampe, željezne katedrale koju je nebo odbacilo. Nelagodna tišina dopirala je iz guste šume što je ispunila nekadašnje otvorene površine svemirskog centra, iz bešćutnih stražara i zarđalih tornjeva za

snimanje.

— Mallory, drago mi je što ste došli! — Hinton skine svoju kacigu i razotkrije kvrgavu lubanju pod kratko podšišanom kosom — Mallory se sjeti da ga je jednom bio napao pomahnitali stražar. — Nisam mogao vjerovati da ste to vi! A što je s Annom? Je li ona dobro?

— Ovdje je, u hotelu u Villeu.

— Znam, vidio sam je na krovu. Izgledala je... — Hintonov se glas prekine; u svojoj zabrinutosti zaboravio je što čini. Poče hodati ukrug, a zatim se pribere. — Svejedno, drago mi je što vas vidim. To je više nego što sam se nadao — vi ste jedini znali što se ovdje događa.

— Jesam li? — Mallory je tražio sunce, skriveno iza hladnog trupa lansirne rampe. Cape Canaveral je bio još sablasniji nego što je očekivao, kao neki drevni logor smrti. — Mislim da nisam ...

— Dakako da ste znali! U neku smo ruku bili suučesnici — vjerujte mi, Mallory, opet ćemo to biti. Moram vam mnogo toga ispripovijedati... — Sretan što vidi Malloryja, ali zabrinut za uzdrhtalog liječnika, Hinton ga obgrli svojim nemirnim rukama. Mallory uzmakne, nastojeći zaštititi svoja ramena, a Hinton zazvižda i zabrinuto mu pogleda ispod košulje.

— Mallory, žao mi je — zbunila su me policijska kola. Uskoro će doći po mene, moramo biti brzi. Ali vi ne izgledate baš dobro, doktore. Vrijeme istječe, pretpostavljam, u početku je teško shvatiti...

— Počinjem shvaćati. A što je s vama, Hintone? Moram s vama razgovarati o svemu. Izgledate kao...

Hinton se isceri. Udari se po bokovima, nestrpljiv zbog svojega izgladnjela tijela, zakržljala organa što će ga uskoro odbaciti.

— Morao sam omršavljeti, nosivost onog stroja bila je tako malena. Prošle su godine, inače bi opazili. Oni bezbrojni liječnički pregledi, bili su zaprepašteni što se u meni kuhala još jača psihoza... nisu mogli shvatiti da sam otvarao vrata jednog novog svijeta. — Osvrne se po svemirskom centru, prema praznom vjetru. — Morali smo izaći iz vremena, to je zapravo bio cilj svemirskog programa...

Pokaže Malloryju prema željeznom stepeništu što je vodilo prema platformi za sklapanje, šest katova iznad njih.

— Otići ćemo na vrh. Ja živim u Shuttleu — tamo se još nalazi modul za posadu koja je trebala otići na Mars; on je mnogo udobniji od većine hotela na Floridi. — Zatim doda s ironičnim izrazom lica: — Mislim da je to posljednje mjesto gdje bi me došli tražiti.

Mallory se poče uspinjati stepeništem. Nastojao je da ne dotiče masne zakovice i vlažne poluge na ogradi, spuštajući pogled pred popločanom kožom Shuttlea, dok je izlazio na platformu. Nakon svih tih godina razmišljanja o Cape Canaveralu još se nije pripremio za taj neobični, golemi stroj, čudovište što bi ga njegovi poklonici mogli gurati uzduž i poprijeko Zemljine kugle, čudovište koje bi proždiralo godine, sate i sekunde.

Čak se i Hinton primirio, promatrajući nebo, kao da čeka da se pojavi Shepley. Pazio je da ne okrene leđa Malloryju, očito sumnjajući da su nekadašnjeg liječnika NASA poslali da ga uhvati.

— Let i vrijeme, Mallory, oni se međusobno isprepleću. Ptice su to oduvijek znale. Da bismo izašli iz vremena, moramo prvo naučiti letjeti. Zato sam ovdje. Pokušavam se naučiti letjeti, probijajući se kroz sve one stare avione do početka. Želim letjeti bez krila...

Deltasto krilo Shuttlea treperilo je nad njima, Mallory se zanjiha nad ogradom. Iscrpljen usponom, pokušavao je da si vrati dah. Tišina je bila previše jaka, taj muk u središtu zaustavljenog sata svijeta. Očima je prelazio preko utihnule šume i pisti, tražeći nekakvo kretanje. Trebala mu je neka od Hintonovih letjelica da poleti i vine se u nebo.

— Mallory, idete...? Ne brinite, pomoći ću vam. — Hinton ga uhvati za lakat i uspravi ga. Mallory osjeti kako se svjetlost iznenada pojačala, zasljepljujući bljesak što ga je posljednji put vidio kad je gepard skočio prema njemu. Vrijeme se izgubi iz zraka, nakratko zatreperi, dok se on borio da zadrži sekunde što su prolazile.

Jato čiopa preleti preko platforme, uskovitla se poput eksplozije čađe oko Shuttlea. Pokušavaju li ga one upozoriti? Trgnuvši se od tog kratkog komešanja, Mallory osjeti kako mu se oči bistre. Uspije se odrvati napadu, no znao je da će opet naići.

— Doktore...? Bit će sve u redu. — Hinton je očito bio razočaran dok je promatrao Malloryja kako se uspravlja uz ogradu. — Pokušajte da se ne odupirete, doktore, svi čine tu grešku.

— Popušta... — Mallory ga odgurne. Hinton je bio preblizu

ograde, njegove manijakalne kretnje mogle bi ga povući preko ruba. — Ptice ...

— Dakako, pridružit ćemo se pticama! Mallory, svi možemo letjeti, svaki od nas. Razmislite o tome, doktore, pravi let. Vječno ćemo živjeti u zraku!

— Hintone... — Mallory se povuče unatrag duž platforme, Hinton se uhvati za masnu ogradu, spreman da se odbaci u vjetar. Morao se osloboditi tog luđaka i njegovih sumanutih planova.

Hinton mahne prema avionima u dubini, pozdravljajući duhove u njihovim kabinama.

— Lilienthal i braća Wright, Curtiss i Bleriot, čak i stari Mignet — oni su ovdje, doktore. Zato sam došao u Cape Canaveral. Morao sam se vratiti na početak, davno prije no što nas je avijacija sve poslala krivim putem. Kad se vrijeme zaustavi, Mallory, zakoračit ćemo s ove platforme i poletjeti prema Suncu. Vi i ja, doktore, i Anne...

Hintonov je glas postajao sve dublji, kao da je odjekivao iz goleme šupljine. Bijeli trup Shuttlea bio je svjetiljka od prozirne kosti, što je bacala sablasni sjaj prema sumornoj šumi. Mallory se zanjiše naprijed. Iz neke polusvjesne pobude želio je da Hinton preskoči ogradu, vine se u zrak i postane izazov pticama. Ako ga uhvati za ramena...

— Doktore...?

Mallory podigne ruke, ali se nije mogao približiti Hintonu. Kao i gepard, i on je uvijek bio nekoliko centimetara predaleko.

Hinton ga uhvati za ruku kao da ga je htio utješiti i povuče ga prema ogradi.

— Poletite, doktore...

Mallory je stajao na rubu. Koža mu je postala dio zraka, prožeta svjetlošću. Morao je odbaciti golemu prepreku vremena i prostora, tu zarđalu platformu i nespretno vozilo na tračnicama. Mogao je lebdjeti slobodno, plutati zauvijek nag šumom, gospodar vremena i svjetla. Letio bi...

Nasrtaj usmjerenog zraka pogodi ga u lice. Pukotine se pojave u vjetru oko njega. Prozirna krila jedrilice proletješe pokraj njega, dok joj je propeler komadao sunčevu svjetlost

Hintonove ga ruke zgrabiše za ramena, gurajući ga nestrpljivo preko ograde. Jedrilica se iskrene u stranu, okrene se i ponovo poleti prema njima. Svjetlost je prštala s njezina propelera, bujica fotona što je vraćala vrijeme u Malloryjeve oči. Otresajući se Hintona, on padne na koljena dok je mlada žena jurila pokraj njih u jedrilici. Opazi njezino zabrinuto lice iza naočala, začuje kako uzvikuje upozorenje Hintonu.

No Hinton je već bio otišao. Njegova su stopala odzvanjala po metalnom stepeništu. Dok je uzlijetao u Fokkeru, ljutito povika na Malloryja razočaranim glasom. Mallory je klečao uz rub čelične platforme, čekajući da vrijeme nacuri natrag u njegov um, držeći se rukama za nauljenu ogradu snagom novorođenčeta.

* * *

17. kolovoza

Opet, ni danas ni traga Hintonu.

Anne spava. Prije jedan sat, kada sam se vratio iz trgovine, gledala me je bistrim očima prvi put u tjedan dana. S naporom sam je uspio nahraniti u onih nekoliko minuta dok je bila budna. Vrijeme je za nju gotovo potpuno stalo, u drugim razdobljima ona je očito u gotovo nepokretnom svijetu. Zatim se nakratko budi, počne govoriti o Hintonu i letu u Miami na koji će krenuti s njim u njegovoj »cessni«. No čini se da je osvježavaju ta putovanja u svjetlost, kao da joj mozak crpi sokove iz same spoznaje da vrijeme ne teče.

Ja osjećam to isto, usprkos inficiranoj rani na ramenu — od Hintonovih prljavih noktiju. Napadi dolaze već desetak puta na dan, sve se zaustavlja do jedva primjetljivog toka. Jačina svjetlosti raste, fotoni uzmiču sve do Sunca. Kad sam izišao iz trgovine, promatrao sam papigu što je preletjela preko ceste iznad moje glave. Činilo se da joj je trebalo dva sata da preleti dvadesetak metara.

Možda će još proći tjedan dana prije no što se vrijeme zaustavi za Anne. A za mene — tri tjedna? Čudno je pomisliti da će, recimo, točno u 3 sata i 47 minuta poslije podne, osmog rujna, vrijeme zauvijek stati. Jedna jedina mikrosekunda proletjet će neopaženo za sve druge ljude, no za mene će trajati vječno. Najbolje će biti da odlučim kako je želim provesti!

19. kolovoza

Dva paklena dana, Anni se jučer u podne vratila bolest, šok izazvan buđenjem, kad je Hinton projurio iznad hotela u Wrightovoj letjelici. Jedva sam uspio nazreti udarce njezina srca, satima sam joj masirao listove i bedra (zadovoljno bih izašao u vječnost milujući ženu). Uspio sam je uspraviti, hodao sam s njom po balkonu, nadajući se da će je brujanje Hintonova aviona možda vratiti u kolotečinu. To mi se jutro, zapravo, obratila potpuno razumno. Bila je očito zaprepaštena mojim iscrpljenim izgledom.

Još bismo mogli otići, pokrenuti jedan od onih napuštenih automobila i dostići granicu kod Jacksonvillea, prije no što isteknu posljednje minute. Moram se neprestano podsjećati zašto smo zapravo došli ovamo. Ništa nećemo postići ako pobjegnemo na sjever. Ako postoji rješenje, ono je ovdje, negdje između Hintonovih opsesija i Shepleyjeva kovčega u orbiti, između svemirskog centra i onih blještavih, sablasnih tragova što se isuviše dobro vide po noći. Nadam se da neću izaći upravo kad on stigne, da neću provesti ostatak vječnosti gledajući leš čovjeka kojemu sam pomogao da umre u svemiru. Neprestano mislim na onoga tigra. Nekako bih ga mogao smiriti.

25. kolovoza

Tri i trideset poslije podne. Prvi neprekinuti sat svjesnog vremena nakon mnogo dana. Kad sam se probudio prije petnaest minuta, Hinton je upravo bio prestao nadlijetati hotel — palme su otresale prašinu i kukce na balkon. Očito je da nas Hinton nastoji održati budnima, odgađajući kraj dok bude spreman odigrati svoju posljednju kartu ili dok se riješi mene i bude sam s Annom.

Još razmišljam o njegovim motivima. Čini se da je prigrlio uništenje vremena, kao da je cijela ta bolest bila prilika koju smo morali ščepati, slijedeći evolucijski skok. Usmjeravao me je prema rubu platforme, nagovarajući me da poletim. Da se Gale Shepley nije pojavila u svojoj jedrilici, vinuo bih se preko ograde. Na čudan mi je način pomagao, uvodeći me u novi svijet bez vremena. Kad je izvukao Shepleyja iz Shuttlea, nije mislio da ga ubija već da ga oslobađa.

Još primitivnija letjelica — Hinton traga za čistim oblikom letenja, na koji će, se zaputiti u posljednjem trenutku. Jučer je nad nama letio Santos-Dumont, nezgrapni zmaj. Hinton je odbacio svoje strojeve iz prvog svjetskog rata. Namjerno se vozi u loše

konstruiranim letjelicama; sve je to samo dio njegova nastojanja da se oslobodi krilatih pomagala i krene na apsolutni let. To su prije pjesničke, nego aeronautičke tvorevine.

Korijeni šamanizma i levitacije, erotski zanos letenja — jesu li to pokušaji bijega od vremena? Čini se da su šamanova navodna sposobnost da izađe iz svoga fizičkog tijela i leti svojim duhom pojavljuje i nakon dugotrajne izloženosti nultoj gravitaciji za svemirskih letova. Trebalo je da to radosno prihvatimo.

To je tigar — počinje me opsjedati misao da on gori.

28. kolovoza

Danas golema tišina, ne čuje se ni šum nad mekanim zelenim pokrivačem Floride. Možda se Hinton ubio. Možda su svi ti letovi neka vrst pokajničkog obreda; kad on umre, srušit će se šamanova kletva. No želim li se ja vratiti u vrijeme? Za razliku od njega, onaj statički svijet blještave svjetlosti prianja za srce poput edenske vizije. Ako je vrijeme primitivna duhovna struktura, možda smo u pravu što ga odbacujemo. U određenom smislu, sva su mistična vjerovanja pokušaj da se stvori svijet bez vremena. Zašto je primitivni čovjek, kojemu je trebao mozak samo malo veći od mozga tigra u Galeinom zoološkom vrtu, zapravo imao um koji je bio gotovo jednak umu Freuda i Leonarda? Možda je sav taj višak živčane energije nastao da ga oslobodi od vremena i trebalo je da dođe do svemirskog doba i do žrtve prvog astronauta da se ostvari taj jedinstveni cilj.

3. rujna

Nedostaju dani. Sada sam jedva svjestan protjecanja vremena. Anne leži na krevetu, budi se na nekoliko minuta i uzaludno nastoji doprijeti do krova, kao da će joj nebo pružiti nekakvo utočište. Upravo sam je donio sa stepeništa. Previše je naporno tragati za hranom. Jutros na putu u trgovinu svjetlost je bila toliko jaka da sam morao zatvoriti oči, pipajući rukama oko sebe po ulicama kao slijepi prosjak. Činilo mi se da stojim na dnu goleme peći.

Anne postaje sve nemirnija, mrmlja sama sebi na nekom nepoznatom jeziku, kao da se priprema za put. Snimio sam jedan od njezinih otegnutih monologa, nalik na neku keltsku ljubavnu pjesmu, a onda ga prilagodio normalnoj brzini vremena. U agoniji zaziva:

— Hintone... Hintone...

Trebalo joj je dvadeset godina da nauči.

6. rujna

Ostalo je još najviše nekoliko dana. Vrijeme snova nadolazi desetak puta svakoga dana i tada se sve zaustavlja. S balkona sam upravo promatrao jato vuga kako prelazi ulicu. Činilo se da prolaze sati, dok su ih njihova nepokretna krila podupirala u letu nad drvećem.

Konačno su ptice naučile letjeti.

Anne je budna...

(Anne): Tko je naučio letjeti?

(EM): Sve je u redu — ptice.

(Anne): Jesi li ih ti naučio? Što ja to govorim? Koliko sam dugo bila odsutna?

(EM): Od zore. Reci mi što si sanjala.

(Anne): Je li ovo san? Pomozi mi da se podignem. Bože, na ulicama je mrak. Ovdje više nema vremena. Edwarde, nađi Hintona. Učini što god ti kaže.

* * *

Ubiti Hintona...

Kad se »Yamahin« motor probudio, Mallory je uzjaše i osvrne se prema hotelu. Svakoga trena, kao da želi ugrabiti posljednjih nekoliko minuta koje su joj preostale, Anne će izaći iz sobe i pokušati se popeti na krov. Zaustavljeni satovi u Villeu uskoro će za nju otkucati točno vrijeme, vječnost za tu izgubljenu ženu bit će stepenište oko praznog okna za lift.

Ubiti Hintona... Nije imao pojma kako da to učini. Krenuo je kroz ulice na istoku Villea, nesigurno vijugajući između napuštenih automobila. »Yamahom« je teško upravljao zbog tvrdog mjenjača i nepravilnog gasa. Kretao se kroz nepoznato predgrađe, područje usamljenih kuća, ulica s trgovinama i parkirališta, podignutih za namještenike NASA šezdesetih godina kad se gradnja naglo razvijala. Prođe pokraj prevrnutog kamiona s kojega su se po cesti prosuli televizori i automobila koji je kupio rublje za praonicu i koji se izvrnuo kroz prozor trgovine alkoholnim pićima.

Pet kilometara istočno nalazile su se platforme svemirskog centra. Iznad njih je lebdio neki avion, primitivni helikopter s propelerom na krovu. Šiljate se lopatice nisu micale, kao da je Hinton napokon uspio da se oslobodi krila.

Mallory produži prema Capeu; motor je radio punom snagom. Nizovi kuća u predgrađu otkrivali su se pred njim, beskrajno se ponavljajući, uvijek ista šetališta s trgovinama, barovi i moteli, uvijek iste samoposluge i trgovine polovnim automobilima, što su ih on i Anne neprestano gledali dok su putovali preko kontinenta. Gotovo je povjerovao da se ponovo vozi kroz Floridu, kroz stotine malih gradova što se stapaju jedan s drugim.

Ponovo je prošao pokraj prevrnutog kamiona i razbacanih televizora, ponovo pokraj vozila za prikupljanje rublja što je stajalo u izlogu trgovine alkoholnim pićima. Uvijek će prolaziti pokraj njih, uvijek prelaziti isto raskršće, gledati isti zarđali natpis nad istom motelskom kabinom...

* * *

— Doktore...

Miris oprženog ljudskog mesa podraži Malloryjev nos. Desna noga bila mu je prislonjena uz ispušnu cijev »Yamahe«. Izgorjeli komadići nogavice pamučnih hlača prianjali su uz otvorenu ranu. Mlada žena u crnoj letačkoj odori pretrči preko ulice, a Mallory se prebaci preko nespretnog motora, saplete se preko kotača, što su se još okretali, i klekne na cestu.

Zaustavio se na raskršću kilometar od središta Villea. Nestala je prostrana planetarna poljana parkirališta, survala se niz nekakav kozmički dimnjak i svela se na tu malu enklavu, što su je sačinjavali jedan jedini napušteni motel, dvije kuće i bar. Nekoliko metara dalje nemušti televizijski ekrani buljili su u njega s ceste pokraj prevrnutoga kamiona. Automobil za prijevoz rublja ležao je u svome izlogu, a krila jedrilice kojom se Gale Shepley spustila na cestu bacala su sjenu na prašnjave boce votke i viskija.

— Doktore Mallory? Čujete li me? Dobri čovječe... — na povuče Malloryjevu glavu nagore i zagleda mu se u oči, zatim ugasi »Yamahu« koja je i dalje radila. — Vidjela sam vas kako sjedite ovdje, bilo je nešto — bože, vaša noga! Je li Hinton...?

— Nije... Sam sam se opekao. — Mallory se podigne, prebacivši djevojci ruku preko ramena. Neprestano je pokušavao da si razbistri

glavu, bilo je nečega čudno varljivog u tom svijetu predgrađa... — Glupo je bilo što sam pokušavao voziti taj motor. Moram naći Hintona.

— Doktore, slušajte me... — Djevojka zamahne rukama, oči su joj gorjele grozničavo. Njezina maskara i frizura bile su još čudnije nego što ih se sjećao otprije. — Vi umirete! Još dan ili dva, možda sat, i neće vas biti. Pronaći ćemo kola i prebacit ću vas na sjever. — S naporom odvoji oči od neba. Ne volim ostavljati tatu, ali vi morate otići odavde, sad je to u vašoj glavi.

Mallory pokuša podići tešku »Yamahu«.

— Hinton — to je sve što je ostalo. I za Anne. Moram ga nekako ubiti.

— On to zna, doktore... — Ona ušuti jer se začulo brujanje avionskog motora što se približavao. Avion je lebdio nad obližnjim ulicama, njegov se sjenoviti trup nazirao kroz lišće palmi, lopatice propelera povremeno su zaklanjale sunce. Dok su čučali nad televizorima, on preleti preko njihovih glava. Starinski autožir kloparao je kroz zrak poput letećeg kombajna; činilo se da mu se otvoreni rotor napaja sunčevom energijom. Sjedeći u otvorenoj kabini, pilot je bio previše zaokupljen upravljanjem da bi mogao pretraživati ulice pod sobom.

Osim toga, kao što je Mallory znao, Hinton je već bio pronašao svoj plijen. Na krovu hotela, s kućnom haljinom prebačenom preko ramena, stajala je Anne Mallory. Napokon se uspjela uspeti uza stepenice, tjerana svojim snom o nebu. Slijepo je buljila u autožir, uzmičući jedan jedini korak samo kad je on obletio hotel i prizemljivao se kroz kovitlac lišća i prašine. Kad je dodirnuo krov, struja zraka s propelera strgne haljinu s ramena. Gola, ona se okrene prema autožiru, spremna da se suoči s ljubiteljem tog čudnog stroja koji je došao da je spasi od svijeta opustošenog vremenom.

* * *

Kad su stigli do auto-puta NASA, golemi stupovi dima dizali su se iz svemirskog centra. Sjedeći na zadnjem sjedalu motocikla, Mallory se zagleda u oblake što su se dizali u okuženi zrak. Šuma se zažarila od vrućine, lišće se presijavalo poput užarena ugljevlja.

Je li Hinton ponovo napunio gorivom motore Shuttlea i pripremio letjelicu za polijetanje? Povest će Anne sa sobom i

izbaciti i nju i sebe u svemir kao što je učinio sa Shapleyjem, pridružujući se mrtvom astronautu na njegovu orbitalnom odru.

Dim je prodirao kroz drveće ispred njih, tjeran eksplozijama što su se čule s lansirališta Shuttlea. Gale uspori »Yamahu« i pokaže na pukotinu u oblacima. Shuttle je još stajao na svojoj platformi; motori su mirovali, a s bijelog trupa odbijali su se odbljesci eksplozija na betonskim pistama.

Hinton je zapalio svoje starinske letjelice. Otežali od masnog dima, plamenovi su se dizali s trupova, poleglih po kotačima. Curtissov dvokrilac gorio je brzo. Bezglavi oganj proždro je Fokkerov motor; rezervoar za gorivo odleti u zrak, a mitraljeska tanad poče pljuštati naokolo. Ispaljene čahure prodirale su kroz krila, što su se savila poput kuće od karata.

Gale nogama smiri »Yamahu« i obiđe užareno drveće, dvije stotine metara od gorućih strojeva. Eksplozije su joj bljeskale u naočalama, prigušujući sjaj šminke i dajući kosi boju pepela. Žar se presijavao na Malloryjevu bezbojnom licu dok je pogledom prelazio po avionima, pokušavajući spaziti Hintona. Pokretan plamenovima što su prodirali iz trupa, propeler autožira se zavrti, a zatim ga vatra dohvati u posljednjoj blještavoj svečanosti. Pokraj njega, plamenovi su brzali po krilima Wrightove letjelice; u bujici iskri gorući se avion podigne u zrak, preokrene i padne na užareni trup Sopwithove deve. Upalivši se od vrućine, iznenada oživi motor Leteće buhe, potjera sićušnu letjelicu strmim lukom preko gorućih olupina, prenoseći pri tome vatru na Spad i Bleriot, prije no što se prevrnula u plameni kovitlac.

— Doktore — na platformi za sklapanje!

Mallory pogledom poprati djevojčinu podignutu ruku. Trideset metara iznad njih, Anne i Hinton stajali su jedno pokraj drugoga na metalnom stepeništu. Plamenovi s gorućih aviona poigravali su im licima, kao da su se njih dvoje već zajedno vinuli u zrak. Iako je Hinton rukom obgrlio Anne oko pasa, činilo se da nisu svjesni jedno drugog kad su zakoračili naprijed u svjetlost.

* * *

Kao i uvijek u toku svojih posljednjih poslijepodneva na Kokosovoj plaži, Mallory se odmarao pokraj bazena napuštenog hotela, promatrajući blijedu jedrilicu kako strpljivo pluta preko neuznemirenih prostora nad Cape Canaveralom. U tom mirnom

perivoju, okruženom dremljivima stanovnicima zoološkog vrta, slušao je fontanu kako izbacuje kristalne dragulje na travu pokraj njegove stolice. Vodena prašina bila je sada gotovo nepomična, isto kao i jedrilica i vjetar i gepard što ga je promatrao — dijelovi simboličnog, blistavog svijeta.

Dok mu je vrijeme izmicalo, Mallory je stajao pod fontanom, sretan što može vidjeti kako se ona preobražava u stakleno drvo koje baca opalne plodove po njegovim ramenima i rukama. Dupini su letjeli zrakom po obližnjem moru. Jednom je uronio u bazen, veseo što se uspio ugraditi u tu golemu opeku kondenziranog vremena.

Srećom, Gale Shepley ga je izvukla prije nego što se utopio. Mallory je znao da joj je on već dosadan. Sada je još jedino željela tragati za svojim ocem, uvjerena da će se on uskoro vratiti sa svemirskih plimnih valova. Po noći su putanje bile sve niže, tragovi nabijenih čestica što su lebdjele nad šumom. Gotovo je prestala jesti i Mallory je bio zadovoljan što će napokon prestati letjeti kad joj stigne otac. Onda će njih dvoje zajedno otići.

Mallory je obavio vlastite pripreme za odlazak. Neprestano je u ruci držao ključ od tigrova kaveza. Sada je imao još malo vremena; svjetlošću ispunjen svijet preobrazio se u niz tabloa o svečanosti na kojoj su se slavili dani stvaranja svijetu. U posljednjem činu će svaki dio svemira, koliko god bio neznatan, zauzeti svoje mjesto na pozornici ispred njega.

Promatrao je tigra koji ga je čekao iza rešetki. Velike mačke, kao i gmazovi prije njih, uvijek su djelomično stajale izvan vremena. Plamenovi što su vijugali njegovim krznom podsjećali su ga na vatru što je progutala letjelice u svemirskom centru, vatru kroz koju su Anne i Hinton zauvijek letjeli.

Udalji se od bazena i priđe tigrovu kavezu. Uskoro će otključati vrata, zagrliti plamenove, leći zajedno s tom zvijeri u svijet izvan vremena.

Biljana Mateljan:

Movens

Priča je posvećena M. P. bez ikakvih pretenzija.

Imala je »ono nešto«, neodređeno, ali vrlo lako uočljivo. To njezino nešto nije bilo svjesno sebe, pa ga ni ona nikad nije uspjela postati potpuno svjesna. Prihvaćala je prisutnost toga kao nešto samo po sebi razumljivo, prirodno, kao što je to činjenica da diše i da se kreće. Njezino nešto imalo je više slojeva i u njima skrivenu srž. Zavisno od situacije, skidalo je sloj po sloj ili se, pak, ogoljelom nutrinom nudilo vanjskim utjecajima. Nikad nije uspjela pojmiti izvjesnost tog nečega u sebi, ali je morala vjerovati efektima koji su ga uvijek iznova potvrđivali.

Ponekad je silno voljela nešto u sebi, ponekad ju je i boljelo duboko unutra, ali nije mogla odrediti odakle dolazi ta pulsirajuća bol; činilo se da navire odasvud. Izgledalo je kao da cijeli svijet boli bolujući i tugujući.

On je bio pravi gad. Uz ostalo, bio je gad jer ju je nazvao malom žabom, a ona se mogla zakleti da nikad nije vidio žabu (kao ni ona, uostalom), ali da je to s i g u r n o vrlo ogavna stvar. Zvijer neka, što li?

Nešto u njoj, što je bilo i sakupljač informacija i odašiljač cijelog niza ispravnih odluka, ovaj put je sasvim iznevjerilo jer nikako nije moglo odrediti i definirati pojam male žabe.

On je bio mnogo manje no ostali svjestan nečeg u njoj. Bar se tako činilo; jer tom nečem nije ukazivao dužno poštovanje i divljenje poput drugih. Možda se njoj sve to samo tako činilo. Neprestano ju je podbadao smijuljeći se. Moglo bi biti i sasvim drukčije, nadala se; možda je on namjerno ignorirao snagu i izvjesnost tog nečeg njezinog i zato se vladao kao da toga nema.

Činio joj je strašne stvari. Katkad je gotovo imala dojam, istina maglovit i kratkotrajan, da on poseže za tim njezinim unutarnjim i onda ga prevrće, nateže i žonglira njime kako mu se sviđa. Tada je bila slaba i prestrašena i trebalo bi joj dosta vremena da se oprezno opet sažme u kompaktnu grudu i oslušne tiktakanje onog životnog u sebi.

Zajedno su rasli na pjeskovitim plažama uz rub divlje šume gdje je uvijek bilo podjednako i neba i mora, s mnogo više plavog no zelenog. Izmjenjivala se plava tišina sa zelenim šumovima. Ona je voljela tišinu, i sate je provela slušajući njene mijene i napajajući to svoje što je raslo.

On nije mogao podnijeti tišinu.

Prvi put kad je od pijeska, algi i morske pjene napravio jednu od onih skulptura koje su ga, kasnije, proslavile širom Sistema, ugradio je njezino sitno smiješno lice u kompoziciju. Učinio je to ne rekavši zašto. Njoj nije trebalo objašnjenje; tada je znala da priznaje postojanje onog nečeg u njoj i da tako ukazuje tome nečem poštovanje jedinim načinom kojim umije.

Nisu se rastajali. Kad su napunili osam godina, oboje su otišli u Polis na studije. Ona je izabrala egzobiologiju (podsvjesno želeći, valjda, da raskrinka onu ogavnu nepoznatu malu žabu iz prošlosti), a on je vajao kompozicije, uglavnom pjevušeći kraj njezinih nogu.

I ona bi uvijek iznova, sa zanosom, konstatirala kako su mu dlanovi čudotvorni. To bi mu i rekla i on bi tad ostavljao skulpture i okretao se njoj da joj čini čudne i strašne stvari.

* * *

Bren je bila sretna osoba. Sreća je jednostavno bila urođen način življenja, a ne odraz neke posebne koncepcije života.

Sreća je bila u njoj, u sferi neodređene veličine, u grudi nedefinirane mase i težine. Bren je nosila sreću pod srcem i kretala se po njenom čudesnom ritmu. Da ste mogli vidjeti kako Bren hoda, nikad vam ne bi palo na pamet da je usporedite s nečim tako beznačajnim kao što je žaba — ono što je učinio Ylidan.

Bren je zaista imala nešto u sebi. Gledajući je, činilo bi vam se da ona postoji u nekom svom posebnom prostoru i vremenu. Ona je bila centar tog prostora i centar tog vremena. U mirovanju bi zaposjela cijeli svoj prostor; dvostruko bi ovladala njime. Osim onog

što ga je stvarno fizički zauzimala, ostali je dio prostora gravitirao prema njoj. Pri kretanju omatala se tim prostorom kao plaštom i tako trajala u tom prostornom kontinuumu.

S vremenom je postupala slično. Imala je običaj govoriti kako se kotrlja u jednoj jedinoj, jedinstvenoj i neponovljivoj sekundi. Zbrkano je tumačila svoju teoriju vremena. Po njoj, vrijeme ima veličinu jedne točke — dakle nema nikakvu praktičnu veličinu. Njezin vremenski kontinuum sastojao se od zamišljene linije po kojoj je njezina sekunda nezaustavno klizila naprijed. Kad bi se sekunda pomakla, popunila bi jednu točku ispred ostavljajući prazno mjesto iza sebe. Bren je uvjerljivo tvrdila da nipošto ne drži vrijeme dimenzijom po kojoj se može kretati — unatrag svakako ne, a unaprijed jedino ako bi došlo do nagle akceleracije.

Ylidan se smijao svemu što bi ona rekla i uporno je i dalje nazivao malom žabom. A žabe i egzobiologija baš idu jedno uz drugo, kao što gadni tipovi idu uz umjetnost.

Ylidan je povremeno uranjao u mračna raspoloženja. Tada bi njegove skulpture zveketale tužno, a Bren bi plakala jer je bio zatvoren za sve, čak i za ono njezino nešto, toplo i sretno što je hrlilo k njemu i bivalo odbijeno. Trebalo je čekati da se on udobrovolji, a Bren nije voljela čekati. U čekanju je propadala neiskorištena njezina sekunda, umnožena toliko puta da je bilo besramno tako je upropaštavati. Bren nije voljela čekanje niti bilo kakav gubitak vremena, ali je voljela Ylidana.

Tako su studirali četiri godine, polovicu svog prijašnjeg života i postali zrele osobe.

* * *

Zrelost joj je donijela plašt s amblemom, ugovor s Institutom u Polisu i pravo na osobnu tima-lim pticu. Bren je svakako htjela dobili svoju pticu. Ylidan je govorio da je to nepotrebno jer oni imaju jedno drugo. Rekao je da su njegove ruke najjače na svijetu i da će joj biti dobar.

— Ti imaš svoje skulpture — kazala je Bren. — Njima govoriš jezikom koji ja ne razumijem. Njih dotičeš, gledaš ih i uživaš u njima. Uz njih ostaje za mene u tebi malo mjesta. Ja hoću pticu.

I na tome je ostalo.

Čim je dobila pakosnu tim-a-lim pticu, Bren ju je počela nositi

svuda sa sobom. Maleno klupko paperja čučalo bi joj na ramenu, sitna kljuna zabodena u vlastito poprsje. Činilo se kao da tim-a-lim ptica dremucka, no to je, svakako, bio vrlo varljiv dojam i oni koji nisu znali ćudi tim-a-lim ptica, često su ostajali neugodno zatečeni njenim zlobnim primjedbama i mrzovoljnim pogledima.

Brenina ptica bila je, zapravo, tek poodraslo ptiče, još s rđastosivim točkicama na ogrlici perja i kao žad zelenim trećim kapkom. Premda još nije stekla sve osobine odraslih ptica, bila je naročito obdarena i napredna. Mogla je služiti i kao medij za kontakte s Driftovim gomoljastim mekušcima, ali to baš nije osobito voljela. Pridružila se Breni odabirući je svojom namćorastom logikom — kakav je već karakter tih ptica.

— Ti imaš tako smiješno i zbrčkano sitno lice — smijuljila se. Potom je ljupko nakrenula glavu i Bren učas zaboravi na laki ubod izazvan tim riječima.

— Kako se zoveš? — upita Bren.

— Kako me osjećaš? — znatiželjno će ptica.

Bren se zamisli.

Ona-što-će-mnogo-znati nasmija se. Ptica ozbiljno zaklima glavom.

— Ja sam Ona-što-će-mnogo-znati. A ti ćeš biti moj drug.

Uzleti i udobno se smjesti na Breninu ramenu. Bren osjeti radostan strah.

— Zašto? — usudi se upitati.

Ona-šlo-će-mnogo-znati nasmija se.

— Još ne znam. Uostalom, ja sam luckasta. — Zatvorila je jedno oko da ga odmori. — Imaš »nešto«. Još ne znam što je to, ali prija mi.

Bren pomisli da će zaplakati. Odjednom joj se to njezino nešto uobliči kao vrlo krhko i lomljivo, vrlo nestvarno, poput hologrāma tuđih snova koji se raspršī čim ga pokušaš doseći rukom. »To je život, valjda«, pomisli, »to je ništa u svemu i sve ni u čemu, što...?« Bol joj stisne srce i spusti ramena. »Kako sam ranjiva« — proleti joj misao.

Ptica zagnjuri glavu u vlasište na Breninu vratu i nježno ga protrlja.

— Ti si mislila da ću ja znati protumačiti to »nešto« i zato si došla k meni, zar ne? — ptica više ustvrdi no upita.

— Ne znam ... Možda.

— Jednom ćeš i ti biti Ona-koja-će-mnogo-znati — reče ptica. Istina u tim riječima imala je okus bistre hladne vode u Breninim ustima.

»Volim te«, pomisli, ali ne izusti. Ptica uzdahne.

— Neka bude — rekla je — premda me voliš zato što misliš da sam ti potrebna, a ne jer sam to što jesam.

* * *

Ylidan je odmah zamrzio Onu-koja-će-mnogo-znati.

— Ljubomoran je — mrštila se ptica. Zlobno je piljila s

Brenina ramena. Bren je patila. Njezino nešto otapalo se u

ognju, gorjelo i treperilo u nastojanjima da se sasvim oda Ylidanu i, opet, da se otvori prema ptici da ga ova ispuni sobom. Tako opterećeno i rastegnuto, nešto se u njoj razvuklo i prepuklo, a potom se ohladnjelo, smotalo i stvrdlo u bezličnu grudu. Gruda je bila silno teška; toliko teška da iz nje ma baš ništa nije moglo izaći. Postajala je sve teža i teža, sve proždrljivija i gladnija, sve gušća i tamnija. Sabijala se u uru-šavala, gutala samu sebe, sažimala i nadograđivala. Gruda je tištala ispunjavajući nutrinu koje je bilo sve manje, jer se i njom hranila.

Bren nije više znala hodati kao nekad, jer joj je kretanje postalo suviše bolno.

Ylidan je mučaljivo bitisao, tek povremeno jureći bez cilja. Ruke ga nisu slušale, fini je impuls njegove inspiracije zamirao; figure su mu ostajale osakaćene, začuđeno zagledane u svoja groteskna obličja. Stenjale su okovane nezgrapnim, izlomljenim linijama. Padale su uz mukle zvuke, praveći pustoš.

On je šutio i gledao kako rastu gomile bez smisla.

Bren je spočetka nastojala tvrdoglavo pružajući ruke da njima podupre nedorečene figure koje su se krivile. Ylidan je jarosno dočekivao njezine trapave pokušaje. Poslije bi se gušio od krivnje prema njoj i prema sebi i nestajao na duže vrijeme.

Ptica se samo kikotala s Brenina ramena:

— Gubi te, Bren. U njegovu stvaralaštvu jedinu vrijednost predstavljao je baš onaj dio tebe koji si mu davala nesebično. A to on tek sada počinje shvaćati.

Jednom je Ylidan uhvatio tim-a-lim pticu dok je Bren spavala umrljana suzama.

Gledali su se odmjeravajući snage.

— Znaš li da te mogu ubiti rukama? — upita Ylidan.

— Znaš li da ja tebe mogu uništiti mislima — odvrati ptica.

— Moje su ruke čudotvorne — reče Ylidan.

— Moje misli mogu izbrisati sve ostale i vezati mozak u čvor — reče ptica.

Gledali su se. Ylidan pusti pticu i ona odleti do Bren i krilom joj izgladi boru među obrvama. Brenino malo smiješno lice bilo je cijelo prljavo od suza. .

* * *

Poslije nekog vremena Bren skupi snagu da zatraži od tim-a-lim ptice neke odgovore. Osjećala je da se nepovratno promijenila i tako izmijenjenu sebe više nije prepoznavala, ali stara pitanja su ostala.

— Mora li tako biti? — upita Bren. Ptica odgovori potvrdno. — Ylidan?

— On je otišao — reče ptica. — Tako je moralo biti. Ja ostajem jer sam sad dio tebe i jer ti ništa drugo ne preostaje, ali ti mi nikad nećeš zbog toga biti zahvalna. Čak i onda kad postaneš Ona-koja-će-mnogo-znati nećeš saznati je li vrednije to što si dobila ili ono što si izgubila.

— Mora li tako biti? — upita Bren ponovo.

— Mora — zaključi ptica. — Ja te ne mogu zaštititi od pitanja. Pitat ćeš a nećeš prihvaćati odgovore. Istinu nećeš naći u njima jer Istina i nije u odgovoru već jednim djelićem u novom pitanju koje nikne iz njega.

— Posljednje pitanje?

— Nema ga — odmahne glavom ptica. — Apsolutna Istina ne postoji.

— Ne vjerujem — kazala je Bren. — Ja ću je naći. Naći ću je —

ponovi prkosno.

Ona-koja-će-mnogo-znati vrlo se rastuži, ali ne reče ništa. Skupi krila umorna od samilosti i straha i spremi se na dugo čekanje vremena koje će doći.

Vesna Gorše:

Piko na smetištu

Piko sjedi na rubu provalije. Rukama se oslonio o vlažnu i meku zemlju, dok mu se pogled sjetno utapa u duboku dnu.

Dječakovim čelom preleti nježna bora razočaranja, u tamnim očima trne sjaj, a maleno lice prekriva sjena ravnodušja. Mačjim pokretom podiže tijelo s tla i s gipkošću gazele utrčava u šumu, dok lakim nogama dodiruje tlo, prštave se i tihe psovke otkidaju s usana i tanahne grane niskoga grmlja zapinju o odjeću. Zastaje, uzdrhtalo gutajući zrak, modar pogled zabrinuto podižući k nebu; postojano se sivilo svejednako prijeteći spušta kroz gustu mrežu krošanja. Širokim uzdahom ponovo uzima zrak i žurno grabi dalje.

* * *

— Piko! — oštar i zlovoljan povik dočekuje ga s vrata. Visoka, koščata žena ljutito stoji pred njim i proždire ga gnjevnim pogledom. Dječak hrabro uzvraća pogled, te odgovara jasnim, ponosnim glasom:

— Oprosti, zakasnio sam.

— To vidim i sama — govori ona mekše i prilazi mu. Kleknu do njega i obuhvati ga rukama. Piko mrzi izvještačenost zaštitničkih pokreta odraslih. — Sine... — zaziva ga nježno — koliko li sam te puta molila da ne ostaješ tako dugo u šumi? — Glas joj je ispunjen patetičnom zabrinutošću. Piko ne podnosi majčinu afektaciju.

— Još nije večer — odgovara joj osorno.

Na trenutak, ženino je lice obasjano postojanom ljubavlju; u očima iskri osmijeh i opraštanje.

— Hajdemo na večeru — poziva ga.

* * *

Dječak tiho jede juhu. Žena neodlučno začinje razgovor.

— Prija li?

— Da. — Piko voli jednosložne riječi.

— Piko, što radiš u šumi tako dugo?

— Ništa.

S mračnim izrazom lica dječak promatra sadržaj tanjura u pauzi između dva zalogaja. Odjednom, podiže pogled i obraća se posve izravno:

— Zašto se ne igram s djecom?

Boja iz ženina lica naglo se povlači dok drhtavim usnama jedva oblikuje glasove.

— Ti znaš da ovdje nema djece... — odgovara vrlo tiho, ostavljajući rečenicu da neodređeno zamre u zraku.

— Zašto? — ovaj put Pikova upornost iznenađuje i njega samog.

— Molim?

— Zašto ovdje nema djece? Zašto živimo daleko od grada i ljudi? Zašto ne odlazim u školu poput svojih vršnjaka? Ja nisam bolestan! Mama! — dječak je na rubu histerije.

— Naravno da nisi bolestan, sine... — Žena je u teškoj neprilici.

— Oh, zašto mi jednom ne kažete što mi nedostaje! Osjećam da nešto nije kako valja. Dosta mi je knjiga u kojima sve djeluje tako nestvarno. Zanima me kakav je svijet u stvarnosti! — Dječak se guši u tihim suzama.

— Smiri se, Piko. Jedi — pokušava ona. Osjeća kako je promatra kroz suze i strahovita nelagoda struji joj žilama. — Sutra dolazi tata... — pokušava ponovo.

Dječakovo se lice mrači, gubi interes, suze se na njemu suše. Potvrđuje sporim pokretom glave i bezglasno se vraća jelu.

— Nije li ti drago? Nakon dva tjedna ponovo ćemo biti zajedno.

— Naravno.

— Dolazi oko podne. Avion slijeće u deset i dvadeset, naravno, ako se digne ova prokleta magla. Molim te da u to vrijeme budeš kod kuće; ručat ćemo utroje poput prave obitelji. — Slabašno se osmjehuje dok dječak bezvoljno kima glavom.

* * *

Muškarac i žena sjede za stolom prekrivenim stolnjakom čiji kvadratići odišu prisnim domaćim ugođajem. Stol je postavljen za troje, a u središtu se iz porculanske zdjele puši juha. Muškarac nervozno gleda na kuhinjsku uru koja upravo otkucava trinaesti sat, a zatim u ženu koja je na rubu suza.

— Uistinu je nemoguć — govori ona. — Rekla sam mu da se svakako vrati ranije. Jednostavno ne shvaćam što toliko voli u toj šumi. — S istinskim bolom u očima gleda u muža. Oh, Adame! Toliko mi je drago što si se vratio! Ne mogu više sama s njim. Jednostavno nisam u stanju... Strašan je; šutljiv, tvrd! Nikada ne znam što misli, a kad napokon progovori pita uvijek isto... — riječi joj se utopiše u bezglasnu jecaju.

Muškarac ustade sa stolice, kleknu do nje, nježno je zagrli i stade milovati svijetlu kosu.

— I danas se pitam jesmo li dobro učinili odlučivši se na... dijete — reče joj zamišljeno.

Žena mu uputi dug, svijetao pogled.

— Sve je gori! Postavlja pitanja na koja uistinu ne znam što da mu odgovorim; zbog čega ne živimo u gradu, zašto ne odlazi u školu... što da mu kažem, Adame? — Krupne suze stadu se slijevati niz mršave obraze i kapati na rukav, stvarajući tamnu mrlju na tkanini.

Muškarac ustade i nježno spusti dlan na ženin potiljak.

— Smiri se. Idem potražiti tog zloćka.

Iziđe u dan okupan svjetlošću jasnih i postojanih boja i krenu kroz šumu.

* * *

Piko sjedi nad provalijom, pogleda spuštena u duboko dno. Smetište; metalni kovčeg blista obasjan sunčevom svjetlošću; prednji kotač davno odbačena motocikla guši se u oblozi od gnjilih krumpirovih kora; desetak odbačenih cijevi u svojoj rastrkanosti tvore zanimljivu kompoziciju. Odbačeni predmeti kao da čekaju da ih se iskoristi. Napokon! Svi su planovi i nacrti, rađeni, u toku posljednjih mjeseci, konačno završeni i nalaze se u sigurnosti stražnjeg džepa njegovih hlača Urkoro će oprobati njihovu efikasnost. Samo da se spusti.

Zastade nad humkom označenom trima raznobojnim kamenovima. Ritualnom kretnjom klekne na tlo i uroni ruke u podatnu zemlju, grabeći je šakama i bacajući iza sebe poput psa. Uskoro napipa predmete koje je tražio; teškom kretnjom izvadi kartonsku kutiju u kojoj je skrivao dio svoga blaga; motor izvađen iz očeve prastare i potpuno razbijene motorne pile koji je na sreću i poslije svih godina, dok je stari cirkular patio zaboravljen u dnu šupe, ostao neoštećen. Štoviše, doimao se dovoljno čio i snažan i nesumnjivo upotrebljiv za zadatak koji mu je Piko bio namijenio. Osobito nakon kure njege kojom su mu dječakove vješte ruke vratile gotovo prvotan izgled i, što je najvažnije, djelotvornost.

Zatim napipa predmete koji će mu pomoći da se spusti u provaliju; izvadi dvije dugačke daske, debelo uže namotano na čeličnu kuku, vreću izrađenu od nepoderive tkanine i nekoliko vrlo čvrstih remena. Sretan osmijeh podiže kutove dječakovih usana i on se zahvalno zagleda u nebo. Napokon je priroda promijenila ćud povukavši tešku maglu, pa je sunce skoro u trenu osušilo tlo i osvijetlilo dno provalije u koju će se uskoro spustiti. A zatim... učini mu se da je sav posao već obavljen i da sjedi u već dovršenom vozilu blistave karoserije izrađene od otpadaka sa smetišta, žureći u susret gradu koji ga željno očekuje. Vidjet će ljude, djecu, zgrade u kojima žive, škole u kojima uče, parkove u kojima se okupljaju neometani u bezbrižnom zajedništvu. Dokono će uživati u igri s mališanima i uskoro, kako je vjerovao, pridobiti njihovu naklonost, najslađu nagradu za sav trud proteklih dana. Zahvaljujući nevelikoj ali posve dovoljnoj brzini improviziranog automobila tjeranog motorom prastara cirkulara, stizat će u podne na objed i nitko neće doznati za njegove izlete ...

U sretnom sanjarenju prekinu ga udaljen šum. Poput životinje navikle na opasnost, žustro skoči na noge i okrenu se u pravcu zvuka; na sto metara udaljenosti spazi poznat očev lik, nespretno zapleten u tanke grane niskoga grmlja. Plamen straha u trenu izbriše svaki izraz s malena lica; kutiju s motorom teškom mukom vrati u jamu, pobacavši na nju alat, a zatim sve brzo prekri zemljom i žurno se udalji. Iz džepa izvadi nožić i napol obrađenu grančicu i stade je predano rezbariti.

— Piko! Što radiš ovdje? — Otac se približavao krupnim koracima.

— Zdravo, tata. — Pikov je glas zvučao nehajno, — Šetam.

Uživam na suncu ...

— Ludi dječače! Znaš li koliko je opasno »šetati« ovdje? Oklizneš se i... gotovo! — On načini dramatsku stanku za vrijeme koje dječak snuždeno spusti pogled. — Zabranjujem ti da ikada više posjetiš ovo mjesto! — žestoko sa susjednog stabla stopi se u jedinstven poj:

Očev glas je zvučao vrlo odlučno. Cvrkut desetine ptica sa susjednog stabla stopi se u jedinstven poj.

— Obećavam — izusti Piko jedva čujno.

Očevo se lice smekša.

— Hajde, zloćko, pođimo na objed. Raduješ li se što sno ponovo zajedno? I ovaj put donio sam ti poklone.

* * *

Nekoliko narednih dana Piko je proveo sav neobično napet, vrebajući povoljnu priliku. Napokon, petoga dana rano izjutra, roditelji se otputiše u grad, u nabavku. Čim je šum automobilskog motora zamro u daljini, dječak se našao u šumi. Za nepunih desetak minuta stiže do provalije. Užurbano i bez zanosa sanjarenja koje je pratilo prvi pokušaj, zbaci zemlju sa skrovita spremišta, izvadi alat, ostavljajući kutiju s motorom u jami i teško tegleći dugačku dasku krenu duž ruba provalije na istok. Uskoro se zaustavi na poznatom mjestu i spusti teret. Zadovoljno promotri suženje između suprotnih strana provalije, pa preko njega prebaci dasku. Oprobavši čvrstinu tog »mosta«, ostatak tereta prebaci na leđa, duboko udahnu i pažljivo ga pređe, pogleda uprtog ravno pred sebe. Prešavši »most«, uzdahnu s olakšanjem i tek tada, grozeći se, pogleda u provaliju duboku pedesetak metara. Zatim se, konačno na suprotnoj strani, užurbano uputi natrag na zapad, postupno se spuštajući mnogo manje strmom padinom. Stigavši do određenog mjesta, razmota uže pažljivo učvrstivši metalnu kuku, obazrivo se spusti ostatkom strmine, držeći se za debeo konop pomoću kojeg će se kasnije i uspeti. Međutim, ubrzo, našavši se napokon među dragim, odbačenim predmetima, zaboravi na opreznost i radosno zavrišti iz sveg glasa. Spusti se na tlo što su ga činile mnoge naslage generacijama taloženih predmeta različitih oblika i veličina.

Spazivši trošan kotač nekog davno odbačenog motocikla, dohvati ga i nakon pomna razgledanja zadovoljno spremi u vreću. Ubrzo pronađe još jedan, pa još jedan ...

Za pola sata vreća je bila ispunjena različitim predmetima koji su mogli poslužiti za izradu karoserije. I napokon — metalni kovčeg što ga već mjesecima promatra blistava na suncu i kojem je namijenio ulogu improvizirane vozačke kabine; čini se još mnogo većim no gledan iz visine i ne suviše pogodnim...

Piko je trenutak razmišljao, a zatim iz stražnjeg džepa hlača izvadi višestruko presavijen arak papira i pažljivo ga prostre na tlo. Nekoliko je trenutaka promatrao nacrt a zatim se vrati kovčegu. Najbolje će biti da ga rastavi na ploče, tako će ga biti i lakše odnijeti gore, a zatim ... vidjet će. Iz torbice izvadi odvijač i pilu za metal; sjede na klupu pažljivo je motreći, tražeći sistem prema kojem će je rastaviti. Opazi nekoliko nizova slova i znamenki ispisanih duž cijelog gornjeg ruba poklopne ploče. Sa zanimanjem, ispusti alat na tlo a oči posve približi izblijedjelim znakovima, sporo sričući: »s..e..r..i..j..s..k..i ... b.. broj ... 2 .. 2 .. 3.. 9 .. 7 .. M .. D .. 3 .. 1.. 6 ..« — zbunjeno slegnu ramenima no nastavi čitati: »... androidna igračka ...«

— Igračka! — poveseli se nenadano. — Mora da ipak neko dijete stanuje u blizini! — »... model SAP Extra ...« — Sigurno je mnogo stajala. Što li je to? — » ... s ugrađenim 'LeRoy 15' modelom bio-kontrolora ...«

Piko nije shvaćao o čemu je riječ, no nenadana ga golema znatiželja natjera da nestrpljivo nastavi čitati: »... regulator 'R Santta' omogućit će savršenu kontrolu 'metabolizma' i automatsko punjenje...« Piko se još nije susreo s ovakvom vrstom igračaka, a svoje zanimanje za znanost posve usmjerio prema mehanici u nastojanju da što prije dovrši svoje vozilo. «... Profil modela: muško dijete zaustavljene dobi 12 godina. Visina — 150 cm; Težina — 42 kg; ...« Nejasna ga misao ispuni neizmjernom stravom. Osjećaji se zapjeniše u njemu i rasprsnuše u ružičastoj izmaglici kroz koju kao začaran nastaviti čitati, gutajući tekst: »Garancija: 25 godina; garantni list priložen uz uputu u rukovanju:... neslužben naziv naprave: 'Piko ... «

U dječaku se sve zaustavi. Podiže glavu k nebu i praznim zjenicama zabulji se u sunce. Dah spoznaje zatitra mu kroz žile i u kratkome času on dobi odgovore na sva neodgovorena pitanja.

— Igračka »Piko« ... — promuklo su i gotovo nečujno suhe usne oblikovale slogove a golem se bol ražari cijelim malenim tijelom.

Naglo, dječak ljevicom žestoko zgrabi desnu ruku i divljački zagrize nježnu podlakticu; suze mu ispuniše oči koje se tupo zagledaše u jasne otiske zuba na mekoj koži.

— Mene boli — konstatira tiho, jezovito smirenim glasom. Suze se proliše i on zajeca beskrajno tužno nad kovčegom od kroma.

Ostavivši vreću u kojoj su se posve bezrazložno tiskali dijelovi potencijalne karoserije, Piko se tupa pogleda uspne pomoću užeta strminom, a zatim nastavi prema mostu, bez ideje, plana i perspektive, dok mu je krv snažno bubnjala u ušima, a jedina stravična misao uvijek iznova iskrsavala u prenadraženom duhu. Na »mostu«, u njemu se svijet rasprsnu; elastična daska zatitra poput trambulina. U daleku letu oči se isprazniše, a zatim, uz tup udar, tijelo se ukruti u sablasnom grču i složi u metalnu kutiju po mjeri. Lijes od kroma nastavi blistati na suncu ...

* * *

— Adame! — ženino je lice odavalo zanos i uzbuđenje. Čovjek se pojavi na vratima i upitno je pogleda. Ona se radosno osmjehnu. — Stigli su! Gle! — rukom pokaza na kamion parkiran u dvorištu iz kojeg su upravo iznosili blistav i nov metalni kovčeg. Čovjek u radnom odijelu s kričavim nazivom firme ispisanim na prednjici priđe Adamu. Kroz širok profesionalni osmijeh pokazivao je zube koji su očito vapili za dentistom.

— Ovdje je garantni list — reče pružajući mu papire.

— Nadam se da ovaj put neće biti teškoća — prijašnji širok profesionalni cerek sad uobliči u povjerljiv mali osmijeh i nastavi šapatom: — U ime direktora firme primite najdublje izvinjenje, no ... vi razumijete ... u ovakvim slučajevima ne možemo snositi odgovornost. Napokon, »nesreća« nije bila uzrokovana nepravilnošću aparata... to bismo mogli nazvati »nesretnim slučajem«, zar ne? Znate, na androide se mora paziti, oni su poput prave djece, ali to ste uostalom i htjeli. — Povjerljivog tona nestade i službenik nastavi glasno i srdačno: — Pretpostavljam da će novi artikl potpuno odgovarati vašem ukusu ...

— Oh, Adame! — razliježe se udaljen krik oduševljenja. — Dođi, vidi! Savršen je! Taj slatki nosić! Daj da ga uključimo, izgaram od nestrpljenja!

Julie Stevens:

Miles to Go before I Sleep

Preveo Žarko Vodinelić

Dug je put do sna

Najveća čovjekova dostignuća nisu bila zamišljena i ostvarena u životnoj atmosferi ravnica, pustinja, šuma i planina, već u prenaseljenim, bučnim i smrdljivim gradovima.

Eric Hoffer

Cheyenne pročita rečenicu nekoliko puta, pitajući se jesu li riječi uklesane u granitnu liticu klanca potoka Thomas neki točno navedeni citat ili tek naklapanja prolaznika po imenu Eric Hoffer. Dijelovi uklesanih slova bili su umrljani črčkarijama bijelog spreja koje su autoru obećavale spas ako se pokaje.

Cheyenne uzdahne od nezadovoljstva, koje je djelomično bilo posljedica tvrdnje autora črčkarija, a djelomično zbog toga što se kroz klanac nije moglo proći automobilom. Kad je prešla dva posljednja asfaltirana dijela, okrenula je svoj »mustang« unatrag ostavila sljedećem vozaču poruku na volanu o tome kako da se posluži metanskim kanistrima u prtljažniku i ubacila ključeve u pokrajnji pretinac. Zatim je iznutra, na krovu, kurzivnim pismom kojim su se služili samo gradski stanovnici pažljivo izgrebla svoje ime i pravac kretanja: Cheyenne Wyo, Des Moines City.

Prebacila je naprtnjaču preko ramena i zaputila se preko nosača mosta. Bar su još ostale grede po kojima se moglo hodati! Sto pedeset kilometara prije, most kod Srebrnog kanjona zastekla je potpuno razoren. Prošla su dva dana dok se spustila niz zidove

kanjona i uspela, na drugu stranu. A jedino prijevozno sredstvo na istočnoj obali bila je mala talijanska vespa koja se pokazala nespretnom i neudobnom. Ostavila ju je u jarku čim je otkrila »mustang« iz devedeset druge. Zahvaljujući svojoj sreći, pokušavala je da razmišlja o tome zašto je »mustang« bio ostavljen. Posljednja poruka na krovu je glasila: TOM MENDELSON, PAKAO. Na zadnjem sjedalu našla je kutiju punu blokova za skiciranje - a svaki je crtež bio potpisan i obilježen datumom. Nisu to bili baš naročito dobri crteži — djelo talentirane, ali nevješte ruke. »Mustang« je bio ostavljen u Stjenjaku i tko god bio taj Tom Mendelson, imao je tisuću mogućnosti za posljednji skok.

Na istočnoj strani Thomasova klanca Cheyenne je našla nekoliko vozila. Izabrala je džip. U rezervoaru je bilo malo metana i izgubila je mnogo vremena dok je pretočila gorivo iz susjednih automobila. Odlučila je da ne vozi dalje jer se spuštao mrak. Vrlo brzo našla je pogodnu sporednu cestu, no naposljetku je izabrala jednu koja ju je dovela do mirnog potoka što je tekao kroz livadu posutu kamenjem. Raširila je vreću za spavanje na zadnjem sjedalu džipa i ubrzo zaspala.

U toku noći čula je brujanje motocikla i, sjećajući se prošlih susrela sa skitnicama, izvukla revolver i čekala dok urlik motora nije protutnjao pored nje i izgubio se u daljini. Više nije bila sigurna u skrovitost mjesta što ga je izabrala i prodrijemala je ostatak noći bojeći se zaspati. S prvim slabašnim zrakama svitanja ponovo se zaputila auto-cestom broj 80. Promet je bio rijedak — uglavnom farmerske obitelji kojima je popločana cesta služila kao prečica na putu od jedne do druge male seoske zajednice. Pažljivo bi usporavala i mahala prema krupnoj, ozbiljnoj djeci, a njihove roditelje pitala žele li se povesti, no bila je zahvalna kad nitko nije prihvatio ponudu.

Na periferiji Sutherlanda, u Nebraski, zaustavila su je dva seoska policajca. Bili su ljubazni, ali su vješto pretraživali džip i prtljagu. Pronašli su zamotuljke sa staklenkama pekmeza i želea na kojima je pisalo Baki Jean od Anne i prihvatili unaprijed izmišljeno objašnjenje da je išla živjeti s bakinom zajednicom u Ilinoisu. Čak je poprimila iskreno žalostan izgled dok je izmišljala priču o tome kako su joj dva brata, koji su putovali s njom, poginuli u odronu kamenja prije dva dana, i kako je revolver bio jedini dio njihove opreme što ga je uspjela spasiti. Ne bi bilo pametno izazivati

njihovu sumnju priznanjem da putuje sama.

— Dušice, čuvajte taj pištolj. Možda će vam zatrebati sretnete li gradske tipove koji se upravo vrzu po cesti — reče viši policajac, pomažući joj da ponovo zapakira stvari. Njegov kolega pruži joj zgužvani saterlendski bon za metan.

— Zaustavite se na crpki u Sutherlandu i dajte ovo Edu Crenshawu. On će se pobrinuti da dobijete dovoljno metana. Osamdesetica je čista sve do Velikog Otoka, ali ne zaustavljajte se na putu. I svakako zaobiđite Des Moines City. Zlo vri u tome gradu i vjerojatno će donijeti nevolje nama, običnim ljudima.

Ona kimne glavom, zahvali im za metanski bon i savjete, no jedva se usudila disati dok su se policajci penjali na motocikle i zatim krenuli auto-cestom na zapad ostavljajući tragove prašine za sobom.

Sva je uzdrhtala nakon tog susreta. Policajci su bili pristojni i nisu uopće izazivali strah. Kad su se uvjerili da je dobro odgojena djevojka, pomogli su joj. No neprestano se pitala što bi se dogodilo da su znali da je ona Cheyenne Wyo. Posljednji Cheyenne bio je tamnoput, srednjih godina, jednook. Iznosio je i najmanju pojedinost dok joj je pričao kako su mu stanovnici sela, u svemu nalik na Sutherland, izvadili oko kad su shvatili da im je gradonačelnik stranac. Rastuživalo ju je sjećanje na svoga prethodnika. I previše realno ju je podsjećalo na to kako će najvjerojatnije i sama završiti — ostarjela prije vremena, neprestano se boreći protiv mita da su gradovi izazvali Veliki požar i da su bili odgovorni za biološki rat što je uslijedio. Okrivljavanje žrtve nije bilo ništa novo u psihologiji, no kad se to primijeni na ostatke Američkih Država...

Odagnavši takve misli, zaustavi se pred jedinom metanskom stanicom u Sutherlandu. Izvadi bon što joj ga je dao policajac i nasmiješi se starcu koji je došepesao da je pozdravi.

— Bojim se da vam danas ne mogu pomoći — reče kad je uzeo bon. — Naša destilerija pravi samo onoliko koliko nama treba. Jučer smo sve potrošili i Hank će tek sutra ujutro spremiti novu pošiljku. — Mjerio ju je od glave do pete, kao da procjenjuje koliko vrijedi. — Mogli biste pitati, šest kuća niže, hoće li vas Reedovi smjestiti preko noći. Betthie Reed je moja kći i dobro kuha.

Cheyenne tiho prokune gotovo prazan džipov rezervoar. Nije

mogla odbiti poziv da ostane u Sutherlandu. To bi samo izazvalo sumnju. Ionako je već pokazivala preveliku nezavisnost za dobro odgojenu seljanku.

— Hvala vam, treba mi prenoćište.

Zatim, kad se smjestila u spavaonici na katu i slušala kako Bethie Reed tiho pjevuši dolje u kuhinji, Cheyenne nije požalila što je morala ostati.

— Voda se ugrijala. Najbolje da se okupaš prije večere javi se neki glas s vrata.

Cheyenne se okrene i nađe se licem u lice s krhkom djevojčicom, puti poput porculana, kojoj je moglo biti petnaestak godina. Djevojčica bez poziva uđe u sobu i počne šetkati naokolo uzimajući stvari što ih je Cheyenne razbacala po kreetu. Zatim Cheyenne opazi ono što nije mogla vidjeti dok je djevojčica stajala mirno: bila je bogalj i iskrivljenje na desnom kuku neugodno se isticalo dok se koristila namještajem pri kretanju i vukla skvrčenu nogu za sobom.

— Lijepa je — reče djevojka dok je opipavala haljinu što ju je Cheyenne raširila na krevetu. — Ja uvijek nosim ovakve. — Upre prstom prema šarenoj pamučnoj halji što joj je bila svezana oko struka, ali joj nije skrivala tanke noge, posute plavim venama.

Prije no šio je Cheyenne uspjela odgovoriti, Bethie uđe u sobu, i zatim, noseći je i vukući, izvede djevojčicu iz sobe.

— Ne dajte da vas moja Cora smeta! Ona je bolesna - no ubrzo će ozdraviti. — Bethiene smeđe oči molile su je da prihvati to objašnjenje.

— Nadam se da će ti uskoro biti bolje, Cora — povika Cheyenne, dok je majka vodila djevojku u prizemlje. Zatim začuje kako su vrata zalupila na udaljenom kraju hodnika, a onda zvuk zaušnice, popraćen djevojčinim prigušenim plačem.

Za večerom nije bilo postavljeno mjesto za Coru. Cheyenne to nije čudilo, samo se pitala kako je Reedovima uspijevalo sakrivati osakaćeno dijete. Cheyenne City bio je pun ljudi kao što je bila Cora, istjeranih iz svojih sela još u djetinjstvu jer nisu mogli raditi na poljima ili u trgovini. Djelić tih odbačenih bijednika uspio se probiti do najbližih gradova i iščeznuti na ulicama. Neki su umrli, neki postali kriminalci, a nekoliko ih je obogatilo grad svojom umjetnošću, glazbom, stvaralaštvom. Za stolom ih je sjedilo osmoro.

Bethie je bila na jednom kraju, a njezin muž Cal na drugom. Između njih sjedila su njihova četiri sina, čija su imena bila izgovorena tako brzo da Cheyenne nije mogla upamtiti koje je pripadalo kojoj crvenokosoj glavi s pjegavim licem. Zatim je tu bio Ed s metanske stanice, a do njega tamnooki čovjek, kose boje pijeska, koji je za nju izvukao stolac kad je ušla u sobu.

— Zovem se Allen Curtis. Prolazio sam kroz Sutherland na putu u Minnesotu kada je i meni nestalo metana.

Osmijeh mu je bio otvoren i srdačan. Nije bilo razloga napetosti koju je osjećala dok ga je gledala, ali nije mogla zanijekati da je napetost ipak prisutna. Nešto na njegovu visokom, mišićavom tijelu podsjeti je na dvojicu policajaca.

Cal, Ed i Allen živo su razgovarali i pri tome im ostali za stolom gotovo nimalo nisu pomagali. Cheyenne se usredotočila na svoju večeru; Bethieno domaće meso i povrće bili su dobrodošla promjena u monotonoj sintetičkoj gradskoj prehrani. Glasovi su kružili oko nje, a ona je tek povremeno morala kimnuti ili neodređeno odgovoriti kad bi joj uputili kakvo pitanje. No, bar je dvaput, kad bi podignula oči, uhvatila Allenov pogled. Kad bi mu uzvratila pogledom, on bi slegnuo ramenima i upravio oči drugamo.

U jednom trenutku opazi kako je ton razgovora za stolom postao napetiji. Ed potpuno zaokupi njezinu pažnju dok mu je glas odzvanjao.

— Otvorit će gradove, a što drugo. I doći će našoj djeci sa slatkim obećanjima o lagodnom životu. Mi znamo da gradovi ne mogu ponuditi ništa osim grijeha i pokvarenosti, ali naša djeca to ne znaju. Skitnice i propalice iskorištavat će naše žene i umnožavati svoju sortu. Nametnut će nam se ako im to dopustimo, a onda će ponovo izbiti ratovi i pošasti. Upravo to se događa u Des Moines Cityju; organiziraju se protiv nas, snuju našu propast.

— Nikad nisam čuo da su gradovi za bilo koga zatvoreni — upadne Allen tiho. — Prema onome što čujem, sastanak u Des Moinesu održava se jednostavno zato da se razmotri veća sloboda kretanja između sela i gradova.

— Sloboda čega? Da zamijenimo svoj zdravi život za tri sobe u prljavom gradu? Da se pretvorimo u čopor skitnica? Možda nas ima premalo da zaustavimo cijeli grad pun ljudi, no moramo ih spriječiti kako god znamo. Sutherland daje svoj doprinos i možete biti sigurni

da naselja poput našega širom zemlje čine to isto. — Crenahawov je glas postajao sve jači i piskutaviji, sve dok Cal nije stavio ruku na koljeno svoga tasta i naredio mu da ušuti.

— Budete li tako vikali, tata, neću vam dopustiti da idete s nama večeras. A vi, Curtisu, upozoravam vas da takve izjave zadržite za sebe. Ljudi će se početi pitati jeste li vi uistinu ono što tvrdite.

— Možete to provjeriti. Imamo rodbinu od Texasa do Minnesote — reče Allen, a njegov ležerni ton ublaži napetost u prostoriji. — Ondje gdje sam odrastao, nije bilo gradova, pa ne shvaćam tu opasnost tako ozbiljno kao vi. Možda bih se više brinuo da živim blizu grada. Bethie poče raščišćavati stol.

— Nemate djece jer inače ne biste tako govorili. Djeca odlaze u grad. I nikada se ne vraćaju.

Jedan od crvenokosih dječaka živo kimne glavom.

— Ponekad, kad su djeca vrlo ružna ili ne mogu odraditi svoj dio, šaljemo ih u grad. Ne želimo da se vrate. — Naceri se prema svojoj majci. Cheyenne uhvati pogled što su ga razmijenili majka i sin i uplaši se za ljupku, sakatu djevojčicu na katu.

Bethie obriše ruke o pregaču hineći osmijeh.

— Tata, bilo bi dobro da počneš oblačiti svoje svečano odijelo za večerašnji skup.

Iste večeri, mnogo kasnije, pošto je Bethie zakucala na njezina vrata i rekla da obitelj odlazi na seoski sastanak, Cheyenne se presvuče u hlače i sjedne u njihaljku. Planirala je govor koji će održati na skupštini gradonačelnika u Des Moines Cityju. Iako su joj bile trideset tri godine, bila je mlađa od većine gradonačelnika. I ako sastanak u Des Moinesu bude imalo nalik na sastanke kojima je prisustvovala proteklih šest godina u Cheyenneu, bit će radikalnija, sklonija pobuni, ustrajnija u nastojanjima da se povežu gradovi širom zemlje, nego bilo koji drugi gradonačelnik.

Visoki, drhtavi glas odzvanjao je Cheyenneinim mislima i ona iznenada shvati da taj glas dolazi iz Corine sobe. Cheyenne zaviri u slabo osvijetljen hodnik, žaleći što nije pitala Bethie gdje je Allen Curtis. Zastane pred njegovim vratima, ali nije čula ništa. Odluči da ne kuca i umjesto toga krene prema Corinoj sobi. Vrata su bila napol otvorena. Cora je sjedila na krevetu, držeći nekakav žičani

instrument na krilu. Glas joj se uzdizao visok i jasan preko tonova koje je izvlačila iz glazbala. Cheyenne tiho zakuca i širom otvori vrata.

Cora uopće nije podigla pogled, no Allen Curtis je u trenu ustao. Cheyenne nije znala tko je bio više iznenađen, ona ili taj plavokosi stranac. Strah koji mu je nakratko prešao licem, zaprepasti je. Odmjeravali su jedno drugo i njoj se činilo da je Curtis procjenjuje. Napokon, Allen prekinu neugodnu tišinu i pruži ruke prema njoj.

— Albuquerque N-M.

Cora je i dalje pjevala kao da nije nitko ušao. Jeza se pokrene iz Cheyenneine utrobe i rastegne svoje ledene prste nagore. Ona odbije pruženu ruku i jedino reče:

— Ne znam o čemu govorite, Curtis. Došla sam samo zato što sam čula pjevanje.

On izdrža njezin pogled za trenutak, a zatim se nasmiješi.

— Kako god želite. — Pokaže rukom prema djevojci na krevetu. — Odveć je dobra da ostane bez poduke, zar ne?

Corina pjesma se završi i ona se s iščekivanjem zagleda u Cheyenne.

— Mama kaže da lijepo pjevam.

— Tvoja majka ima potpuno pravo — odgovori Cheyenne. Htjela je reći još nešto, ali joj neka udaljena buka privuče pažnju.

— Povorka će proći ispod prozora — reče Cora mirno, dok je nasumce prebirala po žicama. — Cal mlađi kaže da će noćas biti spaljivanja.

Allen i Cheyenne izmijeniše zaprepaštene poglede. Cheyenne zgrabi djevojku za ramena.

— Kakvo spaljivanje? Koga su uhvatili?

Corine se oči napuniše suzama i ona se pokuša istrgnuti.

— Boli me. To je samo neki čovjek koji ide u Des Moines City. Policajac ga je uhvatio jučer i zbog toga je večeras održan sastanak. Uvijek bude spaljivanja kad nekoga, uhvate.

Buka gomile se približavala. Kad je pogledala kroz prozor, Cheyenne opazi odsjaj buktinja. Utroba joj se zgrči u tvrdi čvor.

Zatim pogleda Allena i opazi slabi odsjaj znoja preko njegova čela.

— Provo Utah — reče on sumorno. — Trebalo je da se nađemo jučer izvan Sutherlanda, ali on nije došao.

Čula je za Provoa, ljudinu golemog poput medvjeda. Trebalo je da on predsjeda Glavnoj skupštini. Zatim odbaci svoje sumnje i okrene se Allenu.

— Imam pištolj u sobi.

On kimne.

— Cora, ti ostani ovdje. Ann i ja idemo dolje. Mislim da je bolje da više ne pjevaš.

Djevojka se nasmiješi.

— Ugasit ću svetla. Mama kaže da moram paziti da me nitko ne vidi.

Cheyenne i Allen svrnuše u sobu da uzmu revolver. Cheyenne ga utisne za pojas hlača, a zatim požuriše niza stepenice. Red stabala protezao se sjevernim rubom Reedova posjeda. Allen povuče Cheyenne uz grubu koru drveća, a zatim su promatrali gomilu što se valjala glavnom ulicom. Cheyenne nije sumnjala u to da je gomila vukla upravo Provoa na konopcu kojim su mu bile svezane ruke. Lice mu je bilo puno ožiljaka i modrica i koračao je nesigurno dok je nekoliko ljudi iz Sutherlanda potezalo konopac. Vidjela je kako dvojica Redovih dječaka trče iza Provoa i naizmjenično ga bodu dugačkim štapom. Cal je nosio buktinju i stajao malo dalje s Edom, koji je s još nekoliko ljudi mahao kantama s gorivom. Cheyenne je pogledom tražila Bethie i napokon je opazi kako se vuče u pozadini. Za trenutak Bethie svrati pogled na stabla iza kojih su se skrivali njih dvoje, a Chenyenne se brzo povuče, no bila je gotovo sigurna da ju je žena vidjela. Ali Bethie nastavi hodati s gomilom.

Horda prođe uz Reedovu kuću krećući se prema glavnom trgu u blizini. Allen i Cheyenne pretrčavali su od dvorišta do dvorišta, skrivajući se uz kuće i držeći se sjenovitih kutaka.

Cheyenne izvuče revolver iz pojasa, no bilo im je jasno da je oružje imalo prekratak domet i da je teško moglo raspršiti tako veliku gomilu. Allen je imao samo nož. On zgrabi Cheyenne za ruku i upre prstom niz mračnu sporednu ulicu u kojoj su ispred trgovine bila dva rezervoara za propan. Cheyenne odmah shvati što je htio reći. Gradski trg se nije mogao vidjeti od trgovine. Možda bi vatra

na tom mjestu odvratila pažnju gomile. Čekala je dok gomila nije prošla uz trgovinu, a zatim je, zaklanjajući se iza ugla zgrade, opalila jedan za drugim dva hica. Silina eksplozije uzdrma zgradu. Za nekoliko sekundi pojaviše se plavi i žuti plamenovi i brzo krenuše po drvenom kosturu zgrade. Allen povuče Cheyenne za ruku i gurne je prema zaklonu obližnje verande.

Mještani su u pometnji nadirali prema zapaljenoj trgovini, a svezani zarobljenik ostao je klečeći na pločniku trga. Čuvala su ga samo četiri čovjeka.

— Zaboga, ne! — prošaputa Cheyenne u očaju kad je opazila kako jedan od njih izlijeva kantu s gorivom preko nemoćne žrtve.

Allenu se ote prigušen krik i, prije no što ga je Cheyenne mogla zaustaviti, istrči na trg s isukanim nožem. Jedan od stražara ga opazi i povuče na tlo. Kotrljali su se u treperavom svjetlu baklje sve dok se jedan od njih nije umirio, a drugi, u kojem Cheyenne prepozna Allena, polagano ustane.

Ostali potrčaše u pomoć svome suseljaninu, ali tek pošto je jedan od njih bacio buktinju na Provoa. Zarobijenikova odjeća smjesta plane. Provo ustane, sav u plamenu, i zatetura prema Cheyenne. Zatim se stropošta na tlo i otkotrlja, pokušavajući ugasiti plamen.

Cheyenne istrči na trg i ispali hitac u čovjeka koji je bacio buktinju. Promaši, ali drugi hitac pogodi cilj. Allen ostavi drugu dvojicu stražara na pločniku. Nije bio siguran jesu li ležali mrtvi ili u nesvijesti. On pojuri pokraj Cheyenne i baci se na Provoa, služeći se rukama i tijelom ne bi li ugasio vatru.

Kad je vatra bila potpuno svladana, Allen se digne i nježno dodirne Provovo lice. Njegova koža osta u Allenovim prstima. Allen ga je gledao zgranut. Provove su oči isijavale bol dok je rukom posegnuo prema Cheyennei.

— Molim te!

Riječi su mu bile jasne i razgovjetne, iako je opažala s kolikim ih je naporom izgovarao. Shvatila je prije Allena da čovjek nije posezao za njom, nego za pištoljem.

Polagano, pažljivo, ne obaziruć se na Allenov tjeskobni povik »Ne! Ne smiješ!« Cheyenne povuče obarač.

Provovo se tijelo trgne unatrag, a zatim padne preko Allena.

— Moramo pobjeći odavde — reče Cheyenne pokušavajući odvući Allena koji je grčevito držao tijelo. Opazi da su mu ruke gadno sprženе.

— Kako si ga mogla ubiti? — Izgovorio je to neobično mirno kao da je morao obuzdati bujicu emocija da ga ne bi potpuno satrle.

— Imao je na to pravo — odgovori Cheyenne.

Allen je načas čudno pogleda, a zatim položi Provovo tijelo na pločnik.

Nikakvim ga riječima nije mogla utješiti. Uhvati ga rukama oko pasa i pomogne mu da se povuče s trga, natrag u sigurnost mračnih sjena.

Probijali su se prema rubovima Sutherlanda. Sporo su napredovali jer su Allena sve više boljele sprženе ruke. Cheyenne je u daljini nazirala crven odsjaj od zgrade u plamenu.

Zatim do njih dopre mahnita vika gomile koja je, čini se, otkrila da je njihov zarobljenik mrtav. Znala je da će uskoro krenuti potraga. Skliznula je niz obalu potoka što je omeđivao Sutherland s juga, vukući Allena za sobom.

Oboje zateturaše, a zatim on padne preko nje. Riječi su mu nadirale nepravilno i u grčevima. Sada je imala vremena da ga pažljivije pogleda i opazila je da su mu vrat i grudi također opečeni.

— Ostavi me ovdje. Kad Reedovi opaze da me nema, znat će da sam ja pokušao osloboditi Provoa. Ti i ja ne smijemo biti ni u kakvoj vezi.

Cheyenne je bila razapeta između istinitosti njegovih riječi i želje da ga ne ostavi. Zacijelo je naslutio da ona oklijeva.

— Krenut ću prema istoku i držati se auto-ceste broj 80. Tamo me možeš sutra pokupiti. Ako me ne pronađeš prvih nekoliko kilometara, znat ćeš da se nisam uspio probiti.

Oboje su znali da je imao malo izgleda da stigne živ do auto-ceste, ali ona svejedno kimne i složi se. Htjede mu ostaviti revolver, ali shvati da je to uzaludno pa ga ponovo zatakne za pojas.

Osjećala je kako je njegove oči prate dok se penjala na vrh obale. Najednom se nađe licem u lice s punašnom, tihom figurom Bethie Reed. Cheyeenei se presiječe dah i ona se maši za revolver.

— Neće ti to trebati — reče Bethie. Glas joj je bio čudemo

miran. — Je li Curtis još živ?

Cheyenne duboko udahne, a zatim zaključi da ništa neće postići laganjem.

— Ima opekotine, ali je živ. Tamo je, dolje. — Pokaže prstom prema potoku, znajući da je Allen tamo negdje i da čuje svaku njihovu riječ.

— Pomoći ću vam, ali tražim nešto zauzvrat.

— Da?

— Pobrinite se za Coru. Povedite je sa sobom u grad. — Bethiena se ruka zgrči, a zatim raširi nekoliko puta. — Tata i Cal ne mogu shvatiti kako je to kad žena ima dijete, čak i kad je ono poput Core. Dosad su podnosili moje mušice, no dolazi vrijeme kad će Coru istjerati iz sela ili spaliti. Vidjeli ste joj noge. Sama ne bi mogla do grada. Imam nešto novaca ... — Glas joj se prekine, a Cheyenne osjeti iznenadnu potrebu da je zagrli. No ostala je nepomična i pričekala da se Bethie pribere.

— Gospođo Reed, gradovi uopće nisu onakvi kakvima ih zamišljate. Cora tamo može učiti. Ona ima talenta za glazbu, vi to već zacijelo znate. Neću dopustiti da joj itko učini nešto nažao.

Nakon duge šutnje, Bethie kimne glavom i krene prema obali potoka.

— Najbolje da odete u krevet. Pred vama je sutra dugo putovanje.

* * *

Sutradan ujutro Cheyenne se spremila da napusti Sutherland, pošto je pojela jedan od Bethienih golemih doručaka, izdržala Calovu priču o događajima prethodne noći i dobila pun rezervoar metana što joj ga je osobno napumpao Ed Crenshaw. Dok joj je Cal mlađi smještao naprtnjaču ispod sjedala u džip, ona čvrsto zagrli Bethie.

Zatim uđe u automobil i polagano se proveze kroz naselje. Neka starija žena ribala je pocrnjele opeke na glavnom trgu. Žena se nasmiješi i mahne joj.

Tek kad je nekoliko kilometara niz auto-cestu broj 80 ugledala u svom automobilu sakatu djevojku svijetle kose kako prianja uz pojas visokog muškarca s rukama u zavojima, gradonačelnica

Cheyenne Cityja dopusti sebi raskoš da brizne u plač.

Ružica Ključec:

Truba

— Andrija! Zapjevaj onu, znaš... ma, onu mađarsku...!

— Uraaa! Zapjevaj! Daj još jednu litru!

Polupijana rulja u krčmi »Pod starom murvom« mahnito je zvala debeljuškastog čovječuljka neodređene dobi koji se smjestio za jednim stolom u kutu i ispijao drugu litru crnjaka.

— Jandra! Ako nam malo zapjevaš, častit ćemo te još jednom litricom. Važi? — vikne jedan s probušenim šeširom.

Čovječuljak ga pogleda malo namršteno, no na spomen »jedne litrice« obrazi mu se rastegoše u smiješak. Kimne.

— E, pa onda dođi k nam za stol. Lakše ćeš pjevat.

— Opali jedan čardaš!

Onaj s probušenim šeširom natoči mu vina. Čovječuljak ga hitro iskapi, a onda punim glasom, nevjerojatno oponašajući violinu i harmoniku, počne izvoditi čardaš.

Bila je to savršeno izvedena pjesma u kojoj su se mogli jasno nazreti svi instrumenti, a čije je tonove Andrija oponašao bez premca. Kad je završio, momci mu, uz buran aplauz, naruče litru njegova omiljenog crnjaka.

* * *

Andrija, rođen u jednom selu nedaleko od Varaždina, već od ranog djetinjstva bio je poznat kao izuzetno darovit pjevač. Kasnije je isto tako postao izuzetno talentirani ispičutura, gotovo bez premca u bližoj i daljoj okolici. Noćivao je kod Marka u krčmi, jutra dočekivao u jarku, a dane provodio tko zna gdje.

Najčešće je pjevao po narudžbi, za litru vina, rjeđe za svoju dušu, a najradije je šutio. Samo kraj čaše s crnjakom zaboravljao bi na sve, na tužan život, te na žalosnu istinu da je nahoče. Pjesma mu

je bila sve, i jedino je znao pjevati. Mogao je izvoditi šlagere, opere, oratorije i prave muzičke zavrzlame koje ljudsko grlo, normalno ljudsko grlo, nije u stanju izvesti. Bio je truba, saksofon, violina, Lennon i Caruso.

* * *

»Pod staru murvu« navratio je jednoga dana i Stanko. Čuo je za Andriju i, budući da je bio također dobar pjevač, odlučio da mu malo potkreše slavu. Predložio je Andriji da se natječu u pjevanju, a predsjednik žirija bio bi vlasnik krčme, Marko. Ovaj je uz nagovor sviju, ipak pristao. Natjecanje je ugovoreno za sljedeću večer.

* * *

I navijači i žiri bili su natjecateljski raspoloženi. Organizirana je i kladionica. Velika većina kladila se na Andriju. Marko je najavio početak, a budući da je Stanko bio inicijator, Andrija je imao pravo da nastupi prvi.

Otpjevao je slavonski bećarac. Bilo je vrlo loše. Kladitelji koji su uložili na njega zažagoriše.

Stanko mu otpjeva bosansku sevdalinku, a ovaj njemu uzvrati slovenskom »Moj očka ima...« Stanko počne »Crven fesić«, a Andrija odgovori »Opančićima«. Nakon još nekoliko pjesama, Andrija predloži stanku, a zatim da pjevaju zabavne. Stanko se složi.

Opet počne Andrija. Zatim Stanko. No kad je Andrija otpjevao dio iz »Raspodije u plavom«, Stanko se poče buniti.

— Ovo ne vrijedi! Ja ništa ne razumijem.

»Ni ja«, pomisli Andrija, »no ipak mi je znano«. Naglas reče:

— U redu. Otpjevat će nešto drugo.

No poslije nekoliko pjesama, žiri više nije bio siguran tko je bolji, jer je Andrija pjevao lošije nego ikad. Tada netko iz publike vikne:

— Otpjevaj jednu što obara s nogu! Pokaži što znaš! Danas si loš! — vikne netko.

— Daj nešto što ruši poput jerihonske trube! Pobijedi ga.

Andrija se zamisli.

— Poput jerihonske trube? Nešto što obara?

— Daaa! — riknuše svi. Na Stanka se nitko više nije obazirao.

Zacrvenješe se Andrijine oči, a žila mu iskoči na čelu. Iz grla i nosa prodriješe čudni zvuci, sve niži i sve tiši. Glava kao da mu se pretvorila u titrajući krug.

Zidovi krčme »Pod starom murvom« počeše se urušavati, a ljudi popadaše po podu grčevito se držeći za trbuhe. Začulo se jedno »hrrrr« i stakla na okolnim kućama razletješe se u komadiće.

Milena Benini:

Jedino rješenje

Pogledala sam se u ogledalo i zadovoljno se nasmiješila; za petnaestogodišnjakinju odlično izgledam. Nakon toga, viknuh u pravcu dnevne sobe:

— Joso, jesi gotov?

Joso nije moj frajer, da se razumijemo, ali je na najboljem putu da to postane. Stanovao je u zgradi preko puta, a kad smo oboje ostali sami, doselio je k meni u pratnji mačke i sa svim svojim pločama. Ušavši u kupaonicu, rekao mi je:

— Hej, fino izgledaš!

On je uvijek takav. Inače mi jako gode komplimenti, ali budući da smo išli k Saši, nije mi bilo važno. Kod Saše se skupljaju intelektualci kojima izgled nije bitan, ili bar tako tvrde.

Kad smo stigli, veći dio društva bio je već u Sašinu stanu. Normalno, razgovarali su o eksploziji koja ni sada, iako je već prošlo pola godine, nije prestala biti svakodnevna tema. Kruno, naš filozof, pitao se:

— Prvo, što tu nije čisto, jest kako to da su skoro sve države bile upozorene, a ipak nisu ništa poduzele? Ili, ako se nije znalo što se sprema, kako to da je veći dio mladih bio poslan u skloništa?

— Sasvim nepotrebna opreznost — umiješa se domaćin. — Nikome mlađem od dvadeset godina nije se ništa dogodilo, bio u skloništu ili vani. A i nekima ispod trideset.

— Pa ni to nije normalno. Tko je, i zašto, izmišljao bombe za uništenje odraslih? — upita Kruno.

— Ja sam čuo — uplete se Tibor — da su planirali bombu, za uništenje potomstva, to jest nas, ali da su pogriješili u proračunima.

— Besmislica. Nitko pametan ne bi takve bombe slao na cijeli

svijet. Sovjeti na Ameriku, i Amerikanci na Rusiju... ajde-de: ali na sve...

— Pa, možda su obje strane došle na istu ideju... — Tibor je simpatičan momak, ali nikad nije bio baš naročito pametan.

Saša je pobijao teoriju:

— Kao prvo, matematički je nemoguće da obje strane učine istu grešku, čak i ako su uzeli formule jedni od drugih. Vjerojatno su ih i provjeravali. Osim toga, mala je vjerojatnost da istovremeno lansiraju projektile. A osim svega, netko je ipak unaprijed pripremio skloništa, netko tko je to znao.

— U redu, netko. Ali tko? — upita domaćin Saša.

Iznenada se iz kuta javi Radovan:

— Ja sam nešto čuo o nekakvoj teen-organizaciji koja je bila uvjerena da je jedini način za postizavanje mira uklanjanje svih odraslih, takoreći stvaranje novog, dječjeg svijeta. Nemojte zaboraviti, naši znanstvenici tvrde da ćemo mi i naši potomci ostajati dvadesetogodišnjaci još sedamdesetak godina, znači skoro cio život.

— Naši znanstvenici, ha! Pa tko njima da vjeruje? — sumnjičavo će Tibor.

— Mi, mi im vjerujemo. Druge učenjake nemamo, i nikada ih nećemo ni imati — nastavi Radovan.

— Ako je netko... — Kruno je prihvatio novu teoriju i razrađivao je — ako je netko htio maknuti odrasle, morao je to učiniti prije trećeg svjetskog rata. Jedino ako nisu imali ono glavno: bombu.

— Možda. .

— Ili su čekali na tehnologiju?

— Ne kužim.

— Gle, da je netko maknuo odrasle prije 2020 — nastavi Kruno — ostali bismo sami s hrpom stvari kojima se ne bismo mogli koristiti. Sjeti se samo slika starih automobila. Nikad ih ne bismo mogli upotrebljavati, tako su komplicirani, a i lako se kvare. A ovako, što smo mi morali učiniti kad smo uključivali struju i vodu? Otići u centralu i pritisnuti na dugme. S te strane ne može doći ni do kakvog bitnog poboljšanja. Sve je neumitno vodilo do ponovnog

rata. Možda bi samo mjesec dana kasnije bilo prekasno. Odabrali su posljednji trenutak.

— Nešto si ti suviše dobro upućen — upadne Radovan.

— Glupost. Ja samo pokušavam vidjeti koliko je ova teorija logična. Nisam sklon vjerovati da nas ima toliko hladnokrvnih koji bi za svjetski mir žrtvovali starce, ali moram priznati da je riješena većina problema. U početku smo bili zbunjeni, logično, ali već i sama činjenica da smo dva dana nakon izlaska iz skloništa ukinuli granice kao potpunu besmislicu i osnovali Svjetsku zajednicu potvrđuje da nismo sasvim nemoćni. Djeca, mislim. Najveći problem, pretrpanost, riješen je tako da je dobar dio čovječanstva otišao k vragu. Sada svatko ima stan koji dijeli samo još s jednom osobom. A o tome se uvijek sanjalo.

Nisam mogla izdržati da se ne umiješam:

— Usprkos svemu, ja još mislim da, ako je to netko namjerno učinio, počinio je strašan genocid koji ne opravdava čak ni ovaj raj zemaljski, kako ga prikazuje Kruno.

— Nije stvar u raju ili neraju, mi imamo dovoljno hrane, dovoljno mjesta, i imamo MIR, to je ono! Da nije bilo eksplozije, možda bismo svi već bili mrtvi. Ovako, ratovi su utvara prošlosti — samouvjereno će Kruno.

— Misliš? A punkeri?

— Oni su dobili bivšu Irsku, a osim toga, Vijeće im je zaprijetilo da će, budu li nas napadali, baciti na otok onu nađenu atomsku bombu.

— Opet se vraćamo na staro.

— Ne. Bomba je blef. Sva su oružja uništena... sva velika.

— Hej, društvo — iznenada se uplete Alisa, vedri društveni duh. — A da pričamo o nečem veselijem?

* * *

Kad smo se Joso i ja vraćali, bilo se već pomaljalo sunce. Raznježena vizijom novog čovječanstva i suncem na izlasku, naslonila sam se na Josino rame.

— Zar nije divno?

— Aha...

— Je li ti bilo dosadno kod Saše? Sve vrijeme si samo šutio.

— Slušao sam.

— Ah.

Šutjeli smo neko vrijeme, a onda Joso iz čista mira progovori:

— Znaš... samo je šteta za Jasenka Houru. Bio je star, to je istina, ali nije loše svirao. Krivo mi je.

— Nema ti što biti krivo. Ti tu nisi ništa mogao, zar ne?

Zastao je kao da razmišlja i tiho odgovorio:

— Da... nisam. — A zatim, više za sebe, doda: — To je bilo jedino rješenje.

Vera Ivosić-Santo:

Mreža

Hiram ostavi vozilo na maloj zaravni iza bloka kuća. Kuće su sve bile montažne, u svemu jedna drugoj nalik kao jaje jajetu, osim u boji. Psiholozi Kompanije nastojali su valjano obaviti svoj posao pa su žive boje pokrivale zidove svih zgrada u naselju. Ovo je bilo jedino naselje na Medni, a u Kompanijinim kućama stanovali su svi, i oni samostalni i oni vezani ugovorom. Svi — osim Elijasa Papafavea.

Hiram je žurio ulicom prema zgradi što se samo jednim detaljem izdvajala od susjednih. Na njenu pročelju krupnim je slovima pisalo: »Kozmički san«. Pretenciozno ime, svakako, ali se moralo priznati Kompaniji da joj ni u ovoj zabiti nije nedostajalo snova.

Bilo je hladno i glavice zvjezdanih pribadača triperile su kroz tamno plavetnilo nadolazeće pustinjske noći.

Hiram odgurne vrata i načas zastane na pragu zapljusnut toplim vonjem prostorije.

Fini mirisi cigara miješali su se sa slatkastim mirisom opojnih sredstava. I jedno i drugo bilo je poredano u širokim kutijama što su ležale iza bara. Iznad njih dizala se svjetlucava, raznobojna piramida boca. Što se tiče opojnih sredstava postojalo je pravilo: ne upotrebljavati ih u zajedničkim prostorijama. Ali na Midni se nije mnogo držalo do konvencija.

— Hirame!

Mijski je sjedio za barom s još jednim čovjekom glatko obrijanih ružičastih obraza.

Opet jedan novi, pomalo s dosadom, pomisli Hiram. Jutros je stigao opskrbni brod i kao i uvijek dovezao nekoliko novih stanovnika u naselje. I još nešto: Izvještaj.

Hiram im je polako prilazio provlačeći se između stolova.

Zrak kao da je bio nabijen elektricitetom. Deseci različitih lica stapali su se u jedno, suviše veselo i napregnuto. Kao i toliko puta ranije, Hiram osjeti kako ga zapljuskuje plima iščekivanja, ali ovaj put on osta izvan njena vrtloga.

Nekoliko osoba okrene se prema njemu i pozdravi ga. Ostali su bili zaokupljeni velikim ekranom koji je zauzimao gotovo polovicu središnjeg zida.

— Arno, novi liječnik... Hiram, jedan od najperspektivnijih momaka. Za godinu dana bit će bogat. Ili možda već jest — upoznavao ih je Mijski cereći se.

Arno prihvati Hiramovu ruku i hitro je stisne.

— Drago mi je gospodine Hirame — reče.

— Ovdje nema gospode, dragoviću — reče Mijski lupnuvši ga po ledima.

Arno se nelagodno promeškolji i zacrveni. Pravi žutokljunac, zaključi Hiram.

— I kad imaš para, u ovoj ti rupi ne vrijede mnogo. — Mijski zapali cigaru. Zapuhne ih mirisavim, malo ljutim dimom.

— Baš smo razgovarali o planinama — osmjeli se Arno da promijeni timu. — Mijski kaže da jirta upravo cvjeta.

— Ideš li sutra Hirame? — upitno ga pogleda Mijski.

— Idem — kratko odgovori Hiram.

— Možda neće biti potrebno — tajanstveno doda Mijski.

Hiram nije bio raspoložen da razmišlja o toj aluziji, iako ga je Mijski napeto gledao čekajući reakciju. Naglo ispije naručeno piće. Bio je to neki zelenkasti liker pomalo gorka okusa, Arno ga je sumnjičavo gledao. Ispred njega stajala je još nedirnuta čaša.

Jedna žena bujne crvene kose mahne Mijskom.

— Zove me Marija — konstatira on. — Hajde srce, odluči se — okrene se prema Arnu — da ostanem s tobom ili da noćas usrećim Mariju?

— Mislim da ću ostati s Hiramom — reče Arno gledajući ga ravnodušno.

— No, dobro. Onda idem. Hirame, samo časak — reče Mijski

pozivajući ga u stranu. — Večeras je Izvještaj kao što znaš. — Hiram slegnu ramenima. Naravno da je znao: — Slušaj, bio si dobar prema meni kad sam stigao ovamo. E pa imaj na umu, ovo ti kažem u povjerenju. Na Kirsjagi upravo počinje da cvjeta trgovina zemljom.

Hiram osta časak gledajući zamišljeno za njegovim širokim ramenima. Bez imalo iznenađenja upravo je zaključio da ga ne zanima Izvještaj.

Arno, čini se, nije pokazivao zanimanje za njihov tajanstveni razgovor.

— Tko je onaj? — upita gledajući prema jednoj grupica, ne pokazujući nikog posebno.

Hiram je odmah znao na koga misli. Visoki, sjedobradi čovjek dominirao je u društvu. Hiram se i prije često pitao po čemu taj toliko odskače od drugih. A onda je shvatio: bio je živ, najživlji čovjek kojeg je ikada vidio.

— Papafave — reče — Elijas Papafave. Veoma je bogat. Siguran sam da ima I-B klasu, možda i A.

— Pa što onda radi ovdje? — zaprepašteno upita Arno.

— Zabavlja se — odgovori Hiram polako. Bio je to besmislen odgovor, ali mnogi su se pitali: što radi Elijas Papafave na Medni?

— Arno je — ne razumijevajući — vrtio glavom.

Pisak s ekrana poput oštrog udarca nožem prekine žamor u sali.

Imena planeta i brojke redali su se ekranom. Popis planeta za zabavu smijenio je popis planeta s najpovoljnijim mogućnostima zarade. Sasvim na kraju pojavio se popis planeta za stanovanje, ali za nj nije postojalo naročito zanimanje. Na Medni nije bilo veterana. Glasan žamor nadjača ugodan glas s ekrana.

— Do đavola, prije samo dvije godine Medna je bila prva na popisu planeta gdje se dobro zarađuje — reče Hiram. Nastojao je da ga se sve ovo tiče, ali nekako nije uspijevao.

— Kakva nesreća — jadikovao je Arno. — Baš sad da stignem na Mednu i to vezan dvogodišnjim ugovorom.

Hiram pokuša da s razumijevanjem kimne glavom. Ipak, nekom iskusnijem to se ne bi nikad dogodilo. Vezati se dvogodišnjim ugovorom, a pri tom se ne potruditi saznati što stoji u najnovijem

Izvještaju! Novac je uspješno rješavao ovakve probleme. Uostalom, određene investicije potrebne su za svaki posao.

— Mislim da ću sad otići. — Arno naglo ispije čašu koja je cijelu večer stajala netaknuta pred njim.

— Možeš mi se pridružiti ako hoćeš — reče Hiramu.

Hiram već htjede odmahnuti glavom, ali to ipak ne učini.

Bio je umoran i malo rezigniran, iako cijelog prokletog dana nije ništa radio. Ništa, osim što je razmišljao. A to je ponekad zamorna i vraški uznemiravajuća djelatnost.

— U redu — reče najzad. — Možemo se malo zabaviti.

* * *

Hiram polako krene preko ceste. U glavi mu se vrtjelo od večerašnjeg pića i on punim plućima udahne zrak, gladak i hladan poput oštrice noža. Malo dublje zavuče glavu u ovratnik i skrene prema parkiralištu.

Okrene ručku startera i vozilo se uzdigne nad tlom, te nečujno klizne prema obali oceana.

Tu, na obali, prvi je put sreo Elijasa Papafavea. Bučan, hirovit čovjek kojeg je sretao u naselju i u krčmi, ovdje je pokazao sasvim drugo lice. Zato je Hiram taj njihov susret na pješčanoj plaži smatrao prvim. Otada su se često sretali i dugo razgovarali uz grmljavinu valova. U jednom trenutku on je zaključio da mi može vjerovati, pomisli Hiram. Kada?

— Kako si došao do ovoga? — upitao je jučer Hiram.

— Slučajnost i... novac — odgovorio je Papafave. Naravno, novac. I kuća, velika bijela kocka što je ležala na samoj obali oceana, bila je jedna od posljednjih, potpuno autonomnih modela koji su morali stajati cijelo bogatstvo.

Hiram iziđe iz vozila i približi se kući. Teška i mrka masa vode disala je u tami. U zraku je lebdio tanak, oštar miris soli.

Monitor na vratima se ne osvijetli, ali Hiram nije mario za ovu malu domaćinovu nepristojnost. Njegovo je lice sad bilo osvijetljeno na sličnom monitoru negdje u kući.

Vrata bešumno skliznu u stranu i Hiram zakorači u blistavo osvijetljen hodnik. Sigurnim korakom prođe kroz kuću i uđe u jednu prostoriju.

Papafave je sjedio u širokom naslonjaču i gledao u ekran na kome su promicale gomile brojki i dijagrama. Ekran se odjednom zamrači i Elijas se okrene prema njemu.

— Što, nije ti si svidio novi liječnik? — reče pripaljujući cigaretu. Oči su mu sjale ispod gustih, kuštravih obrva.

— Pa da znaš i nije — nestrpljivo odvrati Hiram. — Hoću da mi još jednom pokažeš onaj film — doda.

Papafave ga načas oštro pogleda, a zatim poče da prebire po tastaturi smještenoj tik do njegove desne ruke.

Ekran se ponovo osvijetli i Hiram dopusti da ga trodimenzionalna slika povuče u prostor.

Na ekranu se pojavi međuzvjezdana krstarica blistave, srebrne boje.

Hiramu se činilo da bjesomučno juri kroz prostor zajedno s njom. Onda se nešto dogodi. Činilo se kao da je letjelica počela polako usporavati. Kretala se sve sporije i sporije kao da je upala u neku gustu ljepljivu smjesu. Napokon se zaustavi, a zatim se Hiramu učini da je dobio udarac u želudac. Brod se počeo vraćati istim pravcem ali suprotnim smjerom, bez ikakva manevriranja, kao da ga neka divovska ruka gura s pramca.

Slike nestade. Bila je to kratka snimka i trajala je jedva tridesetak sekundi.

— Dakle, tako — promrmlja Hiram više za sebe. Od jučer je nekoliko puta uhvatio sam sebe kako sumnja da je uopće vidio takvo nešto.

— Što sad namjeravaš? — upita ga Papafave.

Hiram ga za trenutak pogleda zbunjeno, a onda shvati. Pitanje se nije odnosilo na snimku već na Izvještaj.

— Čuo sam da na Kirsjagi ima neki posao — reče nesigurno. Da li ga zaista još zanima posao? — A ti?

— Živjet ću na Medni — odgovori jednostavno Papafave.

Hiram zapazi ono »živjeti«. Ne zarađivati, ne zabavljati se, ne stanovati — već živjeti.

I onda poslije kratke stanke, kao da se napokon odlučio, Papafave reče:

— Kupit ću Kompaniju.

* * *

Jutro je bilo sivo i svježe. Hiram je unajmio letjelicu i sad se približavao planinskom vijencu koji je na sjeveru opasavao pješčanu zaravan. Naselje, tužno unatoč svojim živim bojama, ležalo je u daljini, kao tijelo golemog mrtvog harlekina.

Hiram je sad znao: svi oni razgovori u toku protekla dva mjeseca bili su priprema za ono jučer. Oni su mu pomogli da se napokon usudi reći glasno: naša civilizacija propada. Dugo je nastojao uvjeriti sam sebe da osuđuje vlastitu civilizaciju, zato što se sam osjeća uzaludnim. Jer uvijek je privlač-no svoje greške uviti u veće. Ali sad je bio siguran: u ovom času odnos je bio recipročan. Staničje se raspada kad organizam počinje umirati.

Lagana plava izmaglica dizala se s obronaka planine. U podnožju su pramenovi bili razrijeđeni i halucinacije su se pojavljivale u mahovima, ali na samim planinama gdje je magla bila jaka i koncentrirana mozak se divlje kovitlao. Najblaže djelovanje jirtinih snova bio je ludilo. Zato nikad nitko nije prilazio planinama bez zaštitnih nosnih filtera. Zato se i naselje Kompanije nalazilo kilometrima udaljeno od planina. Ipak su ponekad vjetrovi znali donijeti istanjene blijede peline magle sve do obale.

Ali, unatoč svemu, jirta nije bila tražena kao opojno već kao medicinsko sredstvo. Bilo je bezbroj drugih, mnogo neopasnijih i boljih droga.

Hiram spusti letjelicu na jedan niži obronak. Zapravo, sada ga nije zanimala jirta. Jednostavno je želio biti sam.

Što dalje? — bilo je pitanje.

Otići na Kirsjagu, zarađivati. Imao je njuh za novac i ubrzo bi mogao postati stvarno bogat. Ali što onda? Otići u neko zabavište, zabavljati se? Ili postati moćnik u nekoj kompaniji, političar na nekom planetu i igrati se vlasti?

— Gledaj, Hirame.

Opet je bila noć i on je bio u Elijasovoj kući na obali. Zvjezdana karta bljesne s ekrana. Tanka crvena linija označavala je granicu. Elijas pokaže malu točku blizu crte.

— Gledaj, Hirame. To je Medna.

Ekran je magično svjetlucao u polutami.

— Ne znam zašto postoji ta opna, ali sam siguran da je greška u nama. Stoljećima već osvajamo sistem za sistemom zbog raznih razloga uostalom, ali nadajući se da ćemo nekog sresti, uvjeriti se da nismo sami. I onda, prije dvadesetak godina, istraživanja prestaju. Zašto? Sad znamo. Odbijeni smo na samom pragu.

Hiram je netremice gledao ekran. Činilo se da je opna zaista umjetna. Linija je bila suviše pravilna.

— Oni u Centralnom vijeću odlučili su da ništa ne iznose u javnost. Možda su zaključili da se ionako ne može ništa učiniti, pa zašto onda izazivati nepotrebna uzbuđenja? Uostalom, ne vjerujem da bi ih se mnogo uzbudilo — doda pomalo sumorno.

Ja sam se uzbudio, pomisli Hiram, ali ne reče ništa. Iz cijelog naselja Elijas je odabrao samo njega.

— I onda smo riješili da kupimo neki zabačeni planet. — Hiram primijeti da govori u množini. Mi... koliko njih? — Odlučili smo se za Mednu. Znao sam da će cijena jirte uskoro pasti. Čekao sam. Sutra ujutro Kompanija će biti moja, a ona ima sva prava na Mednu. Morali smo štedjeti — odgovori na neizrečeno pitanje. — Medna će još dosta progutati dok se ne osposobi.

— Za što? — oprezno upita Hiram.

— Za život. Hirame, za život. Ispod pustinje ima vode. Zasadit ćemo polja, podići ćemo šume. Ova kuća će biti glavna baza i ništa više. I ona će nestati kad nam više ne bude potrebna. Počet ćemo iz početka, od tla. I jednog dana, iako mi to možda nećemo vidjeti, vrata će se otvoriti.

Elijasu su se oči caklile. On je već pred sobom vidio taj dan kad će niti dvostruke mreže popucati, one zvjezdane i one u njima.

Hiram je sjedio u letjelici. Valovi svjetlucave magle promicali su s druge strane okna.

Vjerojatno je sve to bio samo ludi san, i tko zna zbog čega postoji ta mreža. Ali u krajnjoj liniji zar je bilo važno zašto ona postoji i da li će se uspjeti napraviti pukotina? Mnogo je važnije što ljudi sada imaju razlog da se bore sa svojim najvećim neprijateljem: sa samim sobom.

Hiram sad shvati životnost što je tako žestoko izbijala iz Papafavea. On je imao nešto što već davno nitko nije imao: cilj i

vjeru u čovječanstvo.

Ali da li on, Hiram, i uopće koliko je još drugih ljudi spremno da još jednom krene od početka?

Opskrbni brod je sutra polazio s Medne. Za nekoliko dana mogao je biti na Kirsjagi.

Iza njega ležali su obronci smrti. Bilo je dosta skinuti filtre i jednom zauvijek utonuti u snove.

Negdje dolje, kilometrima daleko, na obali oceana, jedan je čovjek čekao drugog čovjeka.

Chris Morgan:

So Proudly We Cling

Prevela Ingrid Jurela

Ponosni i zajedno

Zvoni devet sati, deset. Bolje je sad izaći. (*Vrijeme je za našu šetnju, Rusty, prijatelju. Vrijeme je za šetnju.*) Zatvoriti plin, ali toliko da se poslije ne smrznemo. Sada, (*Rusty! Evo, stari.*) Gdje li sam stavio tu…? Ah, tu je. (*Tako, Rusty.*) Kopče su krute, prsti kruti. (*Sad se smiri. Smiri se.*) Evo. Čizme. Navuci, navuci — zaveži. I drugu. Sad povrh navuci čarape. Polako ustani. (*Oh, vlažno je večeras, stari moj. Ulazi u kosti. Nismo više ni ti ni ja mladi kao… nismo mladi. Ne. Nismo mladi.*) Ogrtač — debeli, crni, težak, hladna podstava, trunci duhana po džepovima. Moram to zapamtiti… napuniti lulu-dvije tim ostacima. Šal. (*Dobro se omotaj… svakako pokrij usta. Svaki put je to govorila. Ne dopusti da ti hladni zrak uđe u bronhije. Uvijek si stvarala gužvu oko toga, Martha.*) Kapa — masni tvid, drži ti skalp toplim. Rukavice. Rukavice! Aah! Kriva ruka. Dobro. Ključ od vrata. I dvije vreće — gurni ih u džepove kraj ostataka duhana. Ništa više. Odmakni zasun. Vrata… (*Oh, večeras je hladno, čak kroz šal, Rusty. Čak kroz šal. Sve je čisto tamo vani, je li? Dobro, onda.*) Zasun… i brzo zatvori. Onda uz ulicu.

Vlaga. Osjećam je na obrazima. Vlažni pipci dodiruju mi kožu. Samo sumaglica — magla. (*Dobro, Rusty. Ne prebrzo.*) Magloviti studeni. Sjećam se — poput ploča neprozirnog stakla, poput gomilica dima koje se kriju po kutovima — sve svjetiljke sa svojim okolnim svjetlima. Jesu li nažigači uličnih svjetiljki već prošli? Ima li ih još uopće? (*Kad si posljednji put vidio nekog od njih, stari moj? Mmm?*) Tišina. Nema zvukova, čak ni od mojih čizama. Nečujno

tapkanje, tiho Rustyjevo dahtanje. Pokrivač od magle — upija svaki zvuk. Osamljuje ljude. Sakriva ih. Svi čine što žele, nitko ništa ne vidi i ne čuje. Jack Trbosjek, Hyde, Bela Lugosi, Boris Karloff. (*Sjećaš li se Borisa Karloffa, Rusty?*) Svi skriveni maglom — zaštićeni. Ona otupljuje čula njihovih progonitelja. (*A ne i miris. Kroz maglu još možeš mirisati, je li?*) Možeš njušiti vlažne ulice, smeće koje trune uz pločnike, druge pse, druge starce u crnim ogrta-čima.

Stani uz rub pločnika. Prijeđi. Sad su kocke — i treba da su kocke — skliske kupolice poput polja tvrdih gljiva koje izrastaju kroz krhotine kamenja, kroz moje potplate. Sklisko — neravno. (*Mirno, stari moj. Polako*.) Nema vozila kao prije da bi me netko mogao pogaziti. Nema opasnosti s te strane. (Zašto si stao, Rusty? Čuješ li nešto? Čuješ li? I ja sad čujem. Koraci.) Dvoje? Više od dvoje. Postaju jači. (Sklonimo se nekamo, druškane.) Od pogleda, od pomisli. I ne misle da bi mogli naći nekoga na ulici. Brzo, tiho. (*Jesi li pronašao kakvo mjesto? Hoće li biti dovoljno sigurno?*) Uličica. Odjeci. Tihi koraci — lišće? Uh — smrad. Ulaz u kuću — dvije stepenice — nema vrata. Unutra. (*Tako, stari moj!*) Osloni se na zid koji se trusi. Bože, ne dopusti da me nađu. Koraci postaju glasniji — četvoro — ne čuju se glasovi. Pod nogama im škripi dok hodaju ulicom poplo-čanom kamenjem. Metalom potkovane čizme. Tvoj prijatelj milek na pohodu — prijateljska plava svjetiljka — prijateljska gumena palica.

Vrisak. Dalek, jedva čujan, prigušen maglom, odsječen. Koraci staju. Mrmljanje glasova. Stisni se jače uz zaštitnički zid. Rusty — toplina uz moju nogu. Drži fige šapama, stari moj. Drži fige. Mrmljanje prestaje. Nema Vriske. Maknite se, svinje! Nemojte tu ostati vječno.

Koraci, vrlo blizu. Jedan glas — riječi gotovo razumljive. Počinju povlačiti noge — hodati. Koraci postaju nečujni. Vlažno mi je ispod pazuha. Hvala ti, bože. Hvala. Svi zvuci iščezavaju. (*Nadmudrili smo ih, je li, Rusty? Sad je dobro. Idemo.*) Pažljivo niz one dvije stepenice i kroz prljavštinu uličice. Odjek nestane. (*Nadesno. Kreni desno, stari.*) Imali smo sreću. Noću nema mnogo bandi. Bandi? Sad su svi samo bande. Ni jedna nije sigurna. Nema govora. Osim toga, mogu me upitati što radim. Svaka stvara svoja pravila — nova mitraljiranja preko radija. Nikad ne znaš tko ih nadzire. Ili što žele. (*Rub pločnika? Sad lijevo.*) Svejedno. Samovoljno. Vani zbog

sebe samih.

Ovuda pa nalijevo. Kraj velikih trgovina. Osvijetljenih, punih ljudi. Vrućina koja se cijedi. Debeli kaputi i čudni paketi. Plastične jelke. Crveno-bijela brada. Sob u izlogu da bi privukao pažnju. (*Sjećaš li se Božića, Rusty, stari moj? Ne, već godinama.*) Osvijetljen, blistav, vrišteći. Isijavajući toplinu. Gusti dim. Crvena toplina — blistajuća. (Pazi na komadiće stakla, hoćeš li? Pazi.)

Glasno škripanje nogu. Preglasno. Još malo, pa smo tamo. (*Ovdje prijeđi ulicu, stari. Tako. Baš ovdje.*) Ravno preko puta. Na pločnik, pa dalje. Potraži lokot. Provuci se. Vrata su teška. Treba nauljiti šarke — netko bi mogao to čuti. Ne. Previše nervozan. Nema nikog na dva-tri kilometra, Ponovo zatvori vrata. Stepenicama dolje u vrt. Jako prljavo, pokriveno krhotinama kamenja. Pa ipak, treba posuti još kamenja. Prekriti tragove.

Gomila smeća. Podigni ceradu. Uđi kroz ulazna vrata, stani i oslušni. (*Čuješ li išta, Rusty? Mmm?*) Sve je čisto, sirene zavijaju. Vedro i hladno. Ne, još je maglovito. Vlaga, upija se. Odgurni kutije. Sagni se, klekni. Bol u leđima. Utrljaj mi ljekovitu mast, Martha. Olakšaj bol. Gdje si Martha? Povuci konopac. Vrata u podu se otvaraju. Spusti noge — potraži ljestve pod nogama. (*Stani, stari, stani. Sjedni. Budi miran sada.*) Dolje, dolje. Šest hvati dolje. Plijesan. Vlažnije nego što je gore. »Prema Zakonu protiv nagomilavanja zaliha smrću kažnjivo skupljati, nagomilavati i raspačavati količine...« Dva paketa konzervirane govedine. Ne, četiri — možda će proći tjedan-dva do idućeg puta. U vreću »...veće od tri male limenke hrane po osobi, više od jedne boce...« Grah — šest, mislim. I šest kutija povrća — nasumce. »Pokušaj nagomilavanja, pomaganje ili poticanje ili zatajivanje ima iste posljedice...« Šest miješanog voća i limenka kave. Uredno. Sve su hrapave — rđave. Zamotaj ih tako da ne lupaju jedna o drugu. Sveži. Uznesi uz ljestve, »...naredba uključuje sve vrste hrane, alkohol, duhan, hidrokarbonsko gorivo, naoružanje, medicinske potrepštine i sve ostalo... « (*Pazi na to, stari moj*.) Sad se vrati po bocu plina. Pomoći će mi nekoliko dana.

Prečke ljestava škripe. Spojevi škripe. Druga vreća. Ubaci je i sveži na vrhu. Digni. Gore, više. (*Tako, Rusty.*) Stavi sve na mjesto kako je i bilo: vrata u podu, kutije, cerada, smeće, komadići kamenja. Oslušni. Negdje pucanj — cijela grmljavina. Nije u blizini.. I štropot. Nema nijednog automobila, sigurno? Tenk. Sad bi

trebalo imati tenk da prođeš ulicom. Svi zvuci su daleko. Siguran. Ulazna vrata — moram se sjetiti da uzmem ulje, i lokot.

Ravno preko kamenjem posutog asfalta do — što li je to bilo? Čizme. Gdje ste sada, Čizme, Woolworthove, dvije trgovine, Markova prodavaonica? Gomile pocrnjelih zidova. A gdje si ti Martha? Sahranjena ispod njih. Rastrglo te i zakopalo. Kopao sam rukama između plamena, uvjeren sam da si pogledala odozgo i vidjela me. Rekli su da više nikad neće biti rata kao što je bio onaj prošli, (Skreni desno na uglu. Ali ti poznaš put isto tako dobro kao i ja. Bolje nego ja, mmm?) Ali, znaš li da bi te ubili čim bi te opazili? Zaštita zakona o hrani. Nikakvih kućnih ljubimaca. Ni staraca. Ne takvih kao što sam ja. Čuo na radiju. Teške su ovo vreće. (*Stani na trenutak, stari. Danas imaš puno snage.*) Zacijelo je prošlo jedanaest. Možda je jedanaest i trideset. Više ništa ne zvoni na zvonicima. Nema zvonika. Kako dugo će trajati razaranje? (*Ne vjerujemo radiju, Rusty je li?*) Propaganda. Sve pod nadzorom. Male grupe pobunjenika se uništavaju. I ti si na redu ako ne odustaneš.

Ipak, nikad ne odaj tko su oni. Lijepa imena ništa ne znače. Više ne možeš vjerovati onome što govore preko radija. Tetica govori zmijskim jezikom.

Zamalo smo tamo. (*Zamalo smo kod kuće, stari moj. Zamalo.*) Zašto se sve raspalo? Najgluplja stvar. Nije trebalo. Ali, zacijelo smo ih prilično potresli. A i ostatak svijeta. Nema vijesti. Nema spasavalaca. Nema vlasti. Samo bande i njihovi zakoni.

Nema potrebe. Nikad nema potrebe. Ali povodi su nepotrebni. Ako te neprijatelj uvrijedi, zakolji ga. Ako te žena uvrijedi, sahrani je pod plamenom. Ako te oči iznevjere, spali ih. Pa ipak živimo. Vidiš kako smo nesigurno povezani jedan s drugim. Vidiš. Ili stegni uzicu svog vodiča.

Niza stepenice. Još nigdje nikoga. (*Kod kuće smo, Rusty. Kućo, draga kućo!*)

Robert F. Young:

Darkspace

Preveo Žarko Vodinelić

Tamni prostor

Živim u pećini.

Nemam imena. Uglavnom spavam.

Uvijek nosim istu odjeću — crvenu vunenu košulju, smeđe hlače, crne čizme.

Budi me kamenje što se odronjava sa strmog brežuljka koji se stere do otvora pećine. To se već dogodilo mnogo puta. Ležim na leđima na podu pećine. Okrenem se na trbuh, podignem se na ruke i koljena i ispužem pred pećinu. Čudno, koliko god puta sam to iskusio, nikad ne znam tko mi dolazi dok ne vidim tu osobu. To je djevojka. Ne, zapravo nije djevojka već žena, ali razmišljam o njoj kao o djevojci. Buljimo jedno u drugo u sivom svjetlu. I ona je iznenađena što me vidi isto toliko koliko sam i ja iznenađen što nju vidim. Zatim krikne i potrči niz brijeg.

Brijeg je zapravo strm obronak iznad malene doline. Bilje prekriva dno doline. Kad djevojka prodre u nj, rušim se za njom. A ona urliče. I uvijek tako.

Uglavnom je to javorovina, ali ima ponešto rogača, a mjestomično i hikori oraha. U početku nisam znao imena tog drveća, a onda su se ona jedno za drugim ušuljale u moj mozak.

Trčim za djevojkom, ali je ne uhvatim. Nikad mi to ne uspijeva. Naposljetku stižemo do uskog potoka. Ona zapljaska preko njega i nestane. I ja pokušavam prijeći potok, ali tu je nekakva prepreka, pa

ne mogu čak ni nogu staviti u potok.

U tom trenutku osjećam se slabo i jedva se uspijevam vratiti u pećinu. Rušim se na pod i ponovo zaspim.

Taj se doživljaj u biti nikad ne mijenja.

* * *

Ovaj put, kad me je djevojka probudila i kad smo se suočili na ulazu u pećinu, pokušavam je zgrabiti. Ruka mi je potakla njezino rame prije no što se ona povukla. Lice joj je privlačno, oči svijetloplave, jagodice izbočene, obrazi dugoljasti, usta pravilna. Ima žutu kosu čiji se krajevi uvijaju duž obraza i vrata. Nosi svijetloplavu odoru koja joj se spušta do bedra. Ponekad su joj haljine svijetlozelene, a ponekad svijetložute. Tkanina tih haljina tako je tanka da joj vidim tijelo. No nikad me ne zanima njezino tijelo. Trčim za njom samo iz jednog razloga — da je ubijem.

Kad mi izmakne iz ruku, ona zakriči i bježi niz brijeg. Opet trčim za njom. Za petama sam joj i mogu je namirisati. To je miris parfema i znoja. No ne poželim je zbog toga. Kako da je poželim?, pitam se. Ne znam. Jedino znam da je želim ubiti.

Ona ulazi u šumu. Kosa se vijori za njom. Pokušavam je uhvatiti i vršcima prstiju dodirujem njezine krajeve. No ne mogu joj se dovoljno približiti da je uhvatim. Kroz šumu. Šuma je mrtva. U njoj nema života, jedino smo živi ta djevojka i ja. Zašto da bude života?, pitam se. Kakav oblik života očekujem? Dolaze riječi. Ptice? Insekte? Male životinje? Nema tih stvorova. Da, šuma je mrtva.

Nije bitno. Jače naprežem noge. Ispred sebe vidim potok. Moram je uhvatiti prije no što stigne do potoka. Još jače naprežem noge. Ali ne koristi. Ona ulazi u potok, prelazi ga i nema je. I ja ga pokušavam prijeći iako znam da ne mogu. No kao i uvijek, ne mogu čak ni zakoračiti u potok.

Sada sam umoran, a šuma se kovitla oko mene. Teturam kroz nju natrag prema brijegu i uspijevam se dokopati svoje pećine. Pužem unutra. Silim se da ne zaspim i neko vrijeme u tome uspijevam. A zatim se zidovi počinju primicati i kovitlati poput šume i gubim posljednji tračak svijesti.

* * *

Danas, pošto sam trčao za djevojkom i nisam je uspio uhvatiti,

polazi mi za rukom da ostanem budan dulje nego ikad prije.

»Danas« je nova riječ u mojem jeziku, ali ne odgovara razdobljima u toku kojih sam budan. »Dan« povezujem sa svijetlim nebom po kojemu se uspinje sunce, a polja i drveće i kuće prostiru se ispod njih. Ali na nebu iznad doline nema sunca i ono je uvijek sivo. Nema ni kuća ni polja u mojem vidokrugu. Maleni svijet u kojem živim, gdje se god nalazio nikada se ne mijenja između pojedinih razdoblja budnosti.

No ne mogu se sjetiti bolje riječi nego što je »dan« da opišem svoje protjecanje vremena.

Dok tako sjedim u pećini, pokušavajući ostati budan, iznenada shvaćam da poznajem djevojku koju želim ubiti. No ne mogu joj se sjetiti imena niti zašto je želim ubiti.

* * *

Nakon još jedne trke za djevojkom do potoka, gdje ona iščezava, stojim pokraj vode što teče i gledamt prema nedostižnoj drugoj obali. Uskoro ugledam nekoga kako stoji na suprotnoj obali i bulji u mene. To je neki vitak čovjek u crvenoj vunenoj košulji, smeđim hlačama i crnim čizmama. Ne nosi šešir, kosa mu je tamnosmeđa poput moje. Njegovo lice mi je poznato. Negdje sam ga vidio — mnogo puta. Dok ga tako gledam, on mi uzvraća pogled i naposljetku shvaćam da je to lice moje lice, da su mu lijeva i desna strana okrenute kao u ogledalu i da sam taj čovjek ja.

* * *

Opet ona djevojka. Opet je lovim kroz šumu. Gledam je kako iščezava. Nestaje u trenutku kad joj stopalo dotakne suprotnu obalu. Alisa iz zemlje čuda. Sad se počinjem sasvim dobro sjećati.

Buljim u sebe preko potoka.

Sad mi je jasno da je moja dolina samo pola doline.

Koliko se daleko proteže nadesno i nalijevo? Što je iza brijega u kojemu je moja pećina?

Kad se vratim na brijeg, uspinjem se pokraj pećine. Penjem se i penjem i penjem. Napokon shvaćam da se više ne uspinjem, nego silazim. Iznenada dolazim do neke druge pećine. Buljim u nju. Ne, to nije neka druga pećina, to je moja pećina. Jedva imam vremena da dopužem unutra prije no što me san onesvijesti...

* * *

Čini mi se da se razdoblja moje budnosti pojavljuju svakodnevno. No, je li baš tako? Možda između njih spavam mnogo dana. To nikako ne mogu saznati. Moja buđenja potpuno ovise o hiru te djevojke. Jedino me ona može ponovo oživiti. Pitam se zašto ona to neprestano čini. Sigurno sada već zna da živim u pećini. Zašto se onda neprestano penje do nje? Čini se da se svaki put zaprepasti kad me vidi. Zar se od posjeta do posjeta ne sjeća da postojim? Čini se da se ne sjeća, jer inače ne bi dolazila.

Vrijeme moje budnosti sada je mnogo dulje i sa svakim buđenjem postaje sve dulje. Pokušavam izići ize doline. Danas, umjesto da se vratim ravno u pećinu pošto mi je djevojka ponovo umakla, okrećem nadesno i spuštam se u dolinu. Hodam i hodam. Naposljetku prolazim pokraj stabala za koja sam siguran da sam ih već vidio. Primičem se strmoj strani doline. Uskoro, kroz grane drveća, opažam tamni otvor neke pećine. Zurim po strmini prema njemu. Oblik pećine mi je poznat. Pužem unutra. Da, to je moja pećina. San navaljuje na mene iz sjenovitih kutova.

* * *

Neću pokušavati izići iz doline drugim pravcem. Znam da tako stižem samo na mjesto s kojega sam krenuo. Neki čudni pojam pao mi je na pamet. »Moebiusova krivina«. Da, zakrivljeni prostor. To je ta dolina — zakrivljeni prostor. Trodimenzionalna Moebiusova krivina. Okrutna slijepa ulica iz koje ne mogu pobjeći, a jedino djevojka ima ključ od nje.

* * *

Sjećam se hrane. Ljudi jedu hranu da bi preživjeli. Ja sam čovjek. Zašto meni ne treba hrana?

Zašto mi ne treba voda? I voda je potrebna za opstanak.

Zašto mi nikada nije hladno ni vruće?

* * *

Sjećam se svoga imena. Palo mi je na pamet dok sam trčao za djevojkom kroz šumu. Wishman. Charles Wishman.

To mi ime dozove u sjećanje druga imena. John Ranch. Carl Jung. Immanuel Kant. Paul Cuiran. Janice RowIin. Cheryl Wishman...

Da li se ona djevojka zove Cheryl?

Ona nosi moje prezime. Da nije ona ... moja žena?

Usredotočim se na riječ »žena«. Tek nakon nekog vremena uspijevam shvatiti njeno značenje, sjetiti ga se. Kad mi to pođe za rukom, osupnem se. Ako je Cheryl Wishman moja žena, zašto je želim ubiti?

* * *

Danas, žudeći da ščepam djevojku, zgrabim je i čvrsto je uhvatim za noge dok je padala, no ona se nekako ipak uspjela istrgnuti. Bosonoga je i udara me golim stopalom u grlo. Ja ni ne osjećam udarac.

Kad se uspjela podići, pogledala me je preko ramena. Lice joj je izobličeno od straha, ali ispod te maske nazirem poznate crte i sada sigurno znam da je ona bila moja žena. Bila? Zašto kažem »bila«? Mora da mi je još žena. No ako mi je žena, zašto je želim ubiti? Na koncu se pojavi odgovor: zato što je ona ubila mene.

No, to je pogrešan odgovor. Sada znam da me je ubila, iako se ne sjećam kako ni zašto; ali ne želim je zbog toga ubiti. Želim je ubiti zato što ona očekuje da ja to želim.

Sada sam na nogama i trčim za njom kroz šumu. No kao i uvijek, ona stiže do potoka prije no što je uspijevam uhvatiti, prelazi preko vode i nestaje.

* * *

Sjedim na podu svoje pećine i razmišljam. Moja razdoblja budnosti postaju sve dulja.

Zašto me je moja žena ubila? Zašto nisam mrtav?

Nova riječ pada mi na pamet. Endoanalitičar.

To je ključna riječ i ona razotkriva mnogo od onoga u što želim proniknuti.

Nekada sam bio endoanalitičar. Studirao sam kiranizam na Školi John Ranch za endopsihologiju. Otvorio sam ordinaciju u Ulici bukava u predgrađu Forestview. Kupio sam kuću na brežuljku u predgrađu i smjestio se u njoj sa svojom ženom Cheryl. Imali smo mnogo prijatelja. Pozivali smo ih na zabave i odlazili na zabave. Posao mi je cvao. U sezoni lova na jelene Cheryl i ja išli smo često u lov.

No ne mogu se sjetiti što znači kiranizam.

* * *

Danas je djevojka — ne, zvat ću je Cheryl, jer ona zapravo i jest Cheryl — pala dok je trčala nizbrdo. No uvila se u stranu kad sam pokušao skočiti na nju. Izgubio sam oslonac i otkotrljao se niz pola obronka. Ona je stigla prije mene do dna doline i dok sam jurio za njom kroz šumu, čuo sam kako neprestano urlam riječ »ubojico«. Kao da mi je ona stavila tu riječ u usta.

* * *

Shvatio sam! Kiranizam je teorija Paula Cuirana o prirodi snova.

O prirodi stvarnosti.

Ali to nije samo teorija. On ju je još davno pretvorio u nepobitnu činjenicu, no frojdovski analitičari nisu to prihvatili. Oni i dalje žele ismijavati Cuirana.

Ali nisu uspjeli u tome.

Potkraj stoljeća Cuiran je povezao osobine Kantove transcendentalne estetike i Jungova kolektivnog nesvjesnoga i objavio teorije Svijetlog i Tamnog prostora. Svijetli prostor, tvrdio je, zapravo je stvarnost onakva kakvu opažamo. Tamni prostor je zemlja snova. Oba ta pojma, tvrdio je Cuiran, čine kantovsku stvar-po-sebi i nisu određeni vremenom niti, usprkos svom nazivu, prostorom. Vrijeme i prostor, pisao je on, nameće promatrač.

On se usredotočio na proučavanje Tamnog prostora. Kad je otkrio medikament koji je prozvao kiranum i kojim je mogao uspostaviti emocionalnu vezu između sebe i svojih pacijenata, ustanovio je da može ući u njihove snove. Usredotočio se na snove koji se ponavljaju i počeo liječiti ljude tako što bi im uništavao ili mijenjao snove. Prozvao se endo-analitičarom. U Catskillsu je John Ranch, njegov najistaknutiji učenik, podigao Školu John Ranch, za endopsihologiju.

* * *

Ušao sam u tisuće snova.

Snova koji se ponavljaju.

Sposoban endoanalitičar ne bavi se običnim snovima. Čak su i takozvane more bezazlene. Usredotočavamo se na snove što

opsjedaju.

Dolazili su mi pacijenti sa snovima koji se ponavljaju, a ja bih ulazio u te snove i liječio ih. Znam što je Tamni prostor. On je mnogo toga ako se istražuju njegove jungovske arhetipske odrednice, ali za endoanalitičara praktičara on je samo ono u što ga pretvori sanjač, a mjerilo mu je sanjačev um. Simbolična prepreka uvijek razdvaja dvije »razine« stvarnosti, stvari-po-sebi. Kad se sanjač probudi, prolazi kroz tu prepreku. Ono o čemu sanja nikad ne prođe kroz prepreku.

Ja sam sada u Tamnom prostoru. Ali ne kao endoanalitičar. Ja sam predmet snova.

Cherylin um što sanja oblikovao je od Tamnog prostora šumu koja se vraća u samu sebe, i hridinu bez vrha. Njezina je barijera šumski potok.

Ona me je ubila i sada neprestano sanja da se skrivam u pećini i čekam da je ubijem. Ali njezin usnuli duh uvijek iznova zaboravlja da sam ovdje i kako je nesvjesna moje prisutnosti, njezino biće iz sna stalno se uspinje strminom prema mojoj pećini.

Zašto me je ubila?

Kako?

Ne mogu se sjetiti. Zidovi pećine primiču mi se sve bliže dok pokušavam misliti. Ulaz u pećinu se zamračuje. Tren prije no što mi se svijest izgubi, isprekidana munja straha propara mi duh. Ako ona ponovo ne usne taj san, uistinu ću umrijeti.

* * *

Otišli smo u lov toga dana. Da, sada se sjećam.

Cheryl je malo prije nestala preko potoka-prepreke. Ja sjedim u pećini.

Da, otišli smo u lov toga dana.

Ona i ja.

Taj dan mi je nejasan. Misli me odnose unatrag preko njega. Ponovo postajem ono što sam bio prije ubojstva. Endoanalitičar. Sjedim u svome uredu u Ulici bukava i slušam pacijente kako mi pričaju svoje snove. Svakog trena postajem bogatiji. U profesionalnim krugovima se priča da su moji honorari basnoslovni. Možda i jesu. No ako liječnik ne opljačka svoje pacijente, oni ga

neće cijeniti. U svakom slučaju, imam pravo što toliko naplaćujem svoj rad. Proveo sam pet dugih godina u stručnom usavršavanju. Čak ni uz pomoć kiranuma ne može se lagano ušetati u snove. A svaki je san drukčiji i morate doznati od pacijenta prije no što uđete u san na što ćete naići. Morate najprije točno znati što valja učiniti kako biste uništili san ili ga promijenili, da ga sanjač više ne sanja, i tako se izliječi od bolesti koja ga je izazvala.

U ovakve sam snove ulazio:

Žena hoda niz ulicu. Vidi povorku djece koja joj se približava, pa zastane da je promatra. Vidi da svako dijete nosi koplje. Kad sredina povorke dođe ispred nje, vođa povikne:

»Stoj!«, i povorka stane. »Nalijevo!«, povikne vođa i djeca se istodobno okreću prema ženi. Polovica su djevojčice, a druga polovica dječaci. Djevojčice su odjevene u ružičaste uniforme a dječaci u plave. O vratu im visi zlatan lanac. a na njemu je veliki zlatan križ. Nema sunca, no križevi svjetlucaju kao da je sunce u zenitu i snažno sja. »Falanga!«, vikne vođa, a drugi, četvrti i šesti red zakorače udesno. »Zatvori redove, spusti koplja i naprijed!«

Falanga se približava ženi dok koplja svjetlucaju na nepostojećem suncu. Prestrašena, ona se pokušava povući pred neprekinutom linijom kopalja, ali odmah udara u fasadu zgrade. Tada pokušava pobjeći niz ulicu, ali se falanga povija i preprečuje joj put. Ja stojim u obližnjoj veži. Znao sam tko su zapravo ta djeca prije no što sam ušao u san. To su djeca koju bi ona rodila da nije prekršila vjerske propise i uzela kontracepcijske pilule. Znam da će se probuditi prije no što je uhvate, ali moram je natjerati da prestane sanjati taj san. Skidam svoj remen, prilazim joj, kleknem na jedno koljeno, a nju prebacim preko drugoga. Podižem joj haljinu i počinjem je udarati remenom preko golih butina. Ona urla od bolova. Falanga se zaustavlja, djeca spuštaju svoja koplja i počinju se smijati. U slijedećem trenutku san završava. Nikada se više neće ponoviti...

Ili:

Neki mladić uspinje se uz liticu. On nije planinar i prestrašen je. Došao je do dijela litice na kojemu ne može naći oslonac za nogu. Položaj u kojemu se nalazi opasan je i uskoro će pasti. Zatim se budi. Iz njegova opisa sna što se ponavlja zaključio sam da je litica fakultet na kojemu on pohađa pripremni tečaj za liječnika. Po

tome znam da nema odgovarajuće kvalifikacije za to zvanje. Ne može se popeti više zato što se ne želi popeti više i upravo to sebi mora priznati. Ja se nalazim prilično iznad njega i sada mu bacam konopac. »Moraš se jako zanjihali udesno«, vičem mu. »Tamo je izbočina.« On očajnički hvata konopac, zamahne nogama i skoči prema izbočini. Izbočina je dovoljno velika, a od nje do vrha litice vodi široka pukotina. I tako, umjesto da se probudi, mladić se uspinje pukotinom. Uspon je toliko lagan da on uviđa kako je to logičan put do vrha litice i kako treba potpuno napustiti prvotni put, iako će ga novi put dovesti na drugu uzvisinu. Kad se uspne do kraja, očaran je pogledom i oslobođen stupice u kojoj se nalazio.

U takve sam snove ulazio!

* * *

A često sam ulazio i u snove svoje žene.

Opet sam jurio za njom i vratio se u pećinu. Čini mi se da sam ovaj put, prije no što sam se probudio, spavao vrlo dugo.

Isprva sam u njezine snove ulazio iz znatiželje. Želio sam jednostavno znati o čemu je sanjala. Uzeo bih kiranum prije spavanja, a zatim bih, ležeći pokraj nje u tami, potajno gurnuo svoje biće iz sna u njezin duh.

Njezini su snovi bili vrlo jednostavni i bili su mi dosadni No već mi je ionako bilo dosadno. Ona mi je dosađivala. I ljutio sam se što sam uviđao da je ona doista bila pravo nevinašce.

Njezina je jednostavnost uvijek bila uvreda za moju intligenciju. Dovodila me je u neugodne situacije na zabavama, govorila krive stvari, smijala se šalama kad nije trebalo, a nije se smijala kad je trebalo. A osim toga, postojala je i ta moja veza s Janice Rowlin. Svi moji pacijenti bili su bogati — morali su biti ako su htjeli da ih ja liječim — no Janice je bila strašno bogata. Njezini su roditelji podigli dvorac na Hudsonu. Kao i mnoge moje pacijentice, i ona se zaljubila u mene. Bila je jedinica i jednoga bi dana naslijedila sav roditeljski imetak. No nije me privlačila samo zbog novca. Bila je profinjena, obrazovana, inteligentna — sve što je Cheryl nedostajalo. Htio sam se njome oženiti, no Cheryl je bila staromodna i znao sam da bih se i te kako morao boriti za rastavu. Bojao sam se da bi taj publicitet štetio mome poslu.

Endoanalitičar može pokušati ubiti nekoga na dva potpuno različita načina. Može to učiniti izvana — ili iznutra.

Cheryl je često sanjala o vodi. Sanjala bi da stoji na morskoj obali i opazila bi golemi val kako se približava. Cunami. Okrenula bi se i počela trčati. Ja bih joj sapletao noge i tako povećavao strahotu tog doživljaja. Ona bi se otkotrljala i ugledala divovski val nad sobom. Zatim bi kriknula. Opazila bi i mene, no uvijek sam pretpostavljao da vjeruje kako samo sanja o meni. Podigla bi se i ponovo potrčala, i dalje urlajući. Dakako; uvijek bi se probudila prije no što bi je val dohvatio. Zatim bi ležala u krevetu, skutrena uz mene, jecajući dugo prije no što bi ponovo zaspala.

Za jedan drugi san koji je uvijek iznova sanjala mislio sam da je san iz djetinjstva. Ne može se nazvati snom koji se ponavlja u uobičajenom smislu tog pojma zato što joj nije štetio. Zapravo joj je pomagao prije no što sam počeo ulaziti u taj san.

Bio je to san o medvjediću igrački. Ona je bila mala djevojčica i ulazila bi u dječju sobu oblijepljenu slikama igračaka, kutija s pijeskom, ljuljački i klackalica, tražeći svoga medu. Kako ga nije uspjela pronaći, uplašila bi se. Tražila bi ga posvuda. Pod krevetom, iza ormara, u ostavi, iza prozorskih zavjesa. Naposljetku bi ga pronašla pod jastukom na svom krevetiću, podigla bi ga i grlila, a zatim bi legla i privila ga uza se, a kad bi zaspala, nastavila bi spavati u svom zbiljskom krevetu pokraj mene. Ujutro bi se probudila raspoložena i sretna i pjevušila bi neku od svojih omiljenih pjesama, dok bi se oblačila.

U početku, kad sam nekoliko puta ulazio u taj san, ostao bih izvan središta njezina promatranja i ona nije znala da sam u snu. Onda sam jedne noći krenuo za njom u njezinu malu sobu i kad je pronašla medvjedića, istrgnuo sam joj ga iz ruku i iskopao mu oči. Zatim sam joj ga vratio, a ona je zajedno s njim legla na krevet jecajući. Kad se san završio, čuo sam je kako plače pokraj mene u tami.

U slijedećih nekoliko uzastopnih snova iskopavao sam medvjediću oči, ali sam promijenio taktiku. Sada bih ga, kad sam ga oteo od nje, držao za stražnje noge i zavitlao ga tako da mu je glava udarila o zid. Svaki put kad bih to učinio, Cheryl bi se probudila vrišteći. Neprestano sam to ponavljao. Svaki put bih se u snu o medvjediću preobrazio u starca s kukastim nosom i opakim sitnim očicama i bio sam siguran da ona misli kako je starac samo dodatni element sna. No izdao sam se u snovima s vodom, jer se u njima nisam preru-šavao. Ujutro, nakon sna s medvjedićem, ona bi se

budila izmučena lica i nateklih očiju. Doručkovala bi samo kavu. Mislim da cijeli dan nije ništa okusila. Postajala je sve mršavija i sve se više povlačila u sebe. Bio sam siguran da će se ubiti. Ali nije ubila sebe. Ubila je mene.

Čini mi se da sam spavao vječnost prije no što je ponovo usnula san s pećinom. No nikako to ne mogu znati. Ona se uspinje uzbrdo do pećine i mi gledamo jedno drugo, a ona zatim vrišteći potrči niz strminu i u šumu. I iako sam sada svjestan toga da je nikada neću uhvatiti prije no što stigne do potoka i iščezne, svejedno idem za njom. Ona je uklopila nagon za to u moje biće iz sna i ja sam tu nemoćan.

Ako prođe uistinu dugo vremena između dva sna, možda se ona liječi. Ali mislim da nije tako — ne samo zato što ne vidim nikakva traga endoanalitičaru nego i zato što ne vjerujem da bi tražila pomoć jer bi tada morala reći analitičaru — ekto ili endo tipa — da me je ubila. No snovi koji se ponavljaju ponekad izblijede sami od sebe ako popusti boljka koja ih je izazvala. Dogodi li se to s ovim snom, uskoro ću biti mrtav.

Već jesam mrtav, dakako, ali jedino u pravom vremenu. U bezvremenosti stvari-po-sebi ja sam i živ i mrtav. Cuiran je u svojim teorijama tvrdio da predmet snova u snovima koji se ponavljaju, ako se dovoljno često sanja, može steći svijest nezavisnu od svijesti sanjača, bilo da je predmet snova živ ili mrtav u pravom vremenu. Ja sam tu teoriju potvrdio.

Kako me je Cheryl ubila?

Ustanovio sam da ne mogu više jasno misliti. Opet sam ostao dugo budan, ali ne mogu čak nimalo biti budan u vremenu između njezinih snova. Uskoro ću ponovo zaspati. Pokušavam se boriti protiv tmine što se skuplja oko mene, ali bez uspjeha. Moja svijest se gubi.

* * *

Toga smo dana otišli u lov. Da. Cheryl i ja. U lov na jelene. Imali smo starinske sačmarice. Karabinke su još zabranjene u lovu na jelene. Bilo je to u studenome. Potkraj studenoga. Sjećam se vrlo dobro, dok sjedim u pećini, nakon uzaludne jurnjave. Bilo je to potkraj studenoga i već je bio malo napadao snijeg. Idealan snijeg za lov na jelene.

Slijedeći tragove jelena kroz šumu, stigli smo do čistine. Znali

smo da su jeleni u blizini i zastali smo na rubu čistine. Zatim smo zdesna ugledali kako jelen izlazi iz šume. Bio je to velik mužjak. Vjetar je puhao prema nama. Oboje smo podigli puške. Srušio sam jelena hicem u grlo, no vidio sam da je još živ. Cheryl nije pucala. Moj drugi metak prosvirao mu je glavu i smjesta ga ubio. Nazirao sam prozirne oblake Cherylina daha. Puška joj je i dalje bila namještena pod rukom.

— Zar nećeš provjeriti da li je mrtav? — upitala je.

— Znam da je mrtav — rekoh, no svejedno sam krenuo prema životinji. Prvim me je hicem pogodila u lijevo rame; pri tome sam se zavrtio. Dok sam se previjao na tlu, vidio sam joj lice. Zaprepastila me je bešćutnost u njezinim očima. »Ne«, rekoh. Tijelo joj se malo zatreslo, a zatim me prekrila velika bjelina. Ničega se ne sjećam poslije toga.

* * *

Dobro je što me je opet sanjala!

Mnogo je vremena prošlo od mog posljednjeg razdoblja budnosti. Mnogo, mnogo vremena. Mogu osjetiti kako prolaze pravi dani i tjedni. Moram izaći iz sna. Moram!

Može li predmet sna sanjati? Mogu li ja, sanjajući o svome pravom biću, postati svoje pravo biće?

Nisam još to sanjao, ali možda je to moguće.

Nema drugog puta iz ove slijepe ulice.

Ako budem uspio sanjati o sebi onakvome kakav sam bio u pravom životu i postati svoje pravo biće, moći ću spriječiti svoju smrt u Svijetlom prostoru. Iz prethodnog iskustva znat ću kad je trenutak da ne okrećem leđa svojoj ženi i ne izađem na čistinu.

Možda je najbolje da sanjam o vremenu tren prije no što sam ustrijelio jelena. Ustrijelit ću ga i zatim ponovo pucati, ali neću izići na čistinu. A Cheryl će stajati uz mene s podignutom puškom i ja ću je pogledati i reći: »Idi i pogledaj je li mrtav«. A kad pođe, ubit ću je.

Nesretan slučaj u lovu. Ako je tako moglo biti u njezinu slučaju, nema razloga da ne bude i u mojem.

Koncentriram se na taj trenutak dok nadolazi san. Predočujem si čistinu. Predočujem si jelena kako izlazi iz šume. Vidim Cheryl

kako stoji pokraj mene. Dvije osobe. Čistina. Jelen.

* * *

Vidio sam drveće!

Da, drveće!

Nisam vidio Cheryl niti sam vidio čistinu. No to je početak.

* * *

Znam da je ovaj put prošlo strašno mnogo vremena otkako me je posljednji put sanjala. Osjećam da mi je duh ukočen. No, opet sam sanjao o drveću. I o lišću na šumskom tlu. Oh, blizu sam, tako blizu! Koncentriram se svom snagom na taj trenutak, dok se sanjivost približava. Cheryl i ja stojimo na rubu čistine. Jelen samo što nije izišao iz šume. Ovaj put moram pobjeći!

* * *

Šumsko tlo prekriveno je ovogodišnjim lišćem. Ispod njega su slojevi lišća iz prošlih godina. Upadam duboko u njega dok hodam. Drveće je na obje strane. Osvrnem se nalijevo, ali Cheryl nema ni traga. Vidim samo drveće.

Ravno ispred mene je čistina. To nije točno. Trebalo bi da stojim na njezinu rubu sa svojom ženom. Gledam lijevo i desno. Čudno, ne moram pri tome okretati glavu. Ženi nema ni traga. Njuškam zrak i izlazim na čistinu. Tada ugledam Cheryl. I sebe. Uperio sam pušku prema sebi. Ne! Pokušavam vrisnuti, ali ne mogu prozboriti ni riječi. Počinjem trčati. Tada opali puška i osjetim stravično razaranje u grlu. Skvrčim se na tlu. Puška u mojim rukama i dalje je uperena prema meni. Ne! Opet pokušavam vrisnuti, ali nemam glasa. U posljednjoj sekundi svoga života znam da se nisam oslobodio samo Tamnog nego i Svijetlog prostora.

A. Kargin:

Očenj važnye igry

Preveo Ivan Paprika

General

Naravno da mu se nije htjelo napuštati svoj omiljeni naslonjač, odložiti Cezarov »Galski rat«, zamijeniti kućni ogrtač, malo otrcan na laktovima, za uniformu, iako je na nju navikao i često je nosio, čak i sada otkako je u mirovini ili, kako se u vojsci kaže, u rezervi. Međutim, Mačorovo pismo — tko zna tko mu je i zbog čega dao taj nadimak, možda zbog žutih očiju ili pomalo mačjih kretnji — pismo što je stiglo večernjom poštom, bilo je zapovijed, pa čak i više nego zapovijed, budući da je to bila molba starog prijatelja. Molba da dođe što prije, a to je moglo značiti samo jedno: valja krenuti na put smjesta.

Kapa je odmah našla svoju staru udubinu na čelu. Nije se oprostio čak ni s Berenikom jer je nije htio buditi. Bit će ujutro žalosna kad se probudi. Namjeravali su zajedno cijepiti cinerariju na »američku ljepoticu«, a poslije doručka igrati se »čovječe ne ljuti se« i proučavati marke. General nije izdržao, zavirio je u unučičinu spavaonicu. U ružičastu svjetlu noćne svjetiljke lice joj je djelovalo svježe, iako je obično bilo blijedo. Starac je ostao časak stajati; djevojčica nije kašljala. Dobar znak. Gurnuo je mali naslonjač na kotačima bliže krevetu i izišao. Kod ogledala je ostavio Marti ceduljicu: »Otišao po hitnu poslu. Uvarak od divljeg ružmarina sutra ne davati. Javit ću se telefonski.«.

Pozvan je zacijelo zbog Tuđinca. Jer Mačor je sada velika zvijer — glavni vojno-tehnički stručnjak u Ženevi. General je pratio što

pišu novine i znao je da je Tuđinac opasan za svemirsku plovidbu oko Zemlje. Nepredvidivošću svoga kretanja i vladanja uznemiruje svijet, pa pristalice pasivnog čekanja da se stvari same po sebi riješe gube pozicije u Ujedinjenim narodima.

* * *

Mumificirani starac mu je žurio u susret, razvukavši plave usne u smiješak. Zagrlili su se.

— Nismo se vidjeli... — Mačor je posadio generala na naslonjač od savijenog drva dok je sam stao šetuckati po svome kabinetu.

— Osam godina. U rujnu će bili točno osam godina.

— Da, od posljednjih vojnih igara, kabinetskih manevara ... — Mačor se zaustavio pred generalom. Zaista sav se bio isušio kao stara drenovina, ali su mu oči još plamtjele žutim plamičcima. — Ti si tako naglo otišao u mirovinu ili, ako hoćeš, u rezervu, tako da si jedva našao vremena da se oprostiš.

— Nije bila stvar u vremenu, stari druže. Bilo mi je teško. Poslije četrdeset godina službe...

General je zašutio. Nema smisla da se raznježi.

— A ti se još držiš junački — škripao je Mačor. — Čuo sam da uopće ne izlaziš iz svoje zabiti. Nigdje da pomoliš makar samo nos. Nisi došao čak ni na proslavu godišnjice završetka vojne akademije.

— Nisam se želio uzrujavati. Znaš, ja sam još dvije godine poslije odlaska u mirovinu sanjao čas kozmodrom, čas štabne hodnike. A osim toga, zauzet sam s unučicom.

— Marijinom kćerkom? Kako ona? Izvrsno se sjećam kakvu je pizzu pripremala. Oblizeki...

— Ona je s mužem već tri godine na Plutonu. A kćerku su ostavili meni. Naravno, i Marta je s nama.

— Marta? Bože moj, zar je još živa. Ta već joj je dvjesta godina...

— Ona je tvoja vršnjakinja. I svega godinu dana starija od mene.

— Znači, ti si zauzet unučicom? Mogu zamisliti! Spartanski odgoj stare vojničine. Jahanje. Plivanje. Umjerenost u svemu.

— Nisi pogodio... Ništa nije kako si rekao. Djevojčica je bolesna

od rođenja. Ne može hodati, a odatle i mnoge druge nevolje: slaba pluća, anemija. Tri operacije na kičmi i sve uzalud — general je shvaćao da se nedopustivo raznježio, pa je napeto pogledao Mačora. Ovaj je pak suosjećajno naklonio ćelavu lubanju i gledao vrlo ozbiljno u generala. — Raste kao kakva divljakinja. Boji se druge djece. A vrlo je inteligentna, bistra mala. I voli da mašta. Osim mene i Marte nema prijatelja. I znaš, makar ti se to činilo i smiješnim, ni meni nije nitko potreban, ako imam nju.

— To nikako ne valja. Stari vojnik, vrlo iskusan stručnjak, pa da sam sebe pokopaš. To ne ide. Posebno sada kad si tako potreban.

— Hajde, hajde, dosta o tome. Radije pređi na stvar. Ako sam vam toliko ustrebao, mora da je stvar postala vrlo ozbiljnom. Tuđinac? Je li?

Mačor se smjestio uz generala na divančiću.

— Šta ti znaš o Tuđincu?

— Samo ono što i svi. Tumara po Sunčevu sistemu, zaštićen od svih sistema koji bi ga mogli sondirati, a na signale uopće ne reagira. Sudeći po tome kako se kaotično kreće nema posade.

— Moram dodati da je u toku posljednjih dana položaj postao još ozbiljniji. Jučer su mu se, na primjer, dva transportna broda za Mjesec jedva maknula s puta. Tuđinac je izronio desetak kilometara od njih i odmah se izgubio. Osim toga, otkrilo se... No ne smijem ti reći više, dok ne čujem tvoj odgovor na ovaj prijedlog.

Mačor je ustao i suho zazveketao ordenima. I general je ustao.

— Međunarodno vijeće Ujedinjenih naroda i Specijalna komisija ovlastili su me — Mačor je govorio brzo i unjkavo — da ti ponudim da uđeš u sastav Izvanrednog komiteta, što ga je osnovalo spomenuto vijeće da bi se već jednom izišlo iz slijepe ulice u vezi s tim objektom što je upao u naš Sunčev sistem, što ga u novinama zovu Tuđincem. Riječ je o kontaktu s posadom, ako dođe do njega, i o eventualnim zaštitnim mjerama. Moram li također priopćiti da tvoj pristanak i vrlo povjerljiv karakter podataka do kojih mogu doći članovi komisije, povlače za sobom ograničavanje na samo službene veze s vanjskim svijetom sve do kraja djelatnosti spomenutog komiteta.

— Koliko imam vremena za razmišljanje?

— Do osam nula-nula.

— Naravno, ne mogu saznati nikakve pojedinosti prije nego što odgovorim?

— Jasno.

— Bit ću ovdje u osam nula-nula.

— Izvrsno.

— Gdje mogu provesti noć?

Mačor pruži suhu ruku prema zvoncu.

— Ispratite generala... — no ne dovrši rečenicu, nego se naglo trgnu i otpusti dežurnog oficira. — Oprosti, stari. Skoro sam poludio zbog toga Tuđinca. Idemo k meni. Skuhat ćemo kavu, porazgovarati. Smiješ li piti kavu? Ja ne smijem. No, neka ih đavo nosi. Zašto da ne popijem šalicu kave sa starim prijateljem, kojega nisam vidio osam godina? Možeš li mi to objasniti? Ja ne mogu.

Ni general nije mogao objasniti zbog čega je tako brzo i lako prihvatio Mačorov prijedlog. Pristao da potisne u skriveni kutak duše svakodnevno trčkaranje oko ruža, prepirke s Martom, da li dati Bereniki jagode, večernji ritual s albumima za marke. Zamijeniti taj mirni i lijepi život za uzrujavanje na savjetovanjima, neudobnost odgovornosti i tijesnu ormu discipline. Probudila se i snažno je izbila potreba, koja je sve ove godine drijemala u njemu, da zapovijeda i da se pokorava, da smišlja složene operacije i da u tren oka mijenja tok tih operacija u korist drugog, višeg i važnijeg plana, da pokreće jednom riječi tisuće ljudi koji ga slušaju bez pogovora, i isto tako tisuće pokornih mehanizama, armade raketa, da upravlja tim pokretima, da bi mogao opkoliti, ugušiti, razbiti, iznenaditi, uništiti protivnika... Uostalom, pred generalom se u toku njegove dugogodišnje besprijekorne službe nikad nikakav protivnik nije ni pojavio. Ni jedan jedini put nije on poslao raketu u pravi cilj. Bile su to sve igre, igre, igre, kabinetski manevri i slično.

Pošto je potpisao potrebne papire, general reče:

— Prije nego što me uvedeš u posao, moram razgovarati s Berenikom. To će mi oduzeti samo dvije minute. Mogu li odavde?

— Možeš — reče Mačor, kimnu prema ekranu i iziđe.

* * *

Berenika se tek probudila, nije čak ni shvatila da je to djed gleda s ekrana i da ne stoji uz nju, uz krevet, kao obično.

— Oj, djedice, meni se... ali gdje si to ti? — General joj se smješkao. — Znaš, djedice, meni se prisnilo, nešto takvo prisnilo. Došao je čovječuljak, mali, malecni mališan s raznobojnim očima i pozvao me da se igramo. A imao je i lopticu. A poslije toga, znaš djedice, ja ću to tebi sve ispripovijedati ...

— Svakako da ćeš mi ispripovijedati — nije izdržao general da sasluša unučicu do kraja — sve ćeš mi ispripovijedati. Vratit ću se kući skoro. — I odmah je pošao iz sobe gunđajući sebi pod brk: — Djevojčice moja, ne dam ja nikome da te vrijeđa. Nikakvim tuđincima, nikome...

Putem je Mačor ispripovijedao sve o posljednjem i najznačajnijem događaju s Tuđincem. Dan prije, na izvanrednom zasjedanju Međunarodnog vijeća, a izvanredno je bilo zbog toga jer su patrolne rakete i sateliti otkrili snažno zračenje nepoznate prirode, koje je dolazilo od Tuđinca i uskom zrakom bilo usmjereno prema Zemlji. Na tom je zasjedanju vijeće odlučilo da prisili Tuđinca da napusti područje Zemlje i Sunčeva sustava.

— Što znači prisiliti? — upitao je general.

— Termin nije dokraja definiran. Pravno oblikovanje akcije i njeno tehničko ostvarenje stavljeno je u zadatak upravo komitetu, čiji si ti član po vlastitoj odluci. Punomoći komiteta su neograničene. U taj će komitet još ući najugledniji diplomati, pravnici, znanstvenici i... vojni stručnjaci iz cijelog svijeta — tu je Mačorov glas pobjednički zazvučao. — Sva intelektualna moć planeta. Cvijet —

— Nema više zanosa, stari prijatelju, umro je odavno. Ne zaboravi da nisi na konferenciji za novinare. Ne slušaju te milijarde braće stanovnika Zemlje, nego samo jedan, kako si se ono malo prije izrazio, vojni stručnjak, iako ne baš odviše ugledan. Manje talambasa. Nisi ni diplomat, ni pravnik, pa prema tome reci svojim rije-čima što znači na jezuitskom ili birokratskom jeziku »prisiliti da napusti područje Sunčeva sustava«? Tuđinac nije đak kojega možeš zgrabiti za uši i jednostavno izvesti iz razreda.

— Ne misliš valjda da se takva odluka rodila olako i brzo? Tek nakon dugotrajnih i mučnih rasprava i pod pritiskom posljednjih dramatičnih događaja. Naravno, kad bismo bili sigurni, da na njemu nema posade...

— No, a ti? — upadne general. — Na čijoj si ti strani bio u

svim tim raspravama?

— Ja osobno smatram da se čovječanstvo mora samo obraniti. Ima na to pravo, a ima i dovoljno sredstava da se zaštiti. Međutim, tebe neće nitko natjerati da pucaš bez nužde. Sadržaj pojma »prisiliti« ustanovit ćemo svi, zajednički. Oslonit ćemo se na mudrost političara, na znanje znanstvenika te na vojni potencijal Zemlje.

General je šutio.

— Prema tome ćeš i ti, kao punopravni član komiteta, moći u punoj mjeri utjecati na tok zbivanja. Tvoje iskustvo, tvoje ovladavanje strategijom bili su, naravno, presudni prilikom kandidature za izbor u komitet. Međutim, glavno, čime se rukovodilo vijeće, bila je tvoja poznata reputacija čovjeka koji pažljivo razmisli prije nego što donese odluku i koji tu odluku donosi uvijek potpuno nezavisno i nikad pod bilo čijim utjecajem. Dakle to, a ne tvoja sposobnost da dobro pucaš.

— Napokon — podignu general glavu. — Napokon i riječ koju sam od samog početka želio čuti iz tvojih usta, riječ »pucati«. I eto, čuo sam je...

* * *

Kao kirurg na pacijenta — on je tako želio misliti — promatrao je general tešku bezobličnu trupinu što je visila daleko u svemirskom prostoru, a koju je uhvatila optika i prebacila ovamo, u Centar za promatranje i veze. Čovjek mora ostati hladnokrvan i potpuno stalo-žen, razmišljao je general, jer samo tako može izbjeći pogreške. Tupaste izrasline na sivkasto smeđoj kvrgastoj vreći, kako je izgledao Tuđinac, tromo su treperile, dok mu je lijeva strana oštro bljeskutala odražavajući Sunce. Što se je tamo, iza te kože, odnosno vanjskog dijela Tuđinca, krilo? U što će prodrijeti to čudovište. On će ga zaklati. U šta će ući nož? Starac je fizički osjećao pritajeno neprijateljstvo toga stvora. Evo sad se okreće, okreće svoju njušku kao u nosoroga prema lovcu... Na posljednjem je zasjedanju žarko i strasno govorio predstavnik juga. Sada je već zločin oklijevati. Tuđinac nije još nikada prilazio toliko blizu. Nije nevjerojatno da njegova zra-čenja već pogađaju našu braću i sestre širom planeta. Već je uronilo u njih sjeme smrti ili nakaznosti.

Odluka vijeća mora biti ostvarena odmah. Poslije demonstrativne eksplozije Tuđinac se još više približio Zemlji. Sada

sljedeća eksplozija ne smije više biti demonstrativna nego mora pogoditi cilj.

Drugi govornik, svijetlooki div, već je govorio mirnije. Glavno je ne učiniti nepopravljiv i nedovoljno promišljen korak. Nanesemo li udar u skladu sa shemom što su je predložili stručnjaci, zaista ćemo ukloniti trenutačnu opasnost, ali ćemo možda izazvati dvije druge, mnogo veće — osvetu i grižnju savjesti.

— U rijekama riječi i emocija — škrto je cijedio riječi treći — mi smo jednostavno pokopali bit pitanja, a to je da li je moguće ostvariti odluku vijeća o protjerivanju Tuđinca a da ga ne uništimo. Sve dosad postoji samo jedan argumentirani odgovor na to pitanje, a to je da to nije moguće. Ne smijemo zaboravljati da smo mi izvršni organ. Od nas ne očekuju odluke nego akciju. Naša je dužnost da ostvarimo odluku, koja je već donesena i koju je već odobrilo čovje-čanstvo, to jest ovlašteno tjelo Međunarodnog vijeća.

Ovoga je posljednjega general slušao s najvećim zadovoljstvom. Zapravo, sva te filološka natezanja koja su tjednima zapljuskivala dvoranu za vijećanja, eter i tisak, samo su otežavala običan redovit rad, sveti rad, sveti zadatak — zaštitu kućnog ognjišta i svega što nam je drago i sveto. I da li je grižnju savjesti razložno uspoređivati s onim što bi se moglo dogoditi muškarcima i ženama, vojnicima i svima ostalima. ako dopustimo toj vreći...

Ne, meni nije mjesto na tim sastancima i skupovima, govorio je general Mačoru, jedinom sebi bliskom čovjeku, koji ga je potpuno shvaćao.

— Ostavi, starino. Pusti ih neka govore. Ionako ne mogu naći neki drugi izlaz — odgovarao je prijatelj.

— Imaš pravo. Bit će bolje da se prihvatimo posla. Valja dokraja razjasniti kakav mora biti sastav drugoga ešalona. Ja, naime, ne isključujem mogućnost protuudara. Pogledaj — i on povuče Mačora prema karti, gdje se udubiše u razradu varijanata. Popunjavali su nebo jedinicama i eskadrama, brojkama megatona i ispirali grlo riječima koje su ih oduševljavale: pomicanje nišana naprijed, manevriranje, ešaloniranje. Ubijali su Tuđinca stotinu puta i isto toliko puta nije mu ostala nikakva mogućnost za protuudar.

Napokon je ipak došao dan, kad se više nije moglo odgađati. Posljednji energični sukob stavova ili... Glasanje je podijelilo komitet. Svi su na kraju gledali generala — njegov je glas

odlučivao. »Možda imaju pravo ti mirni ljudi«, razmišljao je general. »Jer dosad Tuđinac nije nanio nikakvu opipljivu štetu. Još je nije počinio. Ne žurimo li odviše?« Ruke su mu grčevito stisle naslon naslonjača i on je odjednom sav, i kožom i cijelim svojim tijelom, osjetio prekrasan, neponovljiv osjećaj, kao da mu dlanovi drže poluge napada na neprijatelja ručnim upravljanjem. »Sve je izračunano. Pali!« planulo mu je u mozgu.

— Pali — rekao je glasno.

— Što? — nagnuo se Mačor, stavivši dlanove k uhu.

— Što? — okrenuše se i drugi ka generalu.

— Ja sam za — rekao je isprekidanim glasom — ja sam za uništenje — i tu ugleda zadovoljan izraz na Mačorovu licu.

Razgovori, rasprave, diskusije, sve je to postalo prošlost. Istraživanja su pokazala da je Tuđinac ranjiv. Pronađeni su dijapazoni, izračunate trajektorije. Zrake će načiniti otvore u zaštitnom sloju, a kroz te otvore uletjet će jata raketa, da bi se našle sve u jednoj točki i spojivši se zapaliti maleno bijelo sunce na mjestu gdje se sada nalazi tamna, bezlična nakaza. Istodobno će stvoriti snažno zaštitno polje, koje će milijardu puta oslabiti radijacijsko djelovanje na područja oko Zemlje. General je radio...

Uoči operacije zajedno je s Mačorom inspicirao položaje. Raporti zapovjedniku uređaja. Lijeva ruka uz hlače, desna uz uho niže kape. Operatori užurbano posluju. Hladni, olujni miris bunkera. Idealna linija upravljačkih ploča.

— Puna spremnost za sutra.

Glazba i bubnjevi. Svuda pobjednička glazba. Čovjekov je genij neuništiv.

— Oh, Mačore — govorio je noću, tjerajući suze energičnim mahanjem glavom — znači nisam uzalud proživio život. Bilo je, naime, vrijeme, prije osam godina, kada sam mislio: četrdeset godina obmanjivanja, to je bio moj život. Služiš stroju koji, u to su svi vjerovali, nikad neće proraditi. Naravno, na sreću. No zar to nije tragedija? Otkriti da sva ta krasota i neizmjerna snaga oružja, mudrost strategijskih teorija, vojničko bratstvo, ideali ratnog društarstva, da je to nešto potpuno nepotrebno.

— Ti si rođeni borac, druže. Uvijek sam to govorio. Borac s velikim srcem. A sada lezi. Moraš se naspavati. Sutra je velik dan.

— Da, da! Cilj, pravi cilj. I to u ime svete stvari. Bez toga smo mi, vojnici, ništice. A sad je jasno, ja sam potreban. Mi smo potrebni, Mačore. Bez nas ne mogu, ni ljudi, ni životinje, ni ruže.

Počeo je dan »D«. I trenutak »Č«. Prsti su se upili u tipke i dugmad, legli na polirane poluge, zgrabili kotače i kotačiće. General je sjedio u naslonjaču i zagledao se u ekran.

— Posljednja minuta ...

General je fiksirao svjetlucanje brojki u uglu ekrana. Sav ostali prostor zauzimao je Tuđinac. Napuhavao je odebljanja, mahao izraslinama, manifestirajući ogavno, nepristojno samozadovoljstvo.

20, 19, 18... Ne bojte se, djeco moja. To je sve kao igra. Vojna igra. Uvjetni protivnik. Vi ste kao na manevrima... Obična igra, velim vam ...

10, 9, 8... On će ga vratiti u prvobitni kaos. On — Zemljin vojnik.

3, 2, 1... Ekran je opustio. Igra je završena.

* * *

General nije obavijestio svoje da se vraća kući. »Neka to bude iznenađenje za Bereniku« — razmišljao je, zamišljajući, kako će ona pružiti svoje ručice prema mutnome, jedva malo hrapavu metalu ordena — novoga ordena, najvišeg ordena što ga itko može dobiti, koji mu je uručen na današnje pobjedničko jutro.

Od posljednjeg zaokreta krenuo je poprijeko, prljajući noge vlažnom mirisnom zemljom sklanjajući u stranu neposlušne lješnjakove grane i kližući se po strmom kolniku. Magla se vukla u slojevima, pa se činilo da njihov humak plovi u zraku. Koračao je uspravivši glavu, dok ga je mokro lišće udaralo po obrazima i ustima. Samo u ovome kraju on će naći svoj mir. Mornar se konačno vratio kući. Lovac se spustio s broda.

Za tako vlažna vremena, teško da bi Marta izvezla djevojčicu u vrt. I on se potiho, skrivajući se za ružinim grmljem dočepao natkrivene terase. Vrata su malčice otvorena. Već je digao nogu da stane na prvu stepenicu, kad se trgnuo — ne daj bože da isprlja stepenicu. Marta bi mu priredila takvu scenu... I brzo je gurnuo nogu u čistilicu. Njen zvuk, inače tih, sada mu se učinio zaglušnim. Namrštio se. Neće mu uspjeti da ih iznenadi. I zaista, iza ugla

izvukla se Marta i već otvorila usta, kad general odlučno pritisnu prst na usta i poče se polako i tiho penjati po stubama. Predvorje, soba za goste. Gdje je djevojčica? Smiješno, baš je zaboravljiv. Sada su tri sata, dakle spava poslije objeda. Stade uz podnožje krevetića i skida kapu, otkrivajući crveni rub — trag stare prijateljice vojničke kape, izraziti znak prepoznavanja starog isluženog vojnika.

Djevojčica se budi i gleda ga.

— Vratio sam se, srce moje malo — reče general pru-žajući ruke. — Ne moraš se više bojati, Berenika.

— Koga, djedice? — Berenika sjede, a starac se zagleda u njeno lišce, koje je — kao što to često biva poslije sna — postalo ružičasto i nije izgledalo više uvelo.

— A nikoga! Nitko više tebe ne može zastrašiti, malena. Ustaj! Zar ti nije drago što sam stigao?

— Kako da ne. Čak mi je vrlo drago. Jedino što sam sanjala da Enik više nikad neće doletjeti. A što ti misliš, hoće li doletjeti?

— Enik? Kakav Enik?

— Pa ja sam ti govorila, prije nego što si otišao. Tako je smiješan. S raznobojnim očima. Došao je s neba. Ja sam se s njima loptala.

— Loptala? — problijedi general. — Jadna moja mala...

— Pa da. Još sam mu rekla, da se ne mogu loptati, jer ne mogu hodati, a on je na to rekao da je to sitnica, i da ću sve moći. I mi smo se stali igrati i trčati. Ah, da, pa ti i ne znaš? A što to ti novo imaš? — i djevojčica iskoči iz kreveta, stisnu se uz starca i dohvati hrapavi kružić na njegovim grudima.

* * *

— Zar ti nisam govorio, Tosik, da tvoja teorija patronatstva nad mladim, još nedoraslim civilizacijama, ne vrijedi ni prebijene pare. Četvrti neuspjeh zaredom. Zar ti još nije dosadilo? Hoćeš i dalje pokušavati?

Načas je zašutio. Htio je, naravno, i dalje pokušavati, ali bolje da se Enik najprije istutnji.

— Na Hani smo očistili hidrosferu, vodu pretvorili u izvor zdravlja i dugog života, a oni? Sjećaš li se kako smo jedva umakli domorocima? Na Laimi si nahranio rulju i ucijepio im navike

racionalnog gospodarenja. I što? Vratio si se na brod jedva pobjegavši pred kamenjem. Sreća, što te makar ovdje, na Aumi, nisam pustio dolje. Odmah sam shvatio da ni od ovih ne možeš očekivati ništa dobro. Kao što vidiš, pošto smo ozdravili paralitičara, oni po nama raspališe iz svojih topova. Ne, ne, ti si sve zbrkao. Ja sam ti uvijek govorio da malenu djecu valja voljeti onakvima kakva jesu. Nema nikakve koristi da ih mijenjaš. To je čak i nemoralno. Moraju sami odrasti.

— Toa! Enik! — zaorio je ženski glas — gdje ste se izgubili?

— Mama, ovdje smo, sasvim blizu — javio se Enik.

— Tko vam je dopustio da uzmete brod?

— Molili smo ujaka Ofa. On je dopustio.

— Dat ću ja i vama i Ofu. Marš kući, jeste li čuli?

— Već letimo, mama...

— Znaš što — prošapta Tosik — da svratimo još na Simaniju? Uz put je i blizu je...

Gustavo Gasparini:

Gli eredi della Terra

Prevela Nada Kralj

Nasljednici Zemlje

Snažno zavijanje sirena nagnalo je u bijeg bujice ljudi po mračnim ulicama. Oko Bertija promicala su blijeda lica, uznemirena iznenadnim buđenjem usred noći. Pred njim su se ukazala rastvorena vrata podzemnog skloništa. Gomile ljudi zbijale su se po uskim prolazima vlažnih hodnika. Berti se našao sa skupinom ljudi u jednom od mnogih uskih prolaza, slabo osvijetljenim, a duž zidova obojenih vapnom bile su postavljene uske drvene klupe.

Berti spusti kovčeg na tlo, i stane promatrati ljude. Sve redom nepoznata lica, nejasna izgleda, zbunjena i uplašena.

Prelazeći pogledom od lica do lica, zaustavi se na ženi koja je sjedila sučelice.

Šćućurila se na klupi, ogrnuta u krzneni kaput, djelomice naslonjena na zid, sklopljenih očiju. Usne su joj se svaki čas pomicale kao da nešto izgovara. U tom mu je trenutku nalikovala na djevoj-čicu koja priča u snu. Berti se iznenadi što razmišlja o tome i učini mu se da je opčinjen nekakvom čarolijom u toj podzemnoj tami. Ali samo nekoliko trenutaka kasnije, slika o ženi obuze mu ponovo misli a da toga nije bio svjestan. Činilo se da oko njega lebdi nešto neobjašnjivo, nešto poput topla zraka na poljima, ljeti, kada predmeti dobivaju lelujave konture.

Berti energično protrlja oči. Je li to posljedica sna, slaba svjetla, a možda i noćna mora? Lice nepoznate žene kao da se u jednom času raspršilo u opalescentnoj magli, da bi se u sljedećem trenu

opet počelo nazirati, dio po dio, kao da ga netko sastavlja, i napokon je poprimilo cjelovit oblik.

Minute su prolazile sporo. Berti je zadrijemao. Probudila ga je buka koju su stvarali ljudi napuštajući podzemne hodnike. Kroz nerazumljiv žamor uspio je razabrati da je prestao zračni napad.

Pogledom potraži nepoznatu ženu ali je ne nađe. Zar je već otišla? Bit će da je ipak još tu negdje u blizini. Zaključio je to vidjevši da na klupi još leži njezin krzneni kaput, tik do kovčega. U čudu shvati da je taj kovčeg potpuno jednak njegovu i da se vrlo lako moglo dogoditi da ih zamijene u onom metežu. Čudno da to nije prije opazio. Zar je nepoznata uopće imala kovčeg?

Neodlučno je stao i oklijevao. Osjeti kako ga obuzima želja da ponovo vidi tu ženu i da razmijene koju riječ. Svojim uspavanim mozgom pokušao je pronaći povod kojim bi opravdao želju za susretom s nepoznatom. Eto, i kovčezi su potvda da imaju nešto zajedničko; nije mogao razabrati koji je, u stvari, njegov.

Dolazak vojnika prekine ga u razmišljanju.

— Što još radite ovdje? Uzbuna je već odavno prošla — strogo će vojnik. — Morate odmah napustiti ovo mjesto.

— Čekam ženu — objasni Berti. Nije uspio sakriti izvjesnu zbunjenost pokazujući na krzneni kaput. — Mora se vratiti da uzme svoje stvari.

— U skloništu, osim vas, nema više nikoga — s nestrpljenjem će čovjek i dohvati ga za ruku. — Požurite, vaša vas žena zacijelo čeka vani.

Oklijevajući, Berti se nagne i dohvati krzneni kaput, prebaci ga preko ramena i uze oba kovčega. Slijedio je nestrpljivog vojnika prema izlazu.

Izašavši, osvrne se oko sebe ali ne vidje ženu koju je tražio. Shvati da joj nije dobro upamtio lice u onome mraku i odustane od traženja. Svitalo je. Nazirao je obrise kuća. Na sjeveru nebo je pokrio gust, nepomičan dim. U zraku je osjetio nekakav smrad koji ga podsjeti na trulež. Spusti kovčege i ostane tako na ulici, još zbunjen od događaja protekle noći.

Iznenada mu netko povuče krzneni kaput s leđa. Berti se zbunjeno okrene: lopov je na sebi imao ogrtač koji je bio potpuno isti kao i njegov. Na glavi nabijen kačket poput njegova. Berti pojuri

za njim i dohvati ga za ruku i snažno povuče k sebi. Panično zaključi da se toga časa našao licem u lice sa čovjekom koji kao da je njegov odraz u zrcalu. Ova ga spoznaja potpuno zbuni i načas popusti stisak. Čovjek iskoristi taj trenutak i potrči u mrak. Berti nije više imao snage da ga slijedi.

Vrati se kući silno uznemiren. Shvati da je lopov odnio i jedan kovčeg, ali srećom, to nije bio njegov već one nepoznate žene. Uzdahne s olakšanjem kada je, otvorivši ga, ugledao svoje stvari uredno poslagane i netaknute. Pokuša se sjetiti nekih pojedinosti. Vrlo je moguće da je bio žrtva neke vrsti sna, halucinacije kao posljedice premorenosti. Možda je to ipak bila samo mašta. Samo, vremena su se promijenila i nisu bila sklona fantazijama kada su se Osvajači približili vratima Novog Rima, pošto su svojom neviđenom ofenzivom osvojili gotovo cio planet.

Kao i uvijek, i sada mu je pomisao na Osvajače bila uzrokom silne nelagode.

* * *

Kolege u uredu izgledale su mu poput mjesečara. Od kada su to već ljudi prestali imati normalan izgled? Berti s gorčinom pomisli kako je ostalo još samo da se misli na kraj. Samo su se pojedinci uspijevali obmanuti, svjesno, tvrdeći da su to sve prividni uzroci općeg rasula ljudskog roda. Međutim, činjenice su bile neoborive.

Šutke su radili kloneći se svakog razgovora i pogleda. Kao da je među njima postojao neki prešutni dogovor.

Iz razmišljanja ga prenu stravičan uzvik. Pogleda prema kolegici Mariolini i protrne. Poput neke čarolije, djevojka se počela raspadati u djeliće. Nevjerojatno! Ostale kolege, histerično uzvikujući, pojure prema Mariolini i opkole je sa svih strana. Izbezumljena lica poprimala su groteskni izraz i Bertiju se učini kako sve manje nalikuju na živa bića.

Mariolina je ležala na podu poput potrgane lutke. U djelićima. Rastavljena. Ukočio se od strave.

Pomisli u tom času na Osvajače koji su ujedno bili i stvoritelji života na Zemlji. Sad se vraćaju da bi kaznili Čovjeka za sva nedjela koja je počinio otkad su oni napustili Zemlju.

Čovjek je sve pokvario. Iz stoljeća u stoljeće produbljivala se njegova sebičnost i mržnja prema vlastitom rodu. Sada je prekasno

za uzmak. Osvajači su jasno poručili: ljudski rod bit će potpuno uništen kao nekoristan materijal koji je uz to još i opasan.

Kao što se moglo i očekivati, na ove izjave Osvajača, Vladari Zemlje su isti čas odgovorili nečuvenim nasiljem: s ohološću i ponosom stavili su u pogon neslućeno mnogo ubojitih uređaja, pogubno oružje, i sav gigantski potencijal smrti i razaranja. Golemi znanstvenovojni mehanizam funkcionirao je nepogrešivo precizno. Ali, pokazalo se da su Osvajači neranjivi. Čak bez tragova i najmanje ogrebotine.

Oružje kojim su se služili Osvajači bili su kibernetski automati i biopsihički uređaji kojima su rukovala bezlična stvorenja, ružna i amorfna. Bile su to životinje s Altaira koje su Osvajači odredili da unište ljudski rod i postanu novi nasljednici Zemlje. One iste Zemlje na kojoj je Čovjek imao beskrajnu slobodu življenja i tako je nerazumno prokockao.

U tom strelovitom razmišljanju Bertija prekine Mariolinin krik. Ponovo je bila »sastavljena«, oživjela je i stala se podizati. Njezin krik bio je upravljen prema šefu ureda koji je stajao postrance. Još ukočena lica, službenici se sada stanu okretati prema šefu. Tijelo mu je počelo podrhtavati kao da ga prožima na stotine sitnih žmaraka. Potom počne lamatati rukama poput utopljenika koji se pokušava spasiti. Samo trenutak kasnije šef iščezne bez ikakva traga. Na mjestu gdje je stajao stvori se stolica. Potpuno ista stolica kao ona koja je stajala do zida.

— To je životinja s Altaira — zbunjeno je bulaznio Francesconi. — One se mogu preobraziti u bilo koju stvar.

— Prokletstvo! — Zaurla Dorigo. — Ma, ja ću ga ubiti!

— Stani! — Poviče Berti i snažno zgrabi kolegu za ruku. — Pričekajmo. Najprije da dobijemo neke obavijesti.

— Kakve obavijesti želiš dobiti od jedne stolice — stane mu se rugati Rosseti hrapava glasa. Lice mu je bilo blijedo. Užas ga je potpuno preobrazio i njegov isforsirani smiješak odavao je nemoć.

Berti osjeti pometnju u glavi. Poput neke svjetiljke u mraku, događaji od prethodne noći postali su mu izrazito svijetli i vidljivi; nepoznata žena u podzemnom hodniku, isti kovčeg, lopov dvojnik — sve je to sada strujalo glavom kao slijed preobrazbi jedne altairske životinje.

— Jedna stolica ne može govoriti, ali čovjek može — uzvikne i dohvati stolicu. — Čekajte pa ćete vidjeti.

Bio je uvjeren da bi životinja, ako poprimi ljudski oblik, mogla bar djelomično posjedovati mentalne osobine čovjeka, pa bi moglo doći do neke vrsti sporazumijevanja. Berti se približi stolici i dohvati naslon.

— Ostanite po strani — poviče kolegama koji su nahrupili prema stolici. Tek što je to izgovorio, stolica se nevjerojatnom brzinom pretvorila u savršeno isti primjerak Bertija. Berti se još nije ni snašao, a njegov mu dvojnik skoči za vrat i stane ga gušiti.

Berti se grčevito borio i već su se slijedećeg trenutka našli na podu. Osjećao je snažan stisak na vratu. Shvati da je ta životinja mnogo snažnija od normalno razvijenog čovjeka. Berti se osjeti izgubljenim. Tek sada je shvatio da u ruci drži naslon stolice premda nije bio svjestan da je, lupivši maločas po naslonu, ujedno i zadržao taj dio stolice u ruci dok se ostatak stolice pretvorio u njegova dvojnika. Strelovitom mu brzinom proleti glavom misao da se ovaj čovjekoliki monstrum zapravo bori za taj naslon koji je u različitim fazama preobrazbe jedan dio njega. Berti ispusti iz ruku naslon pritisak oko njegova vrata istog trena popusti. Dakle, stvar je ipak bila u naslonu.

Berti se, ne vjerujući da je odista oslobođen smrtonosnog zagrljaja čudovišnog dvojnika, naglo odmakne i uzdigne na noge. Čudovište je već preobrazilo svoj lik i sada je pred njim stajao golem smeđi medvjed stravična izgleda. Sedam velikih kandžastih šapa i golemo zakrvavljeno oko nasred čela. Pojavivši se tako u svom pravom liku, ostane u sobi još nekoliko časaka, a onda nestane.

Berti dotakne bolni vrat. Činilo mu se kao da je sasvim odrvenio. Stane ga masirati.

— Mislio sam da će preobrazbom u ljudski lik izgubiti svoju moć i da ćemo ga lako svladati i prisiliti da progovori — objašnjavao je Berti zbunjenim kolegama. — Ali, umjesto da ja njega svladam, umalo sam sam ostao bez glave.

— Sada bar znamo kakav im je stvarni izgled — promrmlja Dorigo. — Samo nisam siguran da nam ta spoznaja može bilo kako koristiti.

Berti skrene pogled prema Mariolini i oči im se sretnu. Oči

raširene, duboke, ispunjene nekim jezikom koji su samo njih dvoje razumjeli. Osjeti da ga prožima osjećaj tuge i sažaljenja: koliko je još nedorečenih stvari ostalo pred njima? Značajnih stvari, iskrenih, koje nisu izrekli zbog ponosa ili sramežljivosti, a vrijeme protječe poput pijeska što klizi kroz prste kad se rastvori šaka. Bili oni svjesni toga ili ne, približavao se kraj.

S ulice dopre zaglušujuća buka i povici. Zvučalo je poput urlika ljudi u masovnom ubijanju. Pohitaju do prozora i slede se od strave ugledavši prizor na ulici.

Bila je puna ljudi koji su bespomoćno jurili tražeći neki spas, a sa svih strana ih je opkoljavalo mnoštvo onih jezivih životinja, nalik na razjarene ovčarske pse koji opkoljavaju stado poludjelih ovaca. Ali, ono što je Bertija najviše zgranulo, slijedilo je trenutak kasnije kada su se jezive životinje preobrazile u osobe koje su opkoljavali. Bilo je potpuno nemoguće razlučiti tko je od njih stvarna osoba a tko dvojnik.

Slijedećeg trena netko snažno zalupa na vrata. — Molim vas, otvorite! Požurite! — poviče jedan prestrašen glas. Mariolina potrča prema vratima i otvori ih.

Čovjek, izbezumljena lica, uđe u sobu vukući za sobom jednu životinju-preobrazitelja.

— Ne bojte se, to je samo leš preobrazitelja. Poubijao sam sve one koji su me slijedili na putu do vašeg ureda — s olakšanjem u glasu će neznanac. — Dobro je što niste izašli na ulicu. To znači da smo bar još malo na sigurnom.

Čovjeku je moglo biti oko šezdeset godina. Pojas žute boje odavao je da je riječ o nekoj uvaženoj osobi u ovom gradu.

— Kažite mi, imate li na krovu neku letjelicu?

— A kamo bismo to mogli pobjeći? — promrlja Rossetti trljajući prste. — Do sada je već cijeli grad vjerojatno u njihovim rukama.

Oči nepoznatoga sjale su nekim čudnim sjajem.

— Ja znam kamo možemo pobjeći — oprezno će on. — Tamo nas nikada neće dostići. Najvažnije je da na vrijeme stignemo do moga laboratorija.

— Hoćete li nam reći čime se bavite? — zapita Francesconi.

— Nemamo sada vremena za gubljenje — brzo će neznanac. — Mogli bi svaki čas stići ovamo. Tako vam ovog svijeta, ako vam je život mio, imajte u mene povjerenja. Sve ću vas spasiti.

Na krovu je letjelica blistala na suncu poput velike kristalne ptice. Berti s Mariolinom sjedne straga, u rep broda. Ispred njih sjedili su Rossetti i Francesconi. Za upravljačem je bio neznanac a do njega Dorigo.

Letjelica se vinula u nebo poput svjetleće strijele. Prolazeći kroz prozirni sloj svoda. Berti je vidio kako se na tlu miču tamne mrlje opkoljene sa svih strana jezovitim altairskim životinjama, u svim dijelovima grada.

— Cijeli ljudski rod osuđen je na propast, ali mi ćemo se spasiti — stane ih uvjeravati neznanac. Činilo se da i samog sebe nastoji uvjeriti da još imaju izgleda za to. — Hitamo prema mjestu kamo nas nitko neće moći slijediti. Bit ćemo spašeni.

— Ali gdje je to mjesto? — uzrujanim će glasom Dorigo. — Hoćete li nam reći već jednom? Možda je to samo plod vaše mašte? Postoji li na Zemlji još neko mjesto kamo oni ne bi mogli dospjeti?

Živci su mu popustili, pomisli Berti.

— Da budem precizniji, to nije neko zbiljsko mjesto — odgovori nepoznati ne obaziruć se na uzrujanost Doriga, — Ipak, ne morate brinuti: kažem vam da ćemo zauvijek biti na sigurnom.

* * *

Letjelica je prolazila nad nenaseljenim predjelima. Čak ni grma, drveta, napuštene seoske kuće— pomisli sa zebnjom Berti. Odlučno naredi sebi da prestane misliti o tome.

— Već dvadeset godina radim na svom pronalasku i sada je prilika da ga stavim u pogon — nastavi nepoznati, Bio sam odlučio da svoj pronalazak ne otkrijem javnosti i da prikratim zadovoljstvo Zemljanima da uživaju u plodovima mnogo rada, ali ako njime uspijem spasiti vaše živote, bit ću sretan što sam ipak učinio dobro djelo.

— Ali, o čemu je riječ? — umiješa se Francesconi. — Ako ne pobjegnemo ni na kakvo mjesto, kako će nam poći za rukom da spasimo živu glavu?

— Riječ je o pomaku u vremenu, o vratima kroz koja se prolazi da bismo došli u potpuno bezvremenski prostor — polako će

znanstvenik ističući svaki slog. — Ali, kroz ta vrata mogu proći samo određeni ljudski stvorovi. Shvaćate li što vam govorim?

Glas mu je imao prizvuk zadovoljstva i nadmoći. Letjelica se počela spuštati prema tlu da bi uskoro sletjela. Oko njih prostirao se nepregledan pust prostor. Jedino što se nalazio na tom zemljištu bila je neka napuštena koliba.

Znanstvenik otvori vrata letjelice i iskoči. Potrči prema kolibi.

— Brzo me slijedite — poviče. — Ne smijemo izgubiti ni trenutak!

* * *

Tek sada su slijedila iznenađenja. U času kada su prelazili preko praga kolibe. Berti krajičkom oka spazi da se Francesconi iznenada udvostručio.

Ispusti prigušen krik, Preobrazitelji su ih, dakle, sustigli. Znanstvenik se naglo okrene, i kad spazi što se zbiva, povuče ostale u kolibu. Francesconi se valjao po tlu boreći se sa svojim dvojnikom.

— Za ime svijeta — prošapće Mariolina. Berti je dohvati za ruku. Bila je prava, zemaljska. Znanstvenik hitro stane zatvarati teška metalna vrata kolibe. Kada ih je zatvorio nasloni se na njih i duboko uzdahne.

— Morao sam tako postupiti. Morao sam ostaviti vašeg prijatelja kako bi ostale spasio na vrijeme. Njemu više ne bismo mogli pomoći — slomljenim će glasom znanstvenik.

Berti otvori usta u namjeri da nešto kaže, ali mu riječi zastane u grlu. Odjednom osjeti kao da je posve prazan, nepokretan, bez sposobnosti da razmišlja. I ostali su šutjeli, blijedi u licu.

Nalazili su se u golemoj prostoriji punoj strojeva, rešetaka, različitih uređaja. Na kraju su bila velika vrata, providna, a iza njih nešto poput tekućine. Činila su se kao otvor u neki golemi akvarij. Bertijeve kolege poprimale su nejasne obrise; činilo se kao da lebde, da se talasaju poput treperave svjetlosti. Doimali su se kao optička varka ili utvare.

— Vrata u bezvremenski prostor — zbunjeno promrmlja Berti.

Znanstvenik ubrza korak a ostali ga stanu slijediti u stopu. Hitro su prolazili kroz uske hodnike, tijesne prolaze isprepletene

masivnim električnim instalacijama ali bez svjetlosti. Poneki od tih prolaza bili su slijepi, pa je grupica, vraćajući se i pronalazeći nove prohodne rovove, nalikovala na zalutale miševe u nepreglednom labirintu.

Miševe koji možda više nikada neće uspjeti pronaći izlaz, s gorčinom pomisli Berti.

Tada opazi pred sobom Rossettija i Doriga kako se hitro udaljuju nekim hodnikom. Vidio ih je vrlo nejasno, ali je bio sasvim siguran da su to oni. Bili su desetak metara ispred njega i probijali su se kroz prolaz u kojem je bio cio niz različitih uređaja. U slijedećem trenutku opazi kako im obrisi glava počinju titrati, a onda su nestali. Pa to je nevjerojatno! Iščezli su kao zbrisani. Od časa kada ih je opazio do časa kada su nestali nije prošlo više od pet sekundi.

Osjeti mučninu u želucu.

— Dorigo! Rossetti! Gdje ste? — poviče očajnim glasom. — Preklinjem vas, odgovorite mi. — Ali, znao je da neće dobiti odgovor.

Okrene se prema djevojci koja je neprestano bila uz njega. Dohvati je za ruku i stane vući prema vratima kroz koja su ušli u taj labirint. S naporom ga je slijedila, iscrpena od neprestane jurnjave.

U trku ga grubo zaustavi znanstvenikova ruka. Izgubivši iznenada ravnotežu, Berti zatetura.

Opazi u znanstvenikovu pogledu divlji bijes. Uperi hladnu cijev u Bertijeve grudi.

— Zar mislite da ću vas tek tako pustiti — prosikće znanstvenik.

Nije dospio pucati. Bertijev instinkt bio je brži. On se baci na znanstvenika poput divlje životinje koja se bori na život ili smrt. Oborivši ga na tlo, stanu se grčevito boriti. Dohvati znanstvenikovu ruku u namjeri da ga razoruža, ali ovaj se divljački borio, kao da mu se u silnom bijesu podvostručila snaga.

Fijuk koji je ispustio preobrazitelj označio je kraj borbe. Berti teturavo ustane, ostavivši na tlu nepokretno ljudsko tijelo znanstvenika, preobrazitelja.

A potom opazi dvije djevojke: bile su posve iste i svaka ga je prihvatila za jednu ruku i gledala ga istim plavim očima punim

ljubavi.

Stane se teturavo povlačiti, kao da je tog časa dobio tupi udarac po glavi. Pogleda preko ramena u vrata koja su vodila u vrijeme sadašnje i osjeti kako mu je počelo srce snažno lupati.

U želucu osjeti tupu bol. Podigne oružje još oklijevajući. A zatim, u nekoliko trenutaka dugih poput vječnosti, pred Bertijevim očima prolete slike iz života na Zemlji. Vidio je godine provedene s Mariolinom od trenutka kada su se upoznali, pa zatim duge šetnje uz rijeku, prvi poljubac, prepirke, nježnosti. U tom kratkom trenu vidio je cio spektar malih, naoko beznačajnih stvari, ali koje su njih dvoje zajedno doživjeli i koje su im osmišljavale život. A potom nastupi trenutak odluke. Ako izgubi Mariolinu, bit će to kao da je izgubio dio sebe. Postoji samo jedan način da je ponovo vrati. Mora ubiti altairsku životinju koja se preobrazila u njezinu dvojnicu. Podigne oružje i opali. Djevojka se sruši a da pri tome ne ispusti ni glasa. ALI, SMRT JE NIJE PREOBRAZILA.

Nemoguće da je pogriješio. Pa on je ubio pravu Mariolinu!

Berti korakne unatrag. Zavrti mu se u glavi. Čudovište u Mariolininu liku stalo mu se približavati. Hod mu je bio lagan i graciozan, a usne stisnute u tajanstveni smiješak.

Berti panično potrči prema vratima ali ih se ne uspije dočepati. Osjeti da ga nešto vuče natrag, poput morskog vala koji ga povlači u trenutku kad samo što nije dotaknuo obalu.

Učini mu se da će poludjeti. Da li je to kraj? Na ramenu osjeti djevojčinu ruku. Bio je to blag ali hladni dodir. Ipak, učini mu se da je to dodir koji poznaje godinama. Samo ga je Mariolina znala ovako dotaknuti. Na tren ga prožme tračak nade da je ovo ipak stvarna Mariolina.

Polako se okrene prema njoj. Još nije mogao prozboriti ni riječi. Osjeti kako mu hladan znoj klizi tijelom. Osmijeh djevojke bio je zagonetan.

Sekunde su bile duge kao vječnost. Lupanje njegova srca kao da je odzvanjalo prostorijom.

— Da, ja sam životinja s Altaira — polako će djevojka smiješeći se još tajanstvenije. — Služim se ovim ljudskim mozgom koji je za mene samo misaoni stroj. Kada smo u obliku životinje, onda se njime ne koristimo.

Berti još nije vjerovao svojim očima i ušima. Osjećao je da ga hvata vrtoglavica.

— Misliti, to je sjajan izum — usklikne djevojka. — Kad se jednom preobraženi u čovjeka moramo nanovo vratiti u stvarni oblik životinje, vjeruj mi, to je izuzetno teško. Tako je lijepo biti čovjek. Jer, mi smo mentalno skučeni i lišeni bilo kakvih osjećaja. Ali, moramo to činiti. Inače bismo potpuno zaboravili na našu stvarnu prirodu i bili osuđeni na propast, kao što se to sada događa s ljudskim rodom.

Oči su joj sjale poput zvijezda. Njezine su riječi ganule Bertija.

Već slijedećeg časa, kao da se umorila od pričanja, djevojka promijeni izraz, nesta sjaja u njezinim očima i ruke joj obuhvate Bertijev vrat. Usne joj se razvuku u široki, pobjedonosni osmijeh.

— Glupane. I ti si mi povjerovao? Zar si i načas mogao vjerovati da ja nisam tvoja prava Mariolina?

Osjeti kako ga napušta osjećaj nelagode i neizvjesnosti. Marioline usne dotaknu njegove, nježno, onako kako je to samo ona umjela.

Potpuno se opustio. Blago je tonuo u mislima u vrijeme kad je sve ovo bila stvarnost. Ima nade da će to ponovo postati stvarnost.

Sklopljenih očiju, privijen uz voljenu osobu, Berti opazi da ga u trenutku pune radosti svijest polako napušta. Osjećaj vlastita postojanja kao da se gasio poput treperave svijeće na iznenadnoj struji zraka.

* * *

Osjeti kako mu kroz mlado tijelo snažno i brzo kola krv. Impulsi života kao da su nadolazili poput plime.

Obuze ga žarka želja da se zanosno baci u naručaj ženke. Bila je predivna sa svojom dugačkom dlakom koja je imala purpurne odsjaje.

Izašli su iz kolibe i stali veselo poskakivati gurkajući se njuškama i grleći se sa svojih sedam šapa.

A onda su se zagrljeni valjali po tlu, ričući divljački, obuzeti radošću i ljubavlju.

Radost nije bila slučajna. Oni su sada nasljednici Zemlje.

A. E. Van Vogt:

The Star Saint

Preveo Božidar Stančić

Galaksijanac

Dok je prolazio hodnikom svemirskog broda »Colonist 12« kraj dviju žena, Leonard Hanley je čuo kako jedna od njih kaže:

— Došao je s drugog kraja galaksije kad je čuo da imamo teškoća. Njemu nije potreban svemirski brod, znaš...

Hanley je nastavio svojim putem skeptičan i neraspoložen. Kao vođu naseljenika, kapetan Cranston ga je prije dva sata obavijestio da dolazi Marc Rogan. U komandnom saopćenju je, između ostalog, stajalo:

»Budući da za manje od pola zemaljskog dana stižemo na cilj, na planet Ariel, ima nade da će nam pomoći stručnjak za međuplanetarne komunikacije Svemirske patrole. Prisutnost stručnjaka Rogana znači da biste vi i oni o kojima se brinete sletjeli odmah, bez obzira na to što se moglo dogoditi prvim naseljenicima... a brod će odmah odletjeti.«

Na informaciju da će brod odmah otići, Hanley je načinio grimasu. »Ne, kapetane«, rekao je u sebi, »ne bi trebalo odlaziti dok se ne rasvijetli što se dogodilo na tom planetu.« Pošao je dalje hodnikom prema radio-kabini, pogledao kroz staklo i spazio dežurnog operatera Fardea. Ušao je.

— Ništa novo?

— Ponavlja se naša poruka — odvratio je operater ravnodušno.

Hanley je oklijevao. Nekoć je pokušavao srušiti barijere izme-

đu posade i putnika, ali je odustao. Za posadu su osam stotina kolonista, muškaraca, žena i djece, bili emigranti — u pogrdnom smislu. Hanley je bio inženjer i nekadašnji profesor na sveučilištu te nije osobito simpatizirao posadu. Sjetio se i dviju žena na hodniku.

— Imali smo sreće što smo našli toga Marka Rogana — napomenuo je. — Kad je uspostavio vezu?

— Oh, nije to bilo ovdje — odvrati operater.

— Zar ne primate ovdje sve radio-poruke? — zapitao je Hanley.

— Pa, jest.. na neki način ... ali Rogan ne odgovara na redovne pozive. Vi izložite teškoće preko radija, a on dolazi ako ga problem zanima.

— Hvala — poluglasno će Hanley i udalji se ljutit. Taj ih čovjek obmanjuje, želeći uvjeriti ljude da je supernormalan. I ne služi se svemirskim brodom za putovanja svemirom. A priskače u pomoć ljudima samo ako ga nešto zanima! Pomislio je da Roganov dolazak ima zloslutno značenje.

Stigao je do svoje kabine. Njegova je žena Eleanor upravo stavljala na stol objed za njega i dvoje djece kad se začuo glas iz interkoma:

»Obavijest putnicima i posadi! Ulazimo u atmosferu Ariela. Kapetan Cranston vas poziva da za jedan sat dođete u prostoriju za konferencije radi dogovora o slijetanju.«

Hanley se osjećao neugodno dok je sjedio na povišenom mjestu prostorije za sastanke i promatrao ljutite koloniste. Znao je da oni moraju sletjeti na planet bez obzira na opasnost koja ondje vreba, a s tom se činjenicom mnogi kolonisti nisu željeli suočiti.

Dobacivali su u ljutini, mahali šakama prema kapetanu Cranstonu koji je stajao na povišenom mjestu. Buka je dolazila i iz drugih kabina, odakle su preostali kolonisti slušali preko zvučnika.

Premda je bio napet i nervozan, ipak ga je prisutnost stranca što je sjedio u naslonjaču kraj njega rastresla. Rogan, pomislio je. To je zacijelo on. Rogan je bio vitak i visok. Hanley je čuo kako je uputio nekoliko riječi kapetanu Cranstonu tako blagim glasom da mu je odmah postao antipatičan. Stranac je imao smaragdnozelene oči, što je neobično za muškarca.

Hanley se s gađenjem okrene prema stražnjoj strani podija,

gdje je bio ekran, na kojem se mogao vidjeti dio svemira ispod njih. S obzirom na udaljenost, slika nije bila jasna, ali se naziralo zelenilo na površini. S lijeve strane srebrnasto je svjetlucala vijugava rijeka, a zdesna ruševine prvoga ljudskog naselja na planetu Ariel.

Hanley je neveselo gledao krajolik. Kao znanstvenik i upravitelj nije se bojao onoga što bi ga moglo zadesiti ondje, ali se bojao za Eleanor i djecu.

Mnoštvo se stišalo i javio se kapetan Cranston:

— Priznajem da je došlo do nemile situacije. Ne mogu objasniti kako je na planetu, na izgled nenastanjenom, mogla biti uništena kolonija. Ja vas moram iskrcati. Nemamo dovoljno živežnih namirnica da toliko ljudi vratimo. Morate ostati ondje. Htio bih vam predstaviti čovjeka koji je došao danas, Marka Rogana, jednoga od najznačajnijih pripadnika Svemirske patrole, koji želi da vam pomogne. Rogane, molim vas da se približite da vas mogu predstaviti. I vi, Hanley.

Rogan je prišao.

— Recite ovim ljudima nekoliko riječi — zamoli kapetan Rogana. Ovaj je promatrao ljude nekoliko trenutaka, zatim će opet onim blagim glasom:

— Dragi prijatelji, sve će biti dobro. Samo bez straha. Za jedan dan moći ću vas obavijestiti o sigurnom slijetanju.

Nastala je tišina, a u toj tišini žene su počele uzdisati. Hanley je bio začuđen, jer je bio načuo da je Mark Rogan vrlo omiljen u žena.

Zatim se kapetan Cranston obratio Hanleyu:

— Lene, želio bih da upoznate Marka Rogana. — Obratio se zatim Roganu: — Hanley je vođa kolonista.

Činilo se kao da zelene oči ispituju Hanleyevo lice. Napokon se Rogan nasmiješio i pružio ruku, koju je Hanley nerado primio i nagonski je stisnuo snažno. Roganov se smiješak stvrdnuo i on je odgovorio na taj stisak, pa je odjednom Hanley imao dojam da su mu prsti u škripcu. Problijedio je od bola i popustio stisak. Zelene su ga oči opet ispitivale. Hanleyu je postalo neugodno jer je imao dojam da je Rogan otkrio njegovo neprijateljstvo i da je on izgubio prvu rundu.

Kapetan se obratio kolonistima:

— Istraživači će se iskrcati naoružani pod komandom Rogana i Hanleya. Ima vremena da to učinimo još danas.

* * *

Hanley je ukrcao u brod toki-voki, Geigerov brojač, radar za otkrivanje konfiguracije tla i aparat koji je proizvodio vibracije zvučnih, kratkih i ultrakratkih valova. Zapazio je da mu se hodnikom približava Rogan. Bilo je očito da je dolazio praznih ruku i da ništa nije imao u džepovima. Pozdravio je kimnuvši glavom, a i Hanley je tako odvratio. Kad se Rogan ukrcao, Hanley je pomislio kako je ipak pristao da se vozi u običnom prijevoznom sredstvu.

Za desetak minula brod se spustio usred pustog zemljišta gdje je nekoć bilo naselje za tisuću kolonista. Kad je Hanley izašao, neki član posade primijeti:

— Ovo mjesto izgleda kao da je preko njega prešao buldožer.

Pred tim prizorom razaranja Hanley je progutao slinu. Netko ili nešto ovdje je izazvalo teške trenutke. Zgrade od ovdašnjeg kamena bile su tako zdrobljene da su krhotine bile raspršene posvuda. Ponegdje je već počela nicati trava. Osim malo drveća, zemljište je bilo ogoljelo unedogled. Hanley se brzo približavao. Kad se spotakao o nešto, pogledao je bolje u zemlju i trgnuo se: spotakao se o ostatke ljudskog tijela. Sad je zapazio da posvuda među ruševinama ima dijelova ljudskih tjelesa, preostalih nakon nesreće. A neke se nije moglo ni vidjeti jer su bili pokriveni prašinom.

Kad je k njima prišao mladi naseljenik Frank Straton, Hanley se okrenuo Roganu:

— Mislim da bismo morali pregledati ovaj teren. Hoćete li da pođemo duž rijeke, a Straton da se popne na brežuljke? Ostali bi se mogli grupirati kako žele. Treba samo obratiti pažnju na ono što se vidi. Sastanak za dva sata.

Hanley i nije čekao da se ostali slože već je požurio prema brodu. Bilo je neuobičajeno da dva vođe skupine pođu zajedno, ali on je htio vidjeti na djelu stručnjaka za međuplanetarnu komunikaciju. U sebi je odlučio da probleme rješava sam, bez suradnje »stručnjaka«.

Izvadio je iz broda torbu s instrumentima i prebacio je preko leđa. Malo zatim Rogan i on udaljili su se od ostataka nestale naseobine. Hanley se iznenadio što je Rogan odmah pristao na

njegov prijedlog. Zapazio je kako gleda nebo, a samo jednom ili dvaput zaustavio se i pogledao u tlo ispitujući ga. Zemljište, inače tvrdo i šljunkovito, sada je bilo obraslo travom. Ovdje nije bilo kamenja i stijena, kao oko razorenog naselja. Stigli su do prvih stabala. Na nekima je bilo plodova, neki su cvali i u čistom i mlakom zraku osjećao se ugodan miris. Došli su do rijeke široka vodotoka, koji se činio dubok i brz. Koračali su stazom duž strme obale. Sad je do njih već dopirao huk vode što se ruši preko stijena.

Rogan se zaustavio, a Hanley je skinuo torbu i izvadio instrumente. Geigerov brojač nije zujao. Hanley je rekao nekoliko riječi u toki-voki, u kojem se čulo pucketanje i nerazumljivo mrmljanje. Nije bilo ugodno. Hanley je osjećao tjeskobu.

— Ne mislite li da smo u neugodnoj situaciji? — zapitao je. Rogan se nije okrenuo, kao da uopće nije čuo. Hanley je pocrvenio i pošao prema njemu. »Da to odmah raščistimo«, pomislio je. Kad se približio, opazio je da Rogan promatra pjeskovito tlo. Već se bio dvaput zaustavio i promatrao tragove u pijesku. Hanley se odmah ohladio i pogledao tlo. Pijesak se činio normalnim. Bio je zagasito sivo-žut. Hanley je oklijevao. Htio je pitati, ali je čovjek bio tako neljubazan a nije se želio ponovo zakvačiti. Okrenuo se i spazio da ga Rogan promatra.

— Hanley — rekao je svojim blagim glasom — po vašem držanju osjećam da ste mi se obratili i da ste ljutiti što vam nisam odgovorio. Varam li se?

Hanley je kimnuo glavom. Nije želio govoriti. Roganove su riječi izražavale implikaciju. Neodlučnost je opet probudila ljutnju u njemu. »Po vašem držanju osjećam...!«, eh, pa... Želi li Rogan time reći da nije čuo pitanje?

— To mi se često događa — nastavio je Rogan — i ne bih to više objašnjavao. — Zelene su mu oči sjale kao da su zračile unutrašnjim svjetlom. — No, budući da moramo surađivati u opasnosti koja bi mogla nastati, molim vas da mi vjerujete: kad se usredotočim na nešto, onda ne čujem, zatvoren sam za sve vanjske pojave. Žao mi je ako vas to šokira.

— Čuo sam o takvim stvarima — odvrati smeteno Hanley. — Hipnoza ...

— Ako tako mislite... no to nije baš pravi odgovor.

Hanley je odjednom shvatio da se Rogan pokušava vladati

prijateljski.

— Hvala, cijenim objašnjenje, ali recite mi što tražite na pijesku?

— Život. Život u tako jednostavnom stanju da se i ne smatra životom. Vidite, Hanley, svaki planet ima svoj početni životni proces, stanje u kojem su organska i anorganska tvar gotovo nezamjetljive. Proces neprekidno traje. Ne mogu vam to dokazivati. Koliko znam, nema aparata, osim mojeg mozga, koji bi otkrivao taj početni proces. Ne možete shvatiti koliko ta činjenica upravlja mojim postupcima. I mislim da ovo prilično složeno objašnjenje pridonosi vašem rezerviranom držanju, koje ćete, vjerojatno, požaliti.

Premda je Hanley bio odlučio da će se pokazati srdačnijim, opet se osjećao neugodno. Rogan je proučavao pijesak. Hanley se vratio svojim instrumentima. »Na kraju krajeva«, rekao je sam za sebe, »razvijenije oblike života morao bih otkriti i na tom su području instrumenti korisniji.«

Instalirao je radarski uređaj i slao signale u svim pravcima. Jednom je dobio reakciju, koja je označavala malu pećinu, zapravo jednostavni žlijeb u stijeni. Spremio je radar i uključio stroj za vibracije. Igla se pokrenula i u to je Rogan viknuo:

— Bježite, Hanley! Ovuda!

Hanley je iznad sebe začuo prasak odrona i nagonski pogledao gore. Spazio je stijenu nekoliko metara iznad sebe i promuklo kriknuo, pa se bacio na tlo. Zaglušio ga je silovit udarac. Osjetio je žestoku bol i utonuo u mrak.

* * *

Boljelo ga je, glava ga je strašno boljela. Hanley gunđajući otvori oči. Ležao je na rubu stijene što se rušila prema rijeci, malo podalje od mjesta gdje se nalazio kad je pala stijena. Jasno je čuo šum slapa. Pokušao ga je vidjeti ali nije uspio. Rogana nije bilo.

Ustao je. Instrumenti su ležali na tlu, radar je bio zdrobljen. Nije se osvrtao na to već je pošao duž obale do mjesta gdje je rijeka skretala. Nigdje nije zapazio ni najmanju kretnju. Zainteresiran i ljutit Hanley je pošao u suprotnom smjeru više od dvjesta metara. Iznenada na zavoju spazi slap. Voda se survavala s više od trideset metara u kotlinu. Obala je bila obrasla šumom i pružala se daleko u

zeleni krajolik. Roganu ni traga ni glasa.

Hanley se, neodlučan, vrati po instrumente. Bilo je nedvojbeno da ga je stijena zamalo ubila. Neznatno je krvario iz sljepoočice, na obrazu ga je pekla ogrebotina. Odlanulo mu je kad je spazio poruku na ručici Geigerova brojača. »Ipak je taj čovjek human«, pomislio je i pročitao poruku: »Vratite se na brod. Mene neće biti dan ili dva.«

Stisnuo je zube, i krv što mu je navrla u obraze nije bila samo zbog groznice. No, odmah se smirio. Rogan nije odgovarao za njega. Njegov posao na ovom planetu nije bio da se brine o ozlijeđenima.

Trebalo je da pođu putem u obratnom smjeru... došao je do naselja malo prije predvečerja i odmah su ga prevezli na brod. Dva su liječnika zahtijevala da noć provede u ambulanti. Hanley je spavao loše. Kad se probudio usred noći, sam je sebi rekao: »Ovaj je čovjek bar hrabar. Sam je ondje usred noći.« To je donekle opravdavalo laž koju je lansirao: da je Rogan otišao tek kad se uvjerio da on nije ozbiljno ozlijeđen. Bilo je očito da su naseljenici i dalje imali povjerenje u njega.

Osjetio je pred jutro da mu se vraća snaga, a kad se ujutro probudio bio je uzbuđen: ona stijena nije pala slučajno! Netko ili nešto srušilo ju je na njega!

»Poći ću onamo jutros«, odlučio je. I oko devet sati se obukao. A tada je ušla njegova žena i sjela na stolac. Njezine su lijepe sive oči izgledale umorno, plavu kosu nije počešljala i lice joj je bilo umorno.

— Zabrinuta sam — rekla je tmurno.

— Ma dobro mi je — odgovorio je Hanley. — Malo sam se ogrebao i stresao.

Ona kao da ga nije čula.

— Kad samo pomislim da je sam ondje, a sudbina kolonije ovisi o tome da on ostane živ...

Odjednom se Hanley ukočio: dakle, njegova se žena zabrinula za Rogana a ne za njega. Gledala ga je sva nesretna.

— Lene, misliš li da je bilo razborito što si ga ostavio samog?

Hanley ju je promatrao zaprepašten, ali nije odgovorio. Činilo mu se da nije bio u stanju odgovoriti kako treba. No, dok je doručkovao, odlučio je da svakako riješi taj problem prije Rogana. I koju

minutu poslije on se, s Frankom Strattonom za komandama čamca, uputio prema rijeci. Plan mu je bio jednostavan: ako na planetu ima života, on će se pokazati na bilo koji način. Čovjek koji ima promatrački dar u stanju je otkriti taj život, a da ne mora imati osobit mozak. Spustili su se na neku livadu oko 700 metara od rijeke i oko kilometar i pol od slapa. Prilično dobro odabrano mjesto da bi se odatle proučio pad stijene. Mladi je Stratton razgledao krajolik i primijetio:

— Lijep planet, kad ne bi bilo toga kamenja.

Hanley je rastreseno kimnuo glavom, sišao na tlo i promotrio polje: drveće, beskrajna zelena trava, cvijeće živahnih boja, srebrnasti slap i iza njega velika šumovita dolina. Da, kako je Stratton napomenuo, stijenja je bilo u izobilju, ali moglo bi se maknuti. Hanley se približio jednom kamenu i podigao ga. Bio je nalik na poveću dinju, ali neočekivano lagan. Sunce se odražavalo na njegovoj površini. Činilo se na prvi pogled da je granit. Svjetlucanje na površini nalikovalo je na komadiće kristala, ali pošto ga je pogledao izbliza, više nije bio tako siguran. Spazio je kako su mu prsti požutjeli. »Sumpor«, pomislio je, »i to u slobodnom stanju«. Iza njega javio se Stratton:

— Kakav je čovjek taj Rogan? Ima li kakva razloga što žene polude kad je riječ o njemu? Dorothy mi je dobar dio noći pričala kako je zabrinuta zbog toga jer je on ondje sam.

Premda je vrlo pažljivo razgledao kamen, Hanley se sjetio da je isto tako reagirala Eleonora i okrenuo se prema Strattonu:

— Prema izvještajima, njegovim se roditeljima razbio brod kad su se spustili na neki nenastanjeni planet i dječak se rodio dok su popravljali brod. Bio je još dijete kad su ga odveli, ali kad su počeli opažati da se razlikuje, bilo je već prekasno.

— Kako: prekasno?

— Više se nisu sjećali mjesta gdje je planet na kojem im se dogodila nezgoda.

U tišini što je nastala Hanley je ponovo počeo promatrati kamen, ali je uskoro Stratton opet progovorio:

— Koliko ima istine u pripovijedanju da on ima djece u cijeloj galaksiji?

— To su govorkanja ... — grubo će Hanley. Nije mu godilo da

brani Marka Rogana kad je i u njegovu duhu rovao isti crv sumnje.

— Što on to pokušava? — zapita mladić tmurno. — Izroditi mnoštvo čudovišta poput njega?

To je Hanley već bio čuo, pa je sada mučno progutao slinu. Ipak je odgovorio sarkastično:

— Možda misli da treba što više rasprostraniti njegov talent da održava veze s nehumanoidnim vrstama. Budući da smo ga pozvali, smatra da su i naše žene na raspolaganju da mu rađaju djecu nadarenu kao i on, koja će osigurati budućnost ljudske vrste na tom planetu. On... — Zašutio je iznenada. Htio je biti ironičan, ali mu se odjednom ova ideja činila prihvatljivom, pa čak i potrebnom. »Oh«, pomislio je, ako se on približi Eleonori, ja ću...« Postao je napet, pa je podigao komad kamena što ga je držao i bacio ga prema najbližoj stijeni. Začuo se strašan tresak. Oba kamena su se razbila, a val vjetra koji se tada podigao sunuo je Hanley u u lice oblak sumporne prašine. Miris sumpora neko je vrijeme bio nepodnošljiv, pa se Hanley zakašljao i uzmaknuo, a onda je pokušao udahnuti svježog zraka. Zatim se upravo sagnuo da pokupi komadiće kamena kad je Stratton kriknuo:

— Hanley! Stijene... Miču se!

U prvom trenutku zbunjenosti Hanleyu je bilo kao da fantazira. Nedvojbeno, sve kamenje s livada počelo se kotrljati prema njima, polako, kao da nije sigurno hoće li pogoditi pravac — ali kotrljalo se. U isto je vrijeme vjetar počeo snažno puhati i suho im se lišće kovitlalo oko nogu. Zrnca pijeska grebla su im obraze. Hanleyu su oči počele suziti, ali je on, unatoč suzama, tražio put prema čamcu, pipao da nađe ljestve što vode na palubu. Vjetar je bio tako snažan da je morao napredovati presavijen. Iznad njega je mladi Stratton vikao:

— Ovuda ... brzo! — I zgrabio je rukama Hanleya, a on je puzao po stubama dok nije došao do svoga druga. Ondje je ostao neko vrijeme da bi došao do daha. Stratton je nešto radio oko komandi.

— Hanley, bit će najbolje da odemo odavde. Moglo bi nas prevrnuti. — Njegove je riječi odnosio vjetar. Hanley je odmahnuo glavom.

— Zar ne vidite? Ovo je kamenje jedan oblik života! Moramo ostati ovdje i naučiti što više. Ako uspijemo sabrati što više

informacija, neće nam biti potreban Rogan.

— Oh, pokazat ćemo mu ovo...

— Uključite radio — naredi ma Hanley. — Da vidimo što se događa.

Radio je emitirao zbrku različitih šumova i glasova, bez obzira na to kako je Stratton pomicao kazaljku. Hanley je zatim pogledao preko ruba čamca. Stresao se kad je ustanovio da se kamenje skupilo oko bokova čamca u visini oko jednog metra. Veliko kamenje bilo je oko čamca, manje iza njega, zacijelo nekoliko stotina komada, a nadolazili su i drugi. Hanleyu se činilo da će klonuti, ali je promatrao i dalje. Po livadi kojom je šibao vjetar kotrljalo se prema brodiću kamenje. Brzina je varirala prema krupnoći. Osrednje kamenje valjalo se brzinom od oko pet kilometara na sat, a ono veće i do osam. Dok je gledao, naslaga kamenja se povećavala. Hanley je vidio da je Stratton gura štapom preko ruba čamca.

— Kamenje! — viknuo je Stratton promuklo, okrenuvši se prema Hanleyu. — Nagomilalo se i srušit će se na nas za koji trenutak.

Hanley je oklijevao. Činilo mu se da će, ostane li na mjestu, naučiti kako neprijatelj napada. Samo još malo... No, Stratton je opet viknuo:

— Gledajte, Hanley! — Hanley je pogledao u pravcu pružene ruke. Golema stijena podigla se sa tla, tridesetak metara od njih. Imala je promjer od tri metra. Najprije se održavala u ravnoteži, okrećući se oko sebe, kao da se pomoću nekog osjetila orijentirala u kojem će pravcu. Začas će naletjeti na njih. Hanleyu se stislo grlo.

— Dobro... uzlijećemo! — rekao je mirno. Dok je Stratton povlačio ručice, metalni je oklop vibrirao zbog snage koju je morao upregnuti da bi se izvukao. Paluba je drhtala pod Hanleyevim nogama.

— Nešto nas zadržava! — viknuo je mladić, našto Hanley pomisli kako će morati iskočiti i pobjeći. Ali kamo? Ona se golema stijena kretala prema njima ubrzano.

— Frank... ona stijena! Bježite ovuda!

Hanley nije čekao da ga mladić posluša. U grčevitu naporu skočio je s palube na stijenu kao na odskočnu dasku, a zatim na tlo.

Iza njega zveket razbijenog metala i krik čovjeka u smrtnom strahu. Zatim tišina. Hanley je trčao, a vjetar što mu je puhao s leđa davao mu je krila. Na kraju je, iscrpljen, usporio i ogledao se. Pretrčao je dvjesta metara. Između njega i kamenja nekoliko stabala i mnogo grmlja. A kamenje se još nalazilo oko čamca. Nigdje se ništa nije micalo. Ni kamenje. Vjetar je puhao na mahove. Neprilike su mu se činile kao san. Činilo mu se nevjerojatnim da je Frank Stratton ondje mrtav ili teško ranjen. »Moram se vratiti«, pomislio je.

Tridesetak metara od njega neki se kamen pomaknuo i oklijevajući krenuo prema njemu. U isto vrijeme zapažao je da se i drugi miču. Desetak kamenova počelo se kotrljati prema njemu. Hanley je krenuo natrag. Obuzeo ga je osjećaj praznine pri pomisli na ono što se dogodilo njegovu drugu. Najvažnije je ipak bilo da je na ovom planetu otkrio oblik života koji im nije bio sklon. Valjalo se vratiti na brod s tim novostima.

Pošao je prema naselju putem što je vodio uz rijeku. Za nekoliko minuta udaljio se prilično od kamenja. »Ono je sporo« — pomislio je — »i potrebno mu je neko vrijeme da bi zapazilo da je netko blizu njega.« Počeo je zamišljati život naseljenika na ovom planetu. Morat će se otarasiti toga kamenja. Atomski topovi su dio redovne opreme. Zamišljao je kako će doći vrijeme kad će te neobične žive stijene biti zanimljive samo za muzej. Zacijelo vrlo sporo rastu i vjerojatno bi mogle biti uklonjene sa cijelog terena u određenom roku.

Upravo je razmišljao o tim mogućnostima kad je pred sobom zapazio kako svjetluca nagomilano kamenje. Zaustavio se, zaprepašten. Pošao je dalje od rijeke i opet se zaustavio. I ondje je svjetlucalo kamenje. Progutavši slinu, uputio se prema rijeci i gledao u tlo, ne bi li otkrio kamenje. Nekoliko kamenova se kretalo prema gustom grmlju, ali ih je grmlje ometalo u napredovanju i tu je bila Hanleyeva šansa. Prošao je kraj nekog drveća i pronašao najveće drvo. Dio njegova golemog debla dizao se od tla u takvom kutu da se mogao uspeti i doseći do granja. Brzo je potrčao do litice iznad rijeke, koja je tekla oko petnaestak metara niže. Onuda neće moći pobjeći. Vratio se drvetu, ali je ustanovio da je između njega i stabla već nekoliko kamenova. Pošao je izravno prema jednom kamenu, pa kad mu je došao sasvim blizu, preskočio ga je. Kamen se zaustavio tek kad je on preskočio još dva druga, što su se kretala nekako naslijepo. Zaustavivši se, kamenje se opet počelo kretati

prema njemu.

Strah je popustio. Ogledao se nije li možda nadmudrem. Pričekao je da mu se kamen približi, ne bi li otkrio neki znak inteligencije. Nije zapazio ništa osim šupljikave stjenovite tvari. Kamen se dokotrljao do njegove noge, dodirnuo je i — prilijepio se za cipelu. Hanley je mahao nogom, ali je stvar ostala prilijepljena za cipelu. Težila je oko dva i pol kilograma i osjećao je njezinu snagu, jer je jedva podizao nogu. Uhvatio ga je strah da ga se neće moći osloboditi. Približilo se i drugo kamenje. Hanley se povlačio prema stablu i skinuo cipelu. Uzalud ju je pokušavao otresti. Podigao ju je zato i bacio zajedno s kamenom u drugi kamen. Oba su se kamena raprsla i val vjetra bacio mu je u lice sumpornu prašinu. Zakašljao se žestoko. Kad je napokon mogao jasnije vidjeti pažnju mu je privukao kristal što je svjetlucao među krhotinama. Promotrio ga je, uzeo svoju cipelu i uspuzao se na drvo. Bilo je već i vrijeme.

Koliko je sezao pogled, na tlu se svjetlucalo kamenje što se kotrljalo prema njemu.

Vrijeme na stablu proveo je bez neprilika. Kad se spustio sumrak, Hanley je potražio pogodno mjesto za počinak. Nekoliko sati ostao je budan, napeto osluškujući svaki šum. Zadrijemao je oko ponoći.

Naglo se probudio. Sunce se jedva pomaljalo iza obzorja. Prema njemu letjela je duž rijeke neka svemirska lađica. Skočio je sa stabla, pri čemu je gotovo pao jer se odlomila neka suha grana. Skinuo je košulju i počeo mahati žestoko...

* * *

Dok mu je Eleanor pripremala doručak, Hanley je razmišljao.

— Je li rekao nešto? Je li razriješio teškoće? — Čekao je da čuje, ljubomoran na vlastito otkriće, osjećajući tjeskobu pri pomisli da bi ga netko mogao prestići. Eleanor je uzdahnula pa rekla:

— Mislim da nije. Dakako, u načelu je razgovarao s muškarcima. Možda je njima otkrio nešto.

Hanley je sumnjao u to. I tako, jedan običan čovjek potukao je glasovitog stručnjaka za komunikacije. Htio se opet vratiti jelu kad se sjetio ženinih riječi: razgovarao je u načelu s muškarcima. — Izgovorio je tu rečenicu glasno i Eleanor je pocrvenjela.

— Pozvala sam ga na večeru — rekla je i dodala brzo: —

Čekala sam te. Nisam pomislila da bi ti... — Govorila je tako obranaški da ju je morao prekinuti:

— Dobro, draga, shvaćam, shvaćam.

Nije bio siguran da shvaća. Dok je jeo, potajno ju je pogledavao, prepun uznemirujućih misli. Htio ju je u jednom trenutku zapitati nije li možda on ovdje proveo i noć, ali mu se pitanje činilo tako nasilno da je bio ljutit na samoga sebe.

Najprije je kanio čekati i ustanoviti što je otkrio Rogan. Pitanje kako da se uhvate ukoštac s kamenjem nije bilo riješeno. No, odjednom ga to više nije tako mučilo. Ni drugi šefovi nisu bili skloni čekanju.

— Naše su žene poludjele za tim čovjekom — ljutito će jedan od njih. — Znate li što mi je predložila moja žena kad je čula da je poginuo Frank Stratton? Ona smatra da se Strattonova udovica mora odmah udati za Rogana. No, po svemu sudeći, ženidba mu baš ne odgovara. Ali već takva pomisao!

— To je nagon za preživljavanjem — napomenuo je netko. — Povijest govori o mnogim ženama koje su željele da im djeca imaju slavnog oca. Sada su posrijedi specijalni Roganovi kapaciteti...

— Nisu baš tako specijalni — upadne netko. — Naš šef Leonard Hanley otkrio je neprijatelja bez i najmanje pomoći toga junaka!

Hanley je ne baš oduševljeno prekinuo tu raspravu:

— Bit će nam potreban veći dio dana da spustimo na planet naše stvari. Ako se Rogan udostoji pojaviti prije nego što budemo pripravni da se spustimo sa ženama i djecom, on može izložiti svoje mišljenje. Inače ...

No, Mark Rogan se nije udostojio pojaviti. Iskrcavanje je obavljeno u područjima duž obale, u šumovitoj kotlini. Oko podneva bili su svi na mjestu. Hanley je razgovarao s kapetanom Cranstonom, koji mu je najavio da će Colonist 12 odmah otići.

— Ovo se putovanje već oteglo — rekao je kapetan kao opravdanje. — Vlasnici broda bit će ljutiti.

Hanley nije osjećao nikakvu simpatiju prema toj gospodi, ali je znao da će on i ostali osjetiti najneugodnije posljedice toga merkantilizma. Pokušao se sjetiti nečega što bi moglo odgoditi odlazak, ali je na kraju samo zapitao:

— Zar nećete čekati Rogana?

— Vjerojatno će ga prihvatiti neki patrolni brod — odgovorio je kapetan Cranston slijegavši ramenima. — Eh, pa zbogom. — Dok su si stiskali ruke, Hanley je ironično pomislio kako više ne govore da Rogan može putovati svemirom bez svemirskog broda. Bilo je zapanjujuće kako netko može vjerovali u takvu besmislicu.

Negdje poslije podne Hanley je krajičkom oka spazio kako je Eleanor, radeći ispred šatora, brzo izvadila iz džepa neku kutiju i stavila na lice malo pudera. Hanley se okrenuo u pravcu prema kojem se i ona okrenula i napravio grimasu. Obalom rijeke dolazio je k njima Mark Rogan. Kad je prišao bliže, član Svemirske patrole je zapitao:

— Gdje je brod, Hanley? Jeste li vi naredili iskrcavanje? — Glas mu je blag, ali je u njemu bilo ljutnje koja je skamenila Hanleya. »Je li moguće da sam pogriješio?« — pomislio je.

— Jest, ja sam naredio iskrcavanje — odgovorio je. — Jednostavno sam pronašao prirodu negostoljubivosti toga planeta, pa smo poduzeli zaštitne mjere.

Dvaput se činilo da će Rogan nešto reći, ali je odustao. Dok je pogledavao zaposlene koloniste, na licu mu se pojavio zagonetan osmijeh. Nekoliko je stabala bilo oboreno i ljudi su ih upravo uništavali. Rogan im se približio i gledao kako pila prodire kroz drvo, a zatim kemijska tvar djeluje. Približio se zatim Hanleyu ironično ga gledajući svojim zelenim očima.

— Što ste, dakle, otkrili?

Poslušao je Hanleyev odgovor glave malo nagnute u stranu kao da je slušao nešto iza riječi. Činilo se da mu se pogled gubi u praznini, promatrajući prizor u sebi samome.

— Dakle — rekao je napokon — vi mislite da je kristal koji ste vidjeli u kamenu mogao biti »mozak«?

Hanley je malo oklijevao, a zatim rekao kao braneći se:

— Piezoelektrični kristal je srž radija i televizije. Na neki način kristali rastu...

Nije uspio nastaviti, Eleanor se požurila k njima i uhvatila Rogana za lakat.

— Molim vas, što nije u redu? O čemu je riječ?

Rogan se blago odmaknuo i mirno rekao:

— Vaš muž je počinio po život opasnu grešku. Aktivnost kamena je jednostavni rezultat naučne kontrole koju inteligencija provodi na tom planetu. — Okrenuo se prema Hanleyu: — Je li puhao vjetar dok ste bili napadnuti?

Hanley je kimnuo glavom.

— Još jedna popratna pojava — napomenuo je Rogan. Pogledao je na sat. — Preostala su još dva sata do mraka. Ako uzmemo sa sobom samo najnužnije, možemo izaći iz kotline prije nego što zađe sunce. — Zašutio je i promatrao Hanleya prodorno i hladno.

Naredite pokret! — rekao je suho.

— Ali... — počeo je Hanley, pokušavajući ostati hladnokrvan. — To je nemoguće. Moramo se negdje smjestiti. Mi .. — zašutio je, zbunjen, već gotovo uvjeren.

— Izdajte naređenje... objasnit ću vam.

* * *

Pošto je zašlo sunce, podigla se bura. Puhala je jedan sat, šibajući im pijesak u lice dok su koračali iza dugog reda traktora gusjeničara. Najmlađa su djeca bila u čamcima. Kad, se bura smirila, skinuli su najjače, a na njihovo su mjesto sjele žene. Oko ponoći počeo je napad kamenja. Komadi stijena od šest do osam metara promjera iskrsavali su iz mraka uz grmljavinsku buku u mlazu svjetla s projektora na traktorima. Prije nego što se mogla ustanoviti dimenzija napada, dva su traktora bila uništena. Zazvečio je skršeni metal, ljudi su vriskali od straha, a atomski su topovi pretvorili stijene u prah prije nego što je nastala veća šteta.

Neke je koloniste valjalo osloboditi kamenja što im se prilijepilo za cipele ili čizme pa se nisu mogli kretati. Kad je to bilo gotovo, Hanley je poticao umorne ljude da se prema Roganovim uputama neprekidno kreću.

Malo prije nego što je svanulo, tlo je počelo podrhtavati i podizati se pod njihovim nogama, otvorile su se velike napukline i ljude su snašle teške nevolje. Ipak, na vrijeme su ih spasili bezdana koji su se stvarali.

Dok se slabašno svjetlo svitanja probijalo kroz mrak, Hanley se okrenuo prema Roganu.

— Smatrate da oni mogu izazvati tako duge i tako snažne potrese?

— Ne događa se to često... mislim da im je to pokušaj da se nagode sa saveznikom. Čovjek mora dokazati da može biti koristan. Dakako, za to je potrebno neko vrijeme — nakon nesretnog početka... Kako bi se Inteligencija uvjerila da se prihvaća nagodba.

Hanley je slušao pažljivo.

— Ako sam vas dobro razumio, vi nas vodite prema ravnici na sjeveru, gdje se sada nalazimo i želite da ondje sagradimo betonske kolibe i da čekamo kako biste uvjerili Inteligenciju da nam ne stvara neprilike.

— Bilo bi poželjno da i dalje budete u pokretu — odvratio je Rogan — ali, dakako... bit će to teško sa ženama i djecom ...

Činilo se da o nečem raspravlja sam sa sobom.

— Ali bit ćemo sigurniji na ovoj ravnici bez kamenja — primijetio je Hanley.

— Sigurniji? — Rogan ga je pogledao. — Dragi moj, čini se da niste shvatili. Premda je ovaj planet prividno nalik na Zemlju, na njemu je životni proces drukčiji. Saznat ćete već što to znači.

Hanley je bio preumoran da bi postavljao nova pitanja.

Nakon jednoga sata opazio je kako je Rogan rekvirirao jedan čamac i uzletio u jutarnju maglu. Oko podneva je Hanley poslao i druge čamce po materijal koji su sinoć ostavili.

Brodići su se vratili u sumrak i ljudi su pričali čudne stvari. Jedna bačvica sušenog mesa izmakla im se i nisu je više mogli uhvatiti. Neki mlazni atomski avion počeo je opasno padati prema tlu, dizati se, pa opet padati i gotovo je sasvim uništio jedan čamac.

— Neko eksperimentiranje — pomisli Hanley nezadovoljno.

Doseljenici su proveli noć na travnatoj ravnici. Stražari su patrolirali okolicom kampa. Traktorski su motori brujali, reflektori su probijali mrak, svi su odrasli dobili poneki zadatak.

Malo poslije pola noći Eleanor je probudila Hanleya.

— Lene... moje cipele.

Pogledao je, dremljivo. Cipele su bile posute sitnim izraslinama. Hanley se stresao od neugode gledajući kako one rastu.

— Gdje si ih stavila?

— Kraj sebe, na pod.

— Morala si ih imati obuvene — napomenuo je Hanley — kao ja.

— Leonarde, pa neću spavati obuvena, pa čak i ako je to posljednji put... — odjednom je naglo zašutjela i dodala: — Obut ću ih da vidim idu li mi na nogu.

Za doručkom je zapazio da je došla šepajući, sa suzama u očima, ali ne tužeći se. Toga je popodneva jedan traktor iznenada eksplodirao i njegov je vozač poginuo. Djelić eksplodiranog materijala raznio je ruku nekom petogodišnjem dječaku koji se nalazio blizu. Žene su vrisnule, liječnici su brzom intervencijom ublažili dječaku bol i spasili ga. Ljudi su počeli protestirati. Jedan od njih došao je k Hanleyu.

— Ne možemo to dugo trpjeti. Imamo pravo da se odmorimo — rekao je.

Rogan se pojavio malo prije zalaska sunca i šutke saslušao izvještaj o događajima.

— Bit će još neprilika — primijetio je napokon

— Ne shvaćam zašto ne zapalimo sve šume i riješimo se tih neugodnosti? — primijetio je kad se Rogan već počeo udaljavati. On se na to okrenuo i pogledao ga. U svjetlu sunca na zalazu oči su mu bile gotovo žute.

— Dakle, Hanley, vi govorite kao neki deran. Kažem vam: ne možete vatrom pobijediti tu Inteligenciju, premda je vatra jedino čega se boji Inteligencija drveća. Taj strah, ta ranjivost zgodna je prilika da joj se ide na ruku, da se okoristite njome.

— Kako to funkcionira? — zapitao je Hanley zbunjen. — Kako ta Inteligencija pokreće kamenje i vjetrove?

— Te pojave ovise o činjenici da njihova životna energija teče brže nego naša. Živčani impuls u vas ili u mene teče oko 100 metara u sekundi, a na ovom planetu oko 12 kilometara. I same stijene imaju mogućnost osnovnog oblika života. Kristali se lako stvaraju i mogu biti potaknuti da se povedu za svakim titrajem koji bi ih dotakao. Što je najva-žnije, stalni tok životne energije struji i preko tla. Rezultat je toga da se na sve može utjecati i sve nadzirati. Energija se odvodi prema površini tla preko korijena trave ili preko

pijeska i podigne se snažan vjetar da bi rashladio »živahnost« na površini...

— Ali — primijeti Hanley, skupivši obrve — zašto me nije ubilo ono drvo na kojem sam proveo dan i noć?

— Pa da privuče pažnju na sebe? — odvrati Rogan jedva zamjetno se nasmiješivši. — Moglo je pokušati nešto drugo, što bi se činilo slučajnim ... na primjer da pukne neka grana... ali ništa otvoreno. Hanley, ne preostaje drugo nego da surađujete. Na to se morate pripremiti.

Mirno i sažeto je iznio etape. Nekoliko godina ne ulaziti u područja gdje raste šuma, ne upotrebljavati drvo, osim suhih grana, koje će se moći odrezati pošto se šuma »složi« s time. Uskladištiti i materijal potreban za gašenje vatre da bi se pomoglo obližnjim šumama u borbi protiv samoniklih požara.

Kad je Rogan završio, Hanley je razmislio i zapitao:

— Kako ćemo kontaktirati s Inteligencijom kad vi odete?

Tek što je to zapitao, zapazio je kako mu se približava Eleonor. U svjetlu sunca, što je zalazilo, ona je napregnuto slušala Roganov odgovor.

— Samo vrijeme može pomoći da se riješi taj problem — odvratio je Rogan slegnuvši ramenima.

Sagradili su naselje Nova Zemlja na obali potoka. Nigdje stabala. Rogan ih je uvjerio da su grmovi tek neznatno povezani sa životom stabala i mogu se upotrebljavati u bilo koje svrhe.

U sljedećih jedanaest dana pretrpjeli su osamnaest napada. U jednom se kamen od 60 metara promjera kotrljao prema njima i srušio dvije kuće, prošao još dva kilometra i počeo se vraćati. Iz čamca su ga smrvili atomskim topovima. A onda se jedne noći nije dogodilo ništa. U zoru je došao Mark Rogan, blijed, umoran, ali nasmiješen.

— Vrlo dobro — primijetio je. — Imate sreće.

Ljudi su mu povlađivali. Žene su počele plakati i pokušavale su mu dodirnuti ruku. Hanley je stajao po strani i mislio: »Prerano je za prognoze«.

Prolazili su dani i nikakvih napada nije bilo. Straže su znale i pozaspati na svojim mjestima, pa su napokon i ukinuli stražarenje.

Kad je istekao i osamnaesti dan primirja, netko je zakucao na Hanleyeva vrata. Eleanor je pošla da otvori i Hanley je čuo kako tiho razgovara s nekim. Blagost glasa probudila je u njemu sumnje i pošao je prema vratima, ali su se vrata zatvorila i Eleanor se vraćala gotovo bez daha.

— On odlazi — rekla je.

Hanley nije zapitao o kome je riječ. Požurio je van i vidio kako se Rogan udaljuje, sad je već bio nejasna sjena u narasloj tami. Ni tjedan dana poslije nisu stizale vijesti o njemu. Medu naseljenicima se govorkalo da je pošao na drugi kraj galaksije, na svoj način. Hanley se pokušao narugati toj pripovijesti, ali kad ju je čuo i među tehničarima, shvatio je melankolično da će legenda o Marku Roganu nadživjeti sve demantije.

Prošla su dva mjeseca. Jednog se jutra Hanley probudio i ustanovio da se Eleanor uvukla u njegov krevet.

— Željela bih da moj muž zna da će se obitelj Hanley povećati za jednoga člana — rekla je.

Pošto ju je poljubio, Hanley je neko vrijeme šutke ležao kraj nje. »Bude li imao zelene oči i crnu kosu, ja ću, ja ću...« — pomislio je.

Nije uspio ustanoviti što će uraditi tada. U sebi je mumljao obuzet ljubomorom. Ali je već pomalo u dubini svijesti shvaćao da je ljudska vrsta na putu da preživi još na jednom planetu.

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Ray Bradbury:

The Highway

Preveo Zoran Milović

Auto-cesta

Prohladna popodnevna kiša stigla je nad dolinu, dodirujući kukuruze na obrađenim planinskim poljima, bubnjajući po suhom travnatom krovu kolibe. U kišnoj tami žena je uporno i jednolično mrvila kukuruz između ploča od lave. U vlažnoj tmini, negdje, plakala je neka beba.

Hernando je stajao čekajući da kiša stane, kako bi ponovo s drvenim plugom pošao na njivu. Tamo dolje klokotala je rijeka, smeđa i mutna u svome koritu. Betonski auto-put, jedna drukčija rijeka, uopće nije tekao; blistao je prazan. Već cijeli sat nisu prošla nijedna kola. To je, samo po sebi, bilo neobično zanimljivo. Već godinama nije bilo sata, a da se ne bi zaustavila neka kola i netko povikao: »Hej, vi tamo, možemo li vas slikati?« Netko s kutijom što je škljocala i s novčićem u ruci. Ako bi polako hodao preko polja, bez šešira, ponekad bi netko od tih prolaznika viknuo; »Oh, htjeli bismo vas slikati s vašim šeširom na glavi!« I mahali su rukama, bogati zlatnim stvarčicama što su pokazivale vrijeme, ili kazivale tko su oni, ili bi jednostavno svjetlucale poput paukovih očiju na suncu. I onda bi se on okrenuo i vratio po šešir.

Njegova žena progovori:

— Nešto nije u redu, Hernando?

— Si. Put. Nešto se veliko dogodilo. Nešto veliko, čim je put ovako prazan.

Laka koraka i polako udalji se od kolibe, dok mu je kiša kvasila

obuću ispletenu od trave i s potplatom od debele automobilske gume. Vrlo se dobro sjećao kako je došao do tog para obuće. Guma je jedne noći bijesno uletjela u kuću, rastjerujući piliće na jednu, a lonce na drugu stranu! Došla je sama, brzo se kotrljajući. Kola s kojih je otpala jurila su dalje, sve do zavoja, gdje su za trenutak ostala visiti upaljenih prednjih svjetala prije nego što su se survala u rijeku. Kola su još bila tamo. Za vedra ih se dana moglo vidjeti, kad je rijeka tekla sporo i kada se nataložio mulj. Ležala su duboko dolje, sa svojim sjajnim metalom, dugačka, niska i vrlo skupa, ta kola. Ali onda bi se mulj ponovo podigao i više se ništa nije vidjelo u mutnoj vodi.

Idućeg je dana od automobilske gume izrezao potplate za cipele.

Stigao je do auto-puta i osluškivao kako tiho odjekuje na kiši.

Onda, iznenada, kao na nečiji znak, stadoše stizati automobili. Stotine automobila, kilometri automobila, jureći i jureći dok je on i dalje stajao pored puta. Velika, dugačka, crna kola jurila su na sjever, prema Sjedinjenim Državama, urlajući i ulazeći prevelikom brzinom u zavoje. Uz neprekidno trubljenje i pritiskanje sirena. A na licima ljudi naguranih u automobilima bilo je nešto, što ga je natjeralo u dubok muk. Koraknu natrag od kola što su urlajući promicala. Brojao ih je dok se nije umorio. Pet stotina, tisuću automobila je prošlo, i na svim je tim licima bilo nešto. Ali jurili su prebrzo da bi otkrio što je to bilo.

Napokon se vratiše tišina i praznina ceste. Nestala su brza, dugačka i niska kola s krovovima nasklapanje. Čuo je kako zamire i zvuk posljednje sirene.

Put je ponovo bio prazan.

Bilo je to nalik na pogrebnu povorku. Ali neka divlja povorka, u jurnjavi, raščupanih kosa, uzvrištala ka nekakvoj ceremoniji, uvijek prema sjeveru. Zašto? Mogao je samo vrtjeti glavom i prstima povlačiti po bokovima.

Sada, sasvim sama, posljednja kola. Bilo je u tome nešto tako, tako zaista posljednje. Niz planinski put, po sitnoj hladnoj kiši, izbacujući velike oblake pare, približavao se jedan stari »ford«. Kretao se što je brže mogao. Očekivao je da će se svakog trenutka raspasti u komade. Kad ugleda Hernanda, taj stari »ford« zakoči, sav prljav od stvrdnuta blata i zarđao, dok mu je hladnjak bijesno

klokotao.

— Možemo li dobiti malo vode, molim vas, senor!

Vozio je jedan mladić od možda dvadeset jednu godinu. Na sebi je imao žuti pulover, bijelu košulju raskopčana ovratnika i sive hlače. U kolima bez krova, kiša je namakala njega i pet mladih žena što su bile tako stisnute da se nisu mogle ni pomaknuti. Sve su bile vrlo lijepe, a od kiše su štitile sebe i vozača nekakvim starim novinama. Ali kiša je ipak promočila njihove svijetle haljine i mladića. Kosa mu je bila slijepljena od kiše. Ali bilo je kao da ih to uopće ne zabrinjava. Nitko se nije žalio, što je bilo neobično. Ranije bi se uvijek žalili; zbog kiše, zbog vreline, zbog vremena, zbog hladnoće, zbog udaljenosti.

Hernando kimnu glavom:

— Donijet ću vam vode.

— Oh, molim vas, požurite! — poviče jedna od djevojaka.

Glas joj je bio neobično uzrujan i uplašen. Nije u njemu bilo nestrpljenja već samo molba rođena iz straha. Prvi je put Hernando potrčao kada su to turisti zatražili; ranije bi na slične zahtjeve uvijek reagirao hodajući još sporije.

Vratio se s poklopcem za kotač punim vode. I to je, također, bio poklon s auto-puta. Jednog mu je popodneva doletio na njivu, poput novčića, okrugao i svijetao. Kola kojima je pripadao otklizila su dalje, nesvjesna da su izgubila jedno srebrno oko. Do sada su se njime on i njegova žena koristili za pranje i kuhanje; napravili su od njega lijepu zdjelu.

Dok je lio vodu u vreli hladnjak, Hernando pogleda gore, na njihova preplašena lica.

— Oh, hvala, hvala vam — reče jedna djevojka. — Ne znate što nam ovo znači.

Hernando se nasmiješi.

— Toliko mnogo automobila u ovo doba. Svi idu u istom pravcu. Prema sjeveru.

Nije želio reći nešto što bi ih povrijedilo, ali kad je ponovo podigao pogled sve su sjedile na kiši i plakale. Jako su plakale. A mladić ih je pokušavao smiriti, stavljajući im ruke na ramena, jednoj po jednoj, i blago ih drmusajući. A one su i dalje držale

novine preko glava, usta su im se pomicala. a oči bile zatvorene, lica su im mijenjala boju i plakale su. neke glasno neke tiho.

Hernando je stajao s napol ispražnjenim poklopcem u ruci i gledao ih.

— Nisam želio reći ništa loše, senor — ispričavao se mladiću.

— Nema veze, u redu je.

— Što se dogodilo, kakva nesreća, senor?

— Zar niste čuli? — odgovori mladić, okrećući se i jednom rukom čvrsto stežući volan. — Dogodilo se.

Ovo nije valjalo. Na te riječi djevojke još jače zaplakaše, držeći se jedna druge, zaboravljajući na novine, puštajući da ih kišne kapi moče i da se miješaju s njihovim suzama.

Hernando se ukoči. Izli ostatak vode u hladnjak. Pogleda u nebo koje se zacrnjelo od oluje. Pogleda rijeku što je bučno tekla. Pod nogama je osjećao asfalt.

Priđe boku automobila. Mladić ispruži ruku i pruži mu pesos.

— Ne! — Hernando ga vrati. — Bilo mi je drago što sam vam mogao pomoći.

— Hvala, tako ste ljubazni — reče ponovo jedna od djevojaka, jecajući. — Oh, mama, tata. Oh, hoću kući, hoću kući. Oh, mama, tata.

Ostali su je pridržavali.

— Nisam čuo, senor — tihim glasom reče Hernando.

— Rat! — poviče mladić, kao da su svi oko njega gluhi — Počeo je atomski rat, svršetak svijeta!

— Hvala vam, hvala vam na pomoći. Zbogom — odvrati mladić.

— Zbogom — svi rekoše ne gledajući ga dok je kiša i dalje padala.

Stajao je dok kola ne uhvatiše brzinu i ne otklepetaše dolje, nestajući iz vida, kroz dolinu. Napokon nestadoše, puna mladih žena, ta posljednja kola, dok su nad glavama držale novine što su lepršale na vjetru.

Dugo se Hernando nije ni pomakao. Kiša mu je tekla, vrlo hladna, niz obraze, duž prstiju, u ispletene cipele na nogama.

Zadržavao je dah i čekao ukočen i nemiran.

Gledao je auto-put, no on se više nije micao. Sumnjao je u to da će se mnogo micati, još dugo, dugo vremena.

Kiša prestade. Nebo se probi kroz oblake. Za deset minuta oluje je nestalo, poput lošeg zadaha. Slatkasti vjetar donese mu miris prašume. Mogao je čuti rijeku kako sada nježno i mirno teče svojim putem. Prašuma je bila vrlo zelena; sve je bilo svježe. Krenu kroz polje prema kući i uze plug. S rukama na njemu, pogleda prema nebu što je gorjelo, toplo od sunca.

Zauzeta svojim poslom, žena mu doviknu:

— Što se dogodilo, Hernando?

— Ništa — odvrati on.

Namjesti plug u brazdu i oštrim glasom poviče svom magarčiću:

— Burrrrrrroo!

I krenuše zajedno, plodnom njivom, pod nebom što se razvedravalo, po svojoj obrađenoj zemlji pored duboke rijeke.

— Što žele reći kad kažu »svijet«? — upita se.

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Za SIRIUS... nije za SIRIUS

- Posljednji mjesec prošle godine donio Je SIRIUS 59 Vaših priča — više od prosjeka u 1982. a desetak manje nego u prethodna dva mjeseca.
- Evo odmah naslova triju najboljih među njima: Samoubojica (na temu Asimovljevih zakona robotike... ali i Asimova, no ipak na drukčiji način). Bliski susret... (odiše humorom i svježinom ideje). Savršena Laura (savršeni sf-krimić; duhovit, nov. Možda će biti objavljen u RS MAGAZINU potkraj travnja). A sad dalje: Pirati su teško čitljivi, možda zbog pravopisa, stilskih i naracijskih grešaka, (a možda i zbog besmisleno gusto otipkanog teksta), no ideja je dobra, pa će nakon redakcijske obrade biti dobra sf-priča. Opstanak bi mogao opstati da nije onog patetičnog i muško-šovinističkog završetka. A ako to preradite? Možda se tako izvučete iz pretinca »eventualno«. Što to beše... ima malo otrcani »Štos«, pa će malo pričekati na objavljivanje. Ratnik nije baš na razini nagrađene priče (nedostaje mu snage i atmosfere), no unatoč tome je krcat drugim kvalitetama i dobar je SF. Nadnica za smrt i Stvoritelj: obje su priče uspješno prepravljene i ispravljene, prema savjetima u ovoi rubrici, Svemirski trgovac je dobra humoristička priča, no nisam siguran da joj je ona poenta najsretnije odbrana, pa će — malo pričekati na objavljivanje (Nisu... nisu za SIRIUS jer su se izgubili u vlastitoj pretencioznosti, u prastarom sukobu stari zapovjednik — mladi oficir, a i drogi; pravi je dio priče previše moralizatorski i stereotipan. drugi nezaokružen, nejasan i šupalj). Človek pred psom. Aura. Rubberneckers: priče su nagrađene i nema razloga da ih SIRIUS ne objavi, osim ako ne zaključim drukčije pošto ih pročitam prevedene (to ne govorim iz opreza nego iz iskustva, onog s nagrađenom pripovijetkom Pothodnik).

- Toliko »za« a možda i »možda«. Evo i »ne«:

...nije za SIRIUS

- Najprije isprika:
- U prošlom sam broju nadobudno najavio i ocjene vaših priča koje ste poslali u studenome 1982, Na žalost, broj je bio toliko pretrpan pričama, da te recenzije ni uz najbolju volju našeg grafičkog urednika Ljudevita Gaja nisu mogle stati (uostalom, opazili ste da su izostale i još neke stalne rubrike, kao na primjer Burza. SFera Javlja i sl.). Ovaj put će, nadam se. biti objavljene i te izostale ocjene, kao i one nove za prosinac, a i rubrike na posljednjim stranicama (u trenutku dok ovo pišem to ne mogu pouzdano znati, jer se gužve s prostorom javljaju tek prilikom zaključenja lista u tiskari, »na prijelomu«, kako se to stručno kaže).
- Dakle, evo »duga« iz prošlog broja, a nakon toga (nadam se) i konačnog hvatanja koraka poslije onih silnih zakašnjenja s ocjenama u prošloj godini:
- Listopad se, kao što ste vidjeti, dragi čitatelju, završio s »baš ništa«. Dakako, nije to opća ocjena Vaše jednomjesečne produktivnosti, ona je i te kako povoljnija. A ako želite bolje ocjene o svojim pismotvorima, pogledajte što Darije Đokić i ja mislimo o Vašim pričama što ste ih poslali u toku mjeseca studenog:
- Simpatična ideja u priči Zar i oni upropaštena je zbrkom i mjestimice nelogičnom naracijom, nedorađenim i lošim stilom- Savjet: naraciju bitno poboljšajte; od dvije ideje iz pisma jedna je plitka, druga već obrađivana. Baar je priča više opisana nego ispripovijedana, slabo zaokružena, neizbalansirana u odnosu na teme koje obrađuje. Ljubosumnje: nije jasno ni kako ni zašto bivši trkač posljednji put sjeda u auto i pogiba. Varka bi prevarila svakoga tko bi je želio shvatiti. Žan bi se po ideji mogao i probaviti da nije tako početnički našvrljan. Mito nije loš »štos«, ali uz uvjet da se dvije prve stranice svedu na četvrtinu: Pismo nije SF. 1984 unatoč naslovu nije SF nego grubi realizam, Večeraj je

morbidno-kanibalistička priča, ne pomaže joj ni to što je izvrsno pričana. Psihijatar je — za razliku od većine priča u ovoj rubrici — prekratak. Savjet: razradite priču i dublje i šire! Ovo je prekratko da kažete sve što ste namislili reći! Potraga je neshvatljiva prosječnom čitaču, Mutant je malo bolji ali otrcan, Zaraza također. Rokada života nije šah nego velika misa, uz to što je loše napisana. ITD sadrži dvije temeljne besmislice (veća od njih je ona okometime kojima nam svemirci šalju poruke i razočaravaju se što ih takve ne shvaćamo). Sanje opisuju nezemaljske površine planeta, čitatelju u posve nepoznatu svrhu. Baksuzi vrve nelogičnostima i nedosljednostima, a Ajd... ima bradu, i to sijedu, do poda. Dobro došli i Samo malo logike: nedostaje baš to iz drugog naslova; uz to: stil slab, dijalozi nikakvi. Ideja prve priće nije ni za neki amaterski časopis (svi žele otići na radnu akciju samo zato što je ona — na Mjesecu). Knjiga postanka je kao priča korektno ispripovijedana, ali je idejom olinjala (civilizacija robota koja slavi čovjeka kao svog stvoritelja), Ispit; stil loš, dijalozi još gori, razmišljanja prizemna, logičke greške masovne. Tako je počeo... ima izvrsnu ideju, nezgoda je u tome što je ona opisana i prepričana, a ne ispripovijedana, Dugo čekanje također; izvrsna ideja, stil i pravopis nemogući, terminologija nekritički preuzeta od Ursule LeGuin (Ursuin NAFAL, podsvjetlosni brod, u Vas odjednom leti nadsvjctlosnom brzinom — a takvih gafova imate još). Šteta jer je to jedna od rijetkih priča u kojoj se pokušalo ući dublje u psihologiju leta kroz svemir. Do dna.., vapi za savjetom autoru: prvu stranicu zamijenite s nekoliko rečenica koje bi glavni lik opisale kao nekoga u potjeri za novim pićima — a posljednje pola stranice proširite s nekoliko rečenica kako bi stvar postala zaokruženija i glađa. Kazna je predug vic na margini SF-a. A kosti nema.., ima grešku: Lajki se ne može pripisati sudbina drukčija nego što ju je taj pas doživio. Savjet: umjesto posljednje dvije rečenice dopišite ih još nekoliko, kojima ćete opisati kako je neki drugi pas ostao napušten u svemirskom brodu. Stanje nije u stanju da bude objavljeno (što će telepatija onima koji imaju kolektivnu svijest?). Mogu li do groblja je loš SF arhivska tema o nevidljivom čovjeku koristi se u krimi-zapletu; naracija loša i ne zna se tko koga i koliko

puta, a ni zašto. Karakterlzaclja likova loša — oni čine stvari posve nemotivirano, bar za čitatelja. A rješenje priče je »deus ex machine«, nedopustivo za SF. Dupliciranа smrt je lijepo ispripovljedana, ali loše komponirana (6 stranica zapleta, a onda 2 stranice raspleta, i to u obliku objašnjavajućeg monologa). Ideja je vrlo zanimljivo (ono s mrtvacima), no obrada vrlo šepa. Možda biste sve to mogli bolje obraditi ako vremenska stroj izbacite i zamijenite ga običnim duplifkatorom. Prijateljstvoje nelogično, Broj protokola neumjestan (na račun SUP-a) a nije ni naročito nov. Susret u svemira: pripovijedanje zbrkano i ne zna se što se i zašto zbiva, uz to je i ideja stara. Savjet: još mnogo, mnogo vježbajte! Staklenica je opet lijepo pisana ali nije SF. Zub vremena nagrizaju osrednji stil i dijalozi, nedostatak radnje i statičnost zbivanja. ioše ocrtani likovi, te nekoliko besmislica u »znanstvenim« tumačenjima. Koješta posvt odgovara naslovu — (filozofiranje o drogi nije priča, pogotovu ako je besmisleno, kao u Vas, dragi čitatelju! Vrhovni mozak ima završetak temeljen na besmlslu, tako da temeljito nepoznavanje pravopisnih pravila jedva dolazi do izražaja. Na početku je dobro obrađena priča, čak i stilski, no na kraju odjednom sve postaje nejasno. Čak i razlozi zbog kojih se ovo ili ono pojavljuje u priči. Kriptomnezija... se odlikuje dobrim stilom i dijalozima, no priča mora biti ispripovijedana a ne prepričana — i tu je glavni nedostatak. Uz to, ona se temelji na znanstvenoj besmislici: pod kojim uvjetima se ni na Zemlji ne mogu razviti ni mravi ni bilo koji drugi lnsekti... I o tom smo već pisali, zar ne? Susret i ostalo je čista sičušna kopija Clarkeova Sastanka s Ramom nakon kojega malo tko može napisati nešto makar i malo podnošljivo na tu temu. Savjet: nastavile svojim stilom, ali i svojim idejama. Velika igra sreće temelji se na malo vjerojatnoj ideji, pa joj ne pomaže ni to što nije baš loše napisana- Mat ima sve karakteristike Vrata, samo što je posve nejasno čemu priča sluzi i sto se njome htjelo. Srdačan pozdrav od Kafke!l A vikend je prošao brzo je dobro napisana priča na poznatu temu. Kao zabava prilično dobro ... ali samo kao zabava. Dijalog na distanci ostaje na distanci: to su filozofiranja koja nemaju veze s SF-om. Dobro Jutro ... je prastara tema o svemircu koji provjerava može li se Zemlja uključiti u svemirsku trgovinu. Savjet: obrađujete novije

teme. jer znate pisati! Prijemnik; ideja o »mislotronu«, spravi koja omogućuje da netko osjeti vlastita maštanja. Nije loša, no stil je nezgrapan, a pogotovu karakterizacija sedmogodišnjeg dječaka (koji mrzi strica jer se ovaj zaljubio u neku ženu iz sna, a njega istisnuo!), Planeta tri... ima besmislenu ideju (o dinosaurima), a ostale tri priče nemaju ni malo smisla. Mađioničar je SF samo prema posljednjim dvijema stranicama; tu je i cijeli nesporazum: prvih je 15 stranica izvrsna priča, ali bez vezesa završetkom (i znanjem o evolucija ali vrlo zanimljive filozoiije). Šteta: uz onih 16 stranica, jedna nadodana dala bi izvrsna ne-SF priču. Dan kada je počela povijest i Čudesni planet: šteta truda da se prevede (s mađarskog). Prva: Azteci proglašavaju računalo božanstvom (s vrlo malo pripovjedačkog smisla, ispod Vaših mogućnosti), druga; posada broda u svemiru vlada se posve nesuvislo, što joj nikako ne može biti primjereno! (Tko bi ih takve poslao u svemir?). Ana dolazi na zemlju nije uspjela: karakterizacija Vam šepa, a i tema je već dobrano obrađivana (kao, uostalom, i u Vašem Ubici bez milosti — motiv iz Star Trecka). Brodolomnici .. i Za šaku temelje se na promašenim znanstvenim podlogama. Igračka je tematski zastarjela. Savjet: nastavite, ali s idejama koje nisu iz naftalina. Nocturno... Vam ovaj put nije posve uspio; prve dvije stranice stilski su različite od posljednjih dviju, i to cijelu priču čini nekoherentnom. Ispravite to — sve prepričajte ujednačenim jezikom i stilom — i evo Vašeg novog bisera u SIRIUSU Ćelija CD Ima loš kraj. Savjet: preradite ga tako da Brižni stvarno bude ambasador, a Damino puškaranje sasvim izbacite (ne i njezin nastup!). Tako ćete izbjeći nelogičnosti. Konoseus.. je priča bez zamjerke, ali nije SF, Pošaljite je u neki književni časopis!

- Eureka: tu je priču već napisao Frederic Brown (i to boije!)i a SIRIUS objavio. Strepnja: ideja o Sunčevom sistemu kao atomu stara je i znanstveno pohrešna. Kaj storiti... je dobro napisana priča, ali je tema poznata (TV izravno prenosi likvidaciju zločinaca koju je sama aranžirala). Bez komentara: korektna priča, ali bez ideje i žara. Kazna: obje priče imaju stare, mnogo puta iskorištene ideje. Stil i naracija u redu. Osamnaesti je ispripovijedan nesuvislo, a *Štos* na kraju je

prilično naivan. Kraj dinosaura ne mora biti i kraj vaših nastojanja da pišete, no morate se jasnije izražavati (naročito u dijalozima) i ne smijete zadržavati za sebe činjenice koje čtatclj mora znati da bi priču mogao razumjeti (Jesu il »lovci« ljudi? Odakle oni u dobu dinosaura?). Novi početak bio bi bolji s novim početkom (ili krajem), jer ovako prvi i drugi dio priče nemaju neku primjetnu međusobnu vezu. Princip zornosti je opet jedna priča o računaru koji umire kad ga se rastavlja na dijelove. Pokušaj okluzije: prilično dobar stil i naracija i prilično slab SF (ideja da dijelovi organizma imaju vlastitu svijest nema mnogo smisla). Opomena za budućnost. Savjet: ostavite se vremeplova i latite se neke druge ideje, jer znate pisati. I bog stvori Zemlju: ideja koja se počela ofucavati još u Starom zavjetu. Drugo svitanje je stilski dobro, naracijski šepavo, izvrsno po ideji, neuvjerljivo u nekim pojedinostima (ne bi li civilizacija, koja može sagraditi brod u koji stane cijelo čovječanstvo da bi tako preživjelo čak Veliki prasak, morala imati i lijek za rak?) Beskonačna partija je stilistički dobro pisana, ali vrvi nejnsnoćama. Ana Ina: struktura rečenica ostavlja dijaloge nedorečenim, ideja priče nije shvatljiva. Našao sam sve osim logike. Naslednik, Rasejanost nisu SF; Spoznaja jest to, ali nije priča. Crveno svjetlo bi bila dobra priča da toliko ne podsjeća na »Sastanak s Ramom« (i da ne sadrži bar pola tuceta nelogičnosti). Problem uništavanja ljudskog roda televizijom već je riješen u nekoliko priča (a praktički, čini mi se). Rubikon 49 ne možete prijeći s tako tankim sadržajem. Prvi kontakt sadrži znanstvenu besmislicu (brod načinjen od antimaterije bio bi anihiliran davno prije nego što se približi Zemlji). Logički problem temelji se na drevnoj pitalici, a uz to je predug, sladunjav i nepotrebno patetičan. Strah nije SF, a Kraj sveta nemoguć (uz dobar stil. naraciju i atmosferu). Baš šteta! Kontrola je natprosječne pismenosti, ali joj je pogrešna osnovna ideja (naime, da Kolumbo nije otkrio Ameriku učinio bi to netko drugi. jer to otkriće nije slučajan čin nego posljedica cjelokupnog dotadašnjeg razvoja — pa povijest svijeta ne bi, kao u Vas. krenula posve drukčijim tokom) Igranje s Romeom je ovako, istrgnuto iz zbirke čiji je, vjerojatno, lojjičan dio, previše morbidno i šokantno — koliko je god zaista vrhunski napisano. Gospode nije SF. a kao vic je

prastaro Na Griču je lijepa priča ali nije SF, Monointerview je mućkalica od ufologije, denikenštine, parapsiliologljc i citatologije. Ostalo je dobro (tj. naslov). Nova iluzija nastavlja se na Simakovo *Drugo djetinjstvo*, ali neuspješno; uz to, krši Prvi Asimovljev zakon i sadrži nelogičnosti a da se i ne govori o sumnjivoj znanstvenoj potkovanosti one metamorfoze. Ukratko; iluzija. Nova. Slučaj »Ružna djevojka«: prastara tema, obrađena krajnje muško-šovinistički, ut mnoge logičke greške i bez poruke. Savjet: svoju neospornu visoku pismenost utrošite na svježije teme, moderniji pristup odnosu među spolovima i čvršću unutarnju logiku priče. Četvorica protiv užasa nema težih grešaka osim što mjestimice djeluje šuplje i što je kopija epizode Zvjezdanih staza (Shore Leave), Jedinstveno biće nije SF, tema stara, pjesmu u prozi, Srca... jedva da je SF a uz to sasvim nejasne završnice. Stil, naracija i konstrukcija OK. NSP: Stil malo prejednostavan za ozbiljniju priču. Ideja dobra i nova, ali olako potrošena. Zato savjet: Ideju o vremenskim prorezima obradite i vodite je od početka tako da vam ona budo okosnica priče, a ne tek puko objašnjenje na kraju. Posljednja želja nije SF; Vreme jest. ali tu imate problema s jasnim izlaganjem svoje ideje (gdje se odvija radnja priče?) i s logikom nekih pojedinosti (zašto so zajednica drži sasvim nelogičnog zakona koji joj prijeti propašću*) Pismo uredništvu vrlo dobro pisano, no šteta je to objaviti s onako prosječnim završnim štosom. Savjet: izmislite bolji vic na posljednje pola stranice. Turistička... je nadugačko prepričan *Prop'o kontakt*; ostale priče su korektno ispričane ali odviše jednostavne i prazne. Prvi dan rata: Kad ste ionako u vezi s Darijem Đokićem, on će Vam reći što treba izmijeniti u završetku priče da bi postao uvjerljiv i književan, te tako usklađen s cijelom pričom.

- Toliko za ovaj put. Sljedeći broj: Vaše priče koje ste poslali u toku siječnja. Dakle, do čitanja!— Vaš B. J.

PRIKAZI ● VIJESTI ● OSVRTI

DOGAĐAJI ● POLEMIKE

Žiga Leskovšek:

POVIJEST I RAZVOJ SF ILUSTRACIJE (2)

Francuski astronom Lucien Rudaux, koga mnogi smatraju prvim pravim astronomskim slikarom, slikao je u Impresionističkom stilu te koristio vodene boje i temperu. Njegove slike nisu natrpane pojedinostima, jednostavne su i građene od vrlo jednostavnih geometrijskih jedinica. Čini se kao da je Rudaux stvarao stvarne svjetove a ne maštovite prikaze dalekih planeta- Rudaux se odlikuje izuzetnom tehnikom, odličnim poznavanjem perspektive i igre svjetlosti što je njegovim umjetničkim tvorevinama davalo dojam realnosti. On je autor mnogih knjiga a medu njima je vjerojatno najznačajnija Na drugim svjetovima koja sadrži više od sto astronomskih ilustracija. Zbog velike autentičnosti i kvalitete svojih djela Rudaux je imao jak utjecaj na mnoge ilustratore, naročito u pogledu točnog i estetskog prikazivanja astronomskih pojava.

Iako je razvoj suvremene astronomske ilustracije trajao tek pedesetak godina, ilustratori su je već potkraj tridesetih godina 20. stoljeća predstavili najširem krugu javnosti,

Rockwell Kent, koji se najviše proslavio ilustracijama Dekamerona i Moby Dicka, u Lifeu je objavio četiri litografije na kojima je prikazao različite propasti svijeta. Charles Bittinger je naslikao prve astronomske ilustracijo za National Geographic a Charles Schneeman je u SF časopisu Astrounding objavio prvu od svojih brojnih naslovnih stranica,

Ikonografska simbolika nebeskog svoda koju su stvorili astronomski slikari dala je na taj način SF ilustraciji novu dubinu i oplemenila je prije svega nemirom i težnjom čovjekova duha.

Futurološki folklorni mozaik ilustrativnog smjera SF ilustracije nije još ni izdaleka iscrpljen slikarijama tehničkih čudesa i dalekih svjetova. Slikarije su simbolički mostovi između znanog i neznanog i čuvaju svoje osnovno značenje čak i ako ih izlučimo iz umjetničkog djela, Svemirski brod budi asocijaciju putovanja u nepoznato, vremenski stroj goni na razmišljanje o relativnosti vremenskog kontinuuma, daleka zviježđa izazivaju duševni nemir i želju za spoznajom. Otkrivanje poznatog i nepoznatog odražava se u ilustracijama mutanata koji su, iako strani ljudima, unatoč različnosti njima tako slični. Lik robota navodi na razmišljanje o odnosu čovjeka i stroja, strana stvorenja iz dalekih svjetova o usamljenosti razuma u univerzumu. Megalopolisi budućnosti i pusti krajolici predstavljaju slike čovjekove okoline, a naš rođeni planet, svemirske stanice i veliki međugalaktički brodovi, koji su svjetovi u malom, opominju nas na relativnost postojanja i shvaćanja razumnih bića. SF ilustratori su obogatili izražajnu

simboliku likovne umjetnosti i mnogim drugim slikuma kojima su u umjetničkom nadahnuću simbolički prikazivali fantastićke i bizarne elemente budućnosti i čovjekove nutrine i time su postavili važan temelj protresu preobrazbe ilustrativnog smjera u dekorativni smjer SF ilustracije.

Druga i vjerovatno presudna komponenta dozrijevanja SF ilustracije seže u vrijeme velikih naučnih otkrića i društvenih promjena u 19. stoljeću koje su bile, baš kao i u vrijeme Boschova stvaranja prije pet stoljeća, ključni uzrok propasti ustaljenog načina mišljenja. Izum fotografskog aparata imao je ogroman utjecaj na likovnu umjetnost jer mnogi slikari više nisu težili vjernom prikazivanju objektivne stvarnosti. Slikarski stil, naime, definiran je upravo odnosom između naturalističkog. odnosno dosljednog fotografskog prikazivanja i slikareve mašte odnosno, njegove interpretacije svijeta oko njega. Umjetnikov izbor naglašavanja pojedinih motiva ili likova ključni je element dobre slike i izražajnom moći umjetmkove osobnosti daleko prema-šuje naturalistički način prikazivanja, Izazov umjetničkog stvaranja na polju likovno umjetnosti bio je, dakle, prenesen na nova područja i bilo je neizbježno da su se neki slikari više nego ikad prije posvetili

istraživanju samih sebe i potražili nove načine umjetničkog izražavanja. Na takav osobni, introspektivan pristup nesumnjivo je utjecao razvoj nove vrste terapije — psihoanalize, koja se bavila bolestima razuma. U skladu sa spoznajama psihoanalize, podsvijest može, ako je oslobodimo kontrole i utjecaja svijesti, otkriti skrivene ljudske instinkte koji utječu na vladanje i odluke pojedinca. Nove spoznaje su dakle, otkrile da je još mnogo toga o čovjeku nejasno. U znanosti su izbile na površinu kvantna i teorija relativnosti koje su zadale odlučan udarac Newtonovom sređenom modelu univerzuma. Moramo spomenuli i prvi svjetski rat u kojem je čovjek. kao nikada dotad u svojoj povijesti, pokazao za kakav je stupanj samouništenja sposoban.

Uvjerenje da je kaos onaj pravi pokretač života svom je silinom preplavilo svijest ljudi i našlo odraza u svim umjetničkim vrstama. André Breton je 1924. napisao prvi surealistički manifest i, ako posudimo riječi Odilona Redona, pred nama će se pokazati filozofsko gledište iz kojeg se razvio surealizam:

»Surealizam je prvi pokret koji je neumoljive zakonitosti prostora i vremena podredio impulsima i fantaziji čovjekove duše i takvim prepletanjem objektivne realnosti i unutrašnjeg svijeta duše došao do višeg stupnja shvaćanja objektivne ili alternativne realnosti koja je izvan dometa naših osjetila.«

Surealističko slikarstvo je s jedne strane iskorištavalo prividnu nesređenost fantazmi iz snova da bi njima obezvrijedilo norme, predodžbe i htijenja civilizacije koja je svoju nezrelost dokazala izbijanjem prvog svjetskog rata dok su, s druge strane. neki surealistički slikari najavili povratak ilustrativnom slikarstvu. U djelima umjetnika kao što su Matta, Miro, Tanguy zapažamo čak tragove nejasnih likova koji su negdje na pragu raspoznatljivosti. Baš kao i dadaizam, i surealizam je šokirao svojom ikonokasčnošću i perverznošću te istodobno sačuvao svijest o vječnim pitanjima čovjekove osobnosti i relativnosti objekiivne stvarnosti

Utjecaj su realističkog slikarstva na SF ilustraciju gotovo je neizmjerljiv. SF ilustracija se konačno oslobodila krutih shema i obrazaca literarnih predložaka i naturallstičkog prikazi- vanja tehničkih čuda i astronomskih

pojava, te oživjela u svoj raznolikosti stvaralačkih koncepcija i normi.

Od 1926, godine, kad je Frank R. Paul ilustrirao prvi broj SF revije Amazing, bila su potrebna dva desetljeća da bi se SF ilustracija osamostalila i širokom epskom deskriptivnošću našla svoje mjesto u umjetničkom izražavanju ljudskih htijenja.

Franka R Paula slijedili su Howard i V. Brown i Hans Wessolowski. Ta su dvojica ilustratora mnogo uvjerljivije prikazivala ljudske likove i nasuprot Paulu. koji nije poznavao zakone harmonije boja, pravilnije i ukusnije koristila paletu. Nadalje, valja spomenuti Lea Moreya koii je, iako je u nekim naslovnim stranicama slijepo slijedio Paulove zamisli u mnogim ilustracijama jače naglasio prikazivanje ljudskih tijela a time i dvojnu podjelu između tehnologije i čovjeka. Elliot Gold je u crnobijelim ilustracijama često slikao goleme strojeve i sitnije ljudske likove i time postigao dramatski dojam veličanstvenosli u kojoj je čovjek kao majušan atom postavljcn usred velikih dimenzija, A. Leydenfrost se isticao izuzetnim osje-ćajem pri korištenju svjetla i sjene, a Paul Orban je medu prvima koristio astronomsku ikonografiju prilikom prikazivanja osnovnih ljudskih težnji.

Virgil Finlay i Hannes Bok su, nema sumnje, najpoznatiji unutrašnji ilustratori s početka 20. stoljeća. Iako su naslikali i nekoliko naslovnih stranica u boji, ljubitelje SF osvojili su unutrašnijm ilustracijama koje su se sasvim razlikovale od djela drugih ilustratora. Virgil Finlay je primjenjivao vrlo sporu tehniku nanošenia pojedinačnih točaka i sitnih linija koje su njegovim ilustracijama davale impresionislički izgled. Iako je stekao mnogo priznanja, a njegova su djela bila objavljena u većim knjigama. Finlay upravo zbog svoje zamorne tehnike nije imao imitatora. Hannes Bok je bio izuzetan stilist i istakao se prikazivanjem ljudskih likova i neobičnih bića, a nadahnuće za bizarne likove tražio je u djelima Maxfielda Parrisha i A. Merrita. Na njega su nesumnjivo utjecali i umjetnici surealističkog slikarstva koji su odlučno utjecali i na velikana SF ilustracije Richarda Powersa, koji je u pedesetim godinama praktički sam preobrazio taj likovni smjer. Njegov veliki utjecaj na suvremenu SF ilustraciju možemo usporediti samo s pionirskim djelom Franka R. Paula.

S nadahnućem koje je Powers našao u klasicima surealističkog slikarstva kao što su Matta, Miro, Dali, De Chirico i prije svega Tanguy, SF ilustraciji se je otvorio put u vizije ljudske unutrašnjosti

i njihovo je oblikovanje dobilo nove dimenzije. Već i sam pogled na Powersovu naslovnu stranicu izaziva podsvjesnu reakciju i gledalac uz pomoć usputnog opažanja i jedva raspoznatljive simbolike surealističkog izraza stvara vlastite likove Powersova bizarnog svijeta. Unatoč tome šio njegovi sanjarski prikazi nestvarnih krajolika ne otkrivaju raspoznatljive elemente, u Powersovim likovnim ostvarenjima jasno se ističu komponente prostora, vremena i duhovnih horizonata ljudskog uma. U amorfnim prikazima zamagljenih geometrijskih jedinica podsvjesno prepoznajemo gradove, strojeve budućnosti, nedokučive svemirske brodove ili mnoštva nepoznatih bića. Prikaz bezlične ljudske siluete kao simbolike nepostojanja identiteta, okružene ogromnim brojem nejasnih pojedinosti, priprema nas na to da nam se bitni dio slike oblikuje tek u podsvijesti.

Powersova djela su, na taj način, neka vrst katalizatora koji svakog stimuliraju da sam podsviesno oblikuje pogled na tehničke aspekte budućnosti i da postane svjestan svoje nedorečenosti u tom razvoju.

Zajedničke točke surealističke umjetnosti i SF bile su potvrđene u izdavačkom programu Penguin Books koje su posljednjih 60 godina opremile niz SF knjiga djelima Maxa Ernsta, Paula Kleea. Yvesa Tanguya. Pabla Picassa i drugih.

Potkraj pedesetih i početkom šezdesetih godina SF ilustracija se razvila do tog stupnja da je stekla sve uvjete za dalji razmah. Moglo bi se reći da je u tom trenu, kad su se udružili mnogi utjecaji na njen razvoj. došlo do toga da se je SF Ilustracija obogaćena novim spoznajama počela ponovno dijeliti. Formirala su se četiri stila: naturalistički, simbolistički, fantastičnomitološki i smjer za koji je značajno prikazivanje ljudi u interakciji s dostignućima civilizacije.

Naturalistički smjer, koji je razvio potpunu ikonografsku simboliku tehnologije i astronomskih elemenata, raspao se na tehničku i astronomsku ilustraciju, no one nisu strogo razdvojene i višestruko se međusobno isprepleću.

Među ilustratorima koji su razvijali tehničke aspekte SF ilustracije spomenut ćemo ove: H. R, Van Dongen. Malcolm Smith. Ed Vallgurski. Paul Lehr, Dean Ellis, Christopher Foss, Vincent di Fate. John Berkey, Peter Elson. Eddie Jones. Chris Moore, Attila Heja. Peter Jones i Anthony Roberts.

Glavni predstavnici suvremene astronomske ilustracije Chesley Bonestell, koji je na brojnim izložbama u SAD dokazao da je nadmašio čak i svog velikog učitelja Rudauxa, Bob Mc-Call koji je naslikao reklamni materijal za Kubrlckov film Odiseja u svemiru, bio je među prvim ilustratorima čiju je suradnju angažirala NASA; Ludek Pesek. slično kao i Lucien Rudaux, slika impresionistlčke likove u kojima se pojedinosti astronomskih objekata mogu tek naslutiti — njegove ilustracije nisu nalik na fotografije jer Pesek, unatoč dosljednom poštivanju naučnih saznanja, uvijek nađe načina da nekako druk-čije i zanimljivije naslika planete i nestvarne krajolike, iako su ih prije njega slikali mnogi drugi ilustratori. Spomenut ćemo još i ove: Don Davis. Ron Miller. David Egge. Ray Crane, David A. Hardy, Adolf Schaller, William K. Hartmann, Andrej Sokolov, Rick Stcrnbach.

Naturalistički smjer SF ilustracije je zacijelo najrašireniji pristup prikazivanju SF tema a velik broj tehničkih i astronomskih ilustratora to samo potvrđuje,

Među pripadnike fanlastično—mitološkog smjera, koji ima svoje začetke u djelima Johna Allena St. Johna. ubrajamo Kena Kellyja, Borisa Vallea, Franka Frazettu i druge.

Možda su za taj smjer najznačajnija djela Franka Frazetle. U njima prevladavaju elementi mitološkog svijeta Edgara Ricea Burroughsa i Roberta E. Howarda. Frazetta slika mitološke heroje fantastične beletristike kao što su Tarzan, Conan i John Carter, S obzirom na to da je vezan uz pustolovan, heroički sadržaj, njegovi su osnovni likovi i situacije često kliširani i banalni. Osnovne su teme koje se isprepleću u njegovim djelima život i njegova stalna suputnica smrt. Njegovi se mitološki heroji bore s ogromnim pretpovijesnim nemanima i demonima, bez oklijevanja se upuš-tajući u borbu s mnogo nadmoćnijim protivnikom. Razlog što upravo njegova djela iskaču od djela većine slikara tog smjera fantastičnog slikanja valja tražili u osjećajima kole te Frazetta uspio u njih unijeti. Slike su mu pune strasti, užasa i podivljalog krvoločnog nasilja, jer Frazetta slika predimenzionirano. Slika svojim unutrašnjim okom koje prima stvarnost s jačim emocionalnim naglascima. Frazetta, dakle, ne slika stvari onak-

vima kako bi izgledale da se u stvarnosti događaju. Svojim djelima on dodaje dimenziju krajnjeg osobnog do-življavanja koja do pojedinosti otkriva osjećaje pojedinca. Iako prikazuje mi-šićave

heroje koji u svjetovima mašte hladnim oružjem probijaju sebi put do privlačno zaobljenih žena kod kojih je u najvećoj mogućoj mjeri istaknuta senzualnost, Frazetta je u najviše slučajeva znao izbjeći banalnost tematike. Čini se kao da će njegove slike svakog trena eksplodirati u pokretu jer su njegovi likovi nacrtani u nezadrživoj akciji i kao da će svakog trena razbiti okvire likovnog ostvarenja. Vjerovatno valja upravo u tome tražiti uzroke izuzetne Frazettine popularnosti i velikog utjecaja koji on ima na mnogobrojne kopirače.

Ovim smo ukratko predstavili ilustrativni smjer suvremene SF ilustracije a nekoliko riječi posvetimo i dekorativnom smjeru koji je, nema sumnje, mnogo značajniji i bit će ga potrebno jednom u budućnosti bolje obraditi,

Glavni pripadnici simbolističkog smjera, kojemu je osnivač Richard Powers, jesu Karel Thole, Patrick Woodroffe i Barclay Shaw.

Četvrti smjer suvremene SF ilustracije, koji je po mišljenju mnogih najznačajniji, nesumnjivo je najreprezentativniji u prikazivanju suvremene SF ilustracije, usmjeren je na proučavanje odnosa i interakcija između ljudi i tehničkih dostignuća civilizacije, a time i na vječno razglabanje o simbiozi i konfliktu između čovjeka i stroja, te važne komponente našeg doba, Glavni su predstavnici Leo i Diana Dillon, John Schoenhcrr, Jack Gaughan. Stephen Fabian, Jeff Jones. Bruce Pennington. Michael Wheelan. Ed Emschwiller. Steve Weston. C. L. Healy. Geoff Taylor i Frank Kelly Freas.

Na kraju valja napomenuti da su neki ilustratori prošli kroz razne stupnjeve i smjerove umjetničkog izraza i da su se ogledali u obradi nekih tema koje ne čine jezgru njihova stvaralačkog opusa. Kao primjer navcdlmo Borisa Wellea koji se gotovo isključivo bavi mitološkom tematikom a ipak je naslikao nekoliko odličnih ilustracija svemirskih brodova.

Sa slovenskog: K. Poljak

SFERACON '83

Početkom svake godine zagrebačka SFcra, klub prijatelja

znanstvene beletristike i fantaslike, organizira SF konvenciju — susret ljubitelja SF iz cijele Jugoslavije, Dosadašnja četiri YUCONA održani su kao jugoslavenski susreti, prvenstveno stoga jer je SFera u to vrijeme bila jedini naš klub s mogućnostima organiziranja takvog skupa. No, na prošlogodiš-njem YUCONU IV stvari su krenule nabolje: pokazalo se kako i drugdje ima i mogućnosti i volje za organizaciju takvog okupa, te je odlučeno da se ovogodišnji YUCON održi potkraj veljače u Beogradu, u organizaciji Društva Lazar Komarčić — zbog toga je SFerina konvencija promijenila ime u SFERACON '83 i postala prvenstveno (mada ne i samo) klupska manifestacija.

Svi oni koji su se u petak navečer. 4. veljače, te u subotu i nedjelju, našli u Centru za kulturu i informacije op-ćine Pešćnica, gdje je SFERACON '83 održan, nisu zažalili. Unatoč financijskim poteškoćama, koje su, naravno, donekle ograničile opseg i kvalitetu programa, prvi ovogodišnji susret jugoslavenskih ljubitelja SF (slijede još YUCON u Beogradu i FANTAZIJA '83 u Ljubljani) bio je do sada najopsežniji i najambiciozniji, a po broju posjetilaca i najveći.

Neslužbeni dio programa počeo je već u petak navečer, jednim, u nas ne odviše poznatim vidom znanstvene fantastike. SF igraonicom. Našlo se tu

nekoliko SF igara na ploči, te izvjestan broj kompjuterskih SF igara, čija je najznačajnija osobina da su ih zamislili i ostvarili i programirali sami članovi kluba (Muraja, Calović).

Službeni program počeo je u subotu ujutro, kad je održan prvi sastanak jugoslavenskih članova međunarodne organizacije WOftLD SF, koja okuplja više od 600 SF profesionalaca iz tridesetak zemalja sa svih strana svijeta. Tu je službeno osnovana Jugoslavenska sekcija WORLD SF-a i razgovaralo se o ulozi i ambicijama te organizacije (prvenstveno je to medu- sobno upoznavanje i prevladavanje dominacije angloameričke SF u svjetskim okvirima), Pokrenute su i neke akcije (prikupljanje bibliografskih podataka o SF djelima objavljenim kod nas, organiziranje zajedničkog nastupa u inozemstvu i dr.). Kako se radi o organizaciji profesionalaca, uvjet je da se u nju učlanite da ste objavili ili napravili bilo što u vezi sa SF, i da ste za to plaćeni (za sve ostalo obratite se na adresu predsjednika sekcije: Krsto Mažuranlć, D. Zokalja 1, 41430 Samobor) Redovni sastanak WORLD SF-a u lipnju ove godine u

Zagrebu bit će jedinstvena prilika da se upoznate i ravnopravno razmijenite mišljenja s jednim Poulom Andersonom. Fredom Pohlom, Brianom Aldissom ili nekim drugim poznatim ili nepoznatim SF piscem. urednikom, ilustratorom ili kritičarem, koji će u Zagreb doći sa svih strana svijeta.

Na književnoj radionici SFERACO-NA bilo je riječi o domaćoj znanstvenoj fantastici, njenim značajkama i slabostima. Govorio je Darije Đokić, recenzent domaćih pripovjedaka u Siriusu a i sam autor. Svi oni koje takvi razgovori nisu zanimali mogli su u to vrijeme gledati video program, na kojem je, uz suradnju Talijanskog kulturnog contra, prikazano nekoliko SF filmova te slajdovi, ilustracije i crteži, zabaviti se igrama ili jedno- stavno popričati sa starim ili novim SF prijateljima.

U više nego prepunoj koncertnoj dvorani Centra, u kojoj se okupilo oko 200 ljubitelja SF počeo je zatim službeni dio SFERACONA. Predsjednik Sfere Krsto Mažuranić služ-beno je otvorio susret, te predstavio počasnog gosta, Jamesa Gunna, poznatog američkog SF pisca, povjesničara, teoretičara i kritičara žanra, koji je u Zagreb stigao zahvaljujući suradnji Sfere i Američkog kulturnog centra u Zagrebu. Zatim se prešlo na dodjelu nagrade SFera. Predsjednik ovogodišnje komisije proglasio je dobitnike; u kategoriji pripovjetke nagradu SFeru za 1982. godinu dobila je Biljana Mateljan za pripovjetku »Vrijeme je, maestro« (objavljenu u SIRIUSU 69), a Povelju je ove godine dobio »Sirius«, za popularizaciju znanstvene fantastike, a posebno za unapređenje domaćeg SF stvarala-štva,

Gunn, inače profesor Sveučilišta Kansas, bivši predsjednik SFRA i SFWA (SF Research Association i SF Writers of America), autor gotovo trideset knjiga i dobitnik, između ostalog, nagrada HUGO i PILGRIM (prvu je dobio za knjigu AIternate Worlds, jedan od najboljih povijesnih prikaza žanra, a drugu kao istaknuti profesor i predavač SF-a), održao je kratak pozdravni govor, ležeran i protkan humorom, Zatim je govorio o svome radu, a onda pohvalio broj posjetilaca, ističući da ih na većini američkih konvencija nema toliko, a govoreći o nažim izdavačima napomenuo je da smo mi sada u istoj situaciji u kojoj su se nalazili ljubitelji SF u SAD kad je on počeo čitati (po-četkom tridesetih godina): razvio se apetit, zanimanje i razumijevanje — a SF nigdje nema.

Kraj službenog dijela subotnjeg programa pripao je Mihi Grandi

iz ljubljanskog kluba »Nova« On je govorio

o FANTAZIJI '83, ambicioznoj trodnevnoj manifestaciji koju će od 30. rujna do 2, listopada u Cankarevom domu u Ljubljani zajednički organizirati slovenski SF klubovi (dvadesetak filmova, 37 sati video programa, SF igre, izložbe fotografija, slika i knjiga, projekcije dijapozitiva, izvedbe SF drama, petnaestak predavanja i okruglih stolova, književne večeri, koncerti). Informacije o tome: DLZF Nova, Aieš Pišek, Frankopanska 27, 61000 Ljubljana, ill: SOLT, Studentsko naselje brok 7, 61000 Ljubljana.

Nedjeljni program počeo je projekcijama filmova i video programom, a nastavio se Gunnovim predavanjem o sadašnjem stanju u američkoj SF, te o perspektivama razvoja, tržišnim odnosima, novim piscima; sve je to bilo popraćeno mnogim zanimljivim podacima (u SAD se svake godine objavi više od 1100 SF naslova).

Pozdrav od SFERACONA i vidimo se na YUCONU i FANTAZIJI '83!

Zoran Mitović

SF u »Književnoj smotri«

U knjižarama je u prodaji četrdeset šesti broj »Književne smotre«, časopisa za svjetsku književnost — posebni broj, u cijelosti posvećen znanstvenoj fantastici.

Dvanaest tekstova podjeljeno je u dva osnovna bloka — Opći i teoretski pristupi i Primjerni pristupi piscima — a napisali su ih Marc Angenot, Joanna Russ, Darko Suvin. Gerard Klein, Peter Fitting Patrick Parrinder i Dieter Hasselblatt u prvom, te Charles Elklns. Frederic Jameson, Rafail Nudelman, Pamela J. Anas i Bernt Kling u drugom bloku.

Uvod u taj posebni broj »Književne smotre« i odabranu bibliografiju teorije i općih pristupa znanstvenoj fantastici poslije Wellsa napisao je Darko Suvin, koji je - kao gost — i urednik cijelog broja.

Uz puno zadovoljstvo da je jedan uvažen časopis ustupio tako značajan prostor znanstvenoj fantastici, što će samo po sebi razveseliti svakog ljubitelja književnosti i znanstvene fantastike, a ne ulazeći u kritiku sadržajnih vrijednosti pojedinih tekstova, ostaje dosta nejasno zašto je urednik broja, namjerno ili slučajno, preskočio domaće teoretičare znanstvene fantastike. Naime, na našem domaćem tlu već su dobrano stasali i teoretičari i pisci znanstvene fantastike, pa bi bilo zanimljivo upoznati i njihove radove. Također nejasno je zašto odbrana bibliografiju teorije i općih pristupa znanstvenoj fantastici poslije Wellsa ne sadrži, makar i malobrojna, ali ne i nevrijedna djela, objavljena na našem jeziku. To bi bilo možda korisnije nego nabrajanje stranih, neprevednih, a i nedostupnih knjiga.

Ipak, zanemarujući ove nedorečenosti, posebni broj Književne smotre posvećen znanstvenoj fantastici bit će korisno štivo u rukama ljubitelja znanstvene fantastike, a i onih kojima taj kn)iževni žanr nije dovoljno poznat.

Živka Prodanović

SFera javlja

Članovi »SFere«, zagrebačkog kluba prijatelja znanstvene beletristike i fantastike redovito pripremaju i održavaju u svojim (posuđenim) klupskim prostorijama predavanja o znanstvenoj fantastici, kao i o drugim privlačnim temama. Uobičajeno vrijeme održavanja tih predavanja je utorkom u 19 sati u Centru za kulturu, Ivanićgradska 41 a. Tako je u utorak 4. siječnja Predrag Raos. autor jednog od rijetkih domaćih SF romana Brodolom kod Thule, održao predavanje

SF kao umjetnost eksploatacije. Polazeći od definicijske postavke da je ekstrapolacija i u umjetnosti proširivanje zakonitosti utvrđene u jednom području na šire, nepoznato područje. Predrag Raos ukazao je na različite razine ekstrapolacije u SF književnosti.

NOVI BROJ REVIJE »NOVA« Na ovogodišnjem SFERACONU mala ali aktivna grupa ljubitelja SF iz SR Slovenije obavijestila nas je što se kod njih zbiva i priprema na polju SF. Naročito zanimljiv čini se dvobroj 5-6 Revije za ljubitelje znanstvene fantastike »NOVA«, koju izdaje istoimeno Društvo ljubitelja ZF iz Ljubljane. Uz

članak Žige Loskovšeka o Philipu K. Dicku, najveći dio ovog dvobroja zauzimaju SF pripovjetke pristigle na natječaj za nove slovenske SF priče, kojeg su zajedno organizirah NOVA i Sekcija za spekulativnu umjetnost pri SOLT-u. Prvonagrađcna je »Aura« Denisa Rakuša.

SF U OSIJEKU.. SFera je u Osijeku, u suradnji s Marksističkom tribinom mladih OKSSO Osijek, organizirala seriju predavanja o znanstvenoj fantastici, koja su svakog petka, od 14. siječnja do 18. veljače održavana u prostorijama kluba prijatelja filma. Uz svako predavanje prikazan je i film: Zvjezdani ratovi, Strojevi smrti, Loganov bijeg, Buck Rogers, Odiseja 2001. te Superman.

Informacije

Sekcija za spekulativno umetnost i društvo »Nova« priredit će u rujnu 1983. u Ljubljani FESTIVAL ZNAN-STVENE FANTASTIKE koji će sadržavati nekoliko usporednih programa (filmovi, video kasete, predavanja. okrugli stol. izložba slika i knjiga. drama gtazba, svjetlosni efekti itd.). Taj festival — koji će se zvati »Fantazija« — odvijat će se najvjerojatnije u kulturnom i kongresnom centru Cankarev dom »Fantazija« kandidira i za EUROCON 8. evropsku SF konvenciju. Organizatori SSU i »Nova« pozivaju na suradnju sve zainteresirane ljubitelju, stvaraoce i publiciste s područja znanstvene fantastike. Informacije: Matjaž Sinkovec, Gregorčičeva 13, 61000 Ljubljana.

Kao što je poznato, EOROCON će se 1884. godine održati u Brightonu gdje se 1979. održao SEACON, svjetski kongres SF, Za sve informacije obratite se pismom predstavniku EUROCON-a 1984 za Jugoslaviju: Matjaž Sinkovec. Gregorčičeva 13, 61000 Ljubljana. HUNGAROCON IV (4. mađarski SF kongres) održan je od 4. do 7. studenog 1982. na Kemijskom fakultetu u Veszpremu. Osim predstavnika pedesetak domaćih klubova u okviru organizacije VEGA, priredbi, koja je sadržavala filmove, izložbe, razgo- vore, prisustvovali su i gosti iz inozemstva (iz Belgije, Švicarske i Jugoslavije). Od Jugoslavena su na kongresu sudjelovala dva člana Sekcije za spekulativno umetnost

SVIJET BUDUĆNOSTI bio je naziv III festivala znanstvene fantastike u Plovdivu u Bugarskoj. Festival je privukao mnoštvo ljubitelja i stvaralaca znanstvene fantastike iz cijele Bugarske a sudjelovao je i manji broj gostiju pozvanih iz drugih zemalja. Bugarski stvaraoci i ljubitelji smatraju znanstvenu fantastiku ne samo vrstom umjetnosti nego je povezuje i s futurologijom izgradnjom »boljeg društva, svijeta i budućnosti«. U vezi s time predsjednik Sekcije za spekulativno umetnost, koji je bio jedon od gostiju festivala. održao je kratak govor o raznolikosti SF stvaralaštva u Jugoslaviji, gdje ne postoji neki službeni pogled na budućnost.

Od priredbi prije svega valja spomenuti znnimljive bugarske crtane filmove i kazališni pristup znanstvenoj fantastici.

M.Š.
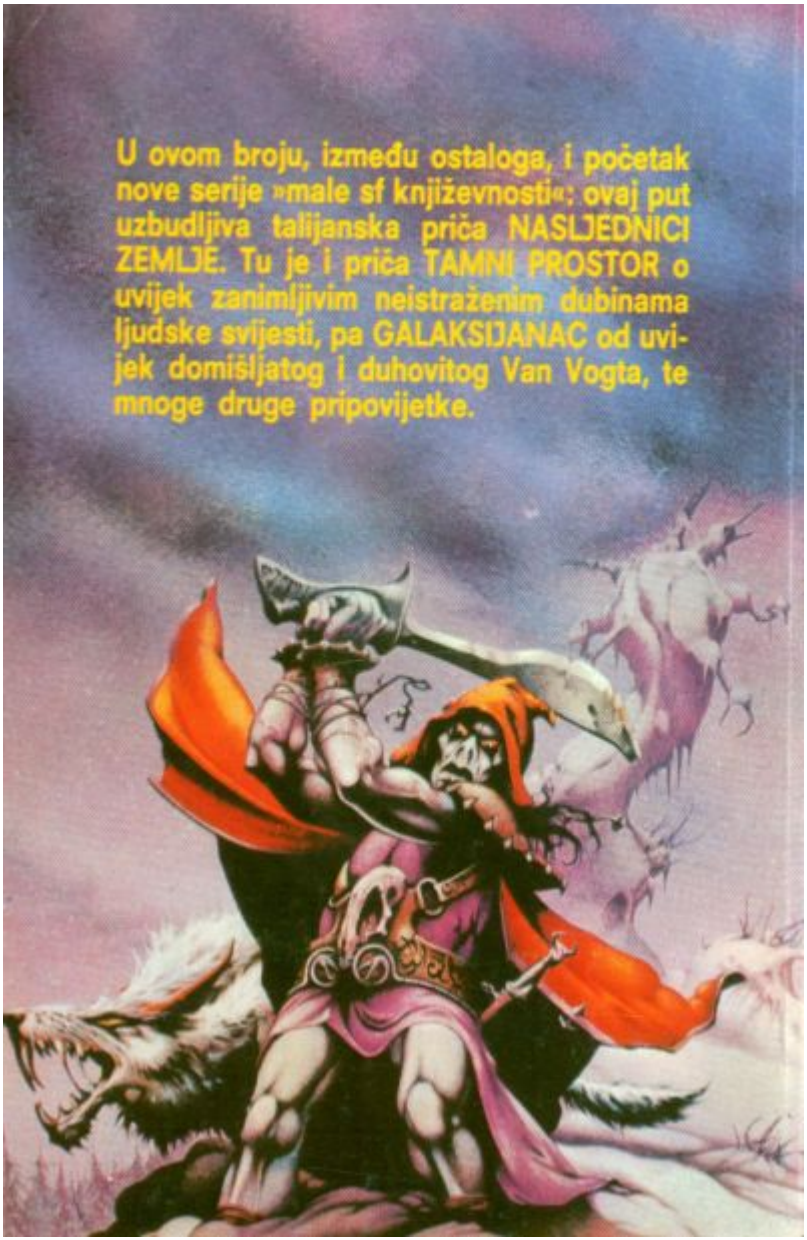
U ovom broju, između ostaloga, i početak nove serije »male sf književnosti«: ovaj put uzbudljiva talijanska priča NASLJEDNICI ZEMLJE. Tu je i priča TAMNI PROSTOR o uvijek zanimljivim neistraženim dubinama ljudske svijesti, pa GALAKSIJANAC od uvijek domišljatog i duhovitog Van Vogta, te mnoge druge pripovijetke.